

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DİSİPLİNLERARASI MÜZE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZE EĞİTİMİ PROGRAMI**

**TEKNOLOJİNİN TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL MÜZELERİN
EĞİTİM ETKİNLİKLERİNE YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANDE BOLU SERT

**ANKARA
KASIM, 2023**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DİSİPLİNLERARASI MÜZE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZE EĞİTİMİ PROGRAMI**

**TEKNOLOJİNİN TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL MÜZELERİN
EĞİTİM ETKİNLİKLERİNE YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANDE BOLU SERT

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AYŞEM YANAR

**ANKARA
KASIM, 2023**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hande BOLU SERT adlı öğrencinin hazırladığı “Teknolojinin Türkiye’deki Özel Müzelerin Eğitim Etkinliklerine Yansımaları” başlıklı bu çalışma Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı / Müze Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Serap BUYURGAN	
Üye	Doç. Dr. Ayşem YANAR	
Üye	Doç. Dr. Ceren GÜNERÖZ	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 02/11/2023 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Mehmet İkbâl YETİŞİR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Hande BOLU SERT

ÖZET

TEKNOLOJİNİN TÜRKİYE’DEKİ ÖZEL MÜZELERİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİNE YANSIMALARI

BOLU SERT, Hande

Yüksek Lisans Tezi, Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşem YANAR

Kasım, 2023, x + 119

Müzeler gerek çeşitlilikleri, gerekse bünyelerinde barındırdıkları eserler ya da nesneleri ile öğrenmenin kalıcı ve zevkli olduğu mekânlardır. Müzeler için eğitim işlevinin artık vazgeçilmez görüldüğü günümüzde, müzeler de değişen ve gelişen teknolojik imkânları eğitim amaçlı olarak kullanmaktadır. Özellikle internet teknolojisine bağlı dijital imkânlar müzelerin eğitim etkinliklerinde olduğu kadar tanıtım, pazarlama, marka yaratma ve ziyaretçi ilişkiler gibi postmodern müze ile ortaya çıkan birçok müzecilik alanında da kullanılmaktadır. Nitel bir çalışma olarak tarama yöntemi ile yürütülen araştırma kapsamında Türkiye’de bulunan özel müzelerin dijital eğitim etkinlikleri ve bunun yanında web siteleri ile sosyal medya platformları incelenmiştir. Çalışma grubu olarak seçilen İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Pera Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi incelenmiş ve dijital eğitim etkinlikleri anlamında pandemi sürecinde yoğun bir şekilde internet teknolojileri ile eğitim verdikleri tespit edilmiştir. Müzelerin pandemi sürecinden sonra çevrim içi eğitim etkinliklerini sonlandırdıkları görülmüştür. Tespit edilen dijital eğitim etkinliklerinin büyük çoğunluğunun çocuklar olmak üzere gençler, yetişkinler, öğretmenler, okul grupları ve özel gereksinimli bireyler üzerine yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Yapılan çevrim içi eğitimlerde özellikle sanat uygulamalarına yönelik atölye çalışmalarının yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen müzeler arasından en çok dijital odaklı eğitim etkinliğini İstanbul Modern Sanat Müzesinin yaptığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel müze, teknoloji, müze eğitimi, digital müze eğitimi.

ABSTRACT

REFLECTIONS OF TECHNOLOGY ON THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF PRIVATE MUSEUMS IN TURKEY

BOLU SERT, Hande

Master Degree, Department of Interdisciplinary Museum Education

Supervisor: Assoc. Prof. Ayşem YANAR

November, 2023, x + 119

Museums are places where learning is permanent and enjoyable, both with their diversity and the works or objects they contain. Nowadays, the educational function of museums is considered indispensable, and museums also use changing and developing technological opportunities in their applications for educational purposes. In particular, digital opportunities related to internet technology are used in the educational practices of museums as well as in many museology fields that emerged with the postmodern museum, such as promotion, marketing, brand creation, and visitor relations. As a qualitative study, the digital education activities of private museums in Turkey and their websites and social media platforms were examined within the scope of the research conducted by the scanning method. Istanbul Rahmi M. Koç Industrial Museum, Sakıp Sabancı Museum, Istanbul Modern Art Museum, Pera Museum, Ankara Rahmi M. Koç Museum, and Erimtan Archeology and Art Museum, which were selected as the study group were examined and intensively used internet technologies during the pandemic in terms of digital education applications. It was determined that they provided training. It has been observed that museums terminated their online education activities after the pandemic period. It has been understood that most of the identified digital education applications focus on children, young people, adults, teachers, school groups, and individuals with special needs. It has been concluded that workshops, especially on art practices were carried out in the online training. It was determined that Istanbul Modern Art Museum carried out the most digitally focused educational activities among the museums examined.

Key Words: Private museum, technology, museum education, digital museum education.

ÖNSÖZ

Müzeler ziyaretçileri için gerek boş zamanlarını değerlendirmede gerekse eğitim ortamı olarak kullanılmada son derece heyecan verici, merak uyandırıcı ve büyümlü mekânlardır. Dünyamızda her şey değışirken müzeler de bu değışime ve yenileşmeye kayıtsız kalamamış, hayatımızdaki değışime en çok yön veren kavram olan teknolojiye bağılı olarak birçok dönüşüm geçirmiştir. Belgeleme, sergileme, ziyaretçi ile iletişim gibi pek çok alanda teknolojiyi kullanan müzeler özellikle eğitim işlevi açısından teknolojinin ve internetin imkânlarından faydalanmaktadır. 2019 yılında başlayan ve küresel bir pandemiye dönüşen Covid-19 salgını ile birlikte teknolojiye ve internete bağılı olarak yaşam pratiklerimizde değışiklikler olmuş, bu durumdan müzeler de nasibini almıştır. Hem 2019 yılında başlayan salgın, hem de değışen ve gelişen teknoloji ile internet imkânları çerçevesinde özel müzelerin dijital eğitim etkinliklerinin incelendiğı bu tez çalışmasında Türkiye’deki özel müzelerin durumu ortaya konmaya çalışılmış ve dijital eğitim etkinlikleri analiz edilmiştir.

Bu süreçte bana içtenlikle sundukları tüm bilgiler için müze eğitimi adına özveriyle çalışan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalının tüm öğretim üyelerine; tüm anlayışı ve bilgi birikimi ile bana yol gösteren tez danışmanım sayın Doç. Dr. Ayşem Yanar’a; birlikte başladığımız bu tez çalışmasını birlikte sonlandıramamış olsak bile tüm emekleri ve sunduğı tüm güzellikler için emekli öğretim üyesi, kıymetli hocam Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan’a; tez jürimin bir üyesi olmanın ötesinde hiçbir konuda yardımını esirgemeyen ve müze eğitimi adına bana yeni ufuklar açan sayın Doç. Dr. Ceren Güneröz’e; müze tutkusunu içime salan, uzun yıllar asistanlığını yaptığım ve doktora tez danışmanlığımı yürüttükten sonra ne mutlu ki Ankara Üniversitesinde yaptığım yüksek lisans tezimde de jüri üyesi olarak yanımda olan, bir hocadan çok daha fazlası sayın Prof. Dr. Serap Buyurgan’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yoğun akademik hayatım sürecinde desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, eşim Evrim Sert’e ve sabrı, iyileştiren gülümsemesi ile hayatımın rengi güzel kızım Rengin Sert’e minnettarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR/SİMGELER	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	5
Önem.....	5
Sayıtlar.....	7
Sınırlılıklar	7
Tanımlar.....	7
BÖLÜM 2.....	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
Müzelerin Gelişimi ve Çağdaş Müze Kavramına Bakış.....	9
Teknolojik Gelişmelerin Müzelere Yansımaları.....	20
Müzelerin Eğitim İşlevi ve Türkiye’deki Özel Müzeler.....	28
Müzelerin Eğitim Etkinliklerinde Teknolojik Yansımalar ve Dijitalleşme.....	33
BÖLÜM 3.....	35
YÖNTEM	35
Araştırmanın Modeli.....	35
Çalışma Grubu	36
Verilerin Toplanması	36
Verilerin Çözümlemesi	37
BÖLÜM 4.....	38
BULGULAR VE YORUMLAR	38
Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	38
Web Sitesi ve Sosyal Medya	38
Dijital Koleksiyon.....	40
Sanal Tur.....	42
Yayın.....	43
Sanal Müze Mağazası	44
İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	45
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	46
Sakıp Sabancı Müzesi.....	47
İstanbul Modern Sanat Müzesi	55

Pera Müzesi.....	73
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	86
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi.....	89
Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	91
Çocuklara Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri.....	92
Gençlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri.....	95
Yetişkinlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri.....	96
Ailelere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri	97
Öğretmenlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri	98
Okul Gruplarına Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri.....	99
Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Eğitim Etkinlikleri	100
BÖLÜM 5	102
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	102
Sonuçlar	102
Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar.....	102
İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar.....	103
Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar	104
Öneriler	106
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	106
Müzelere Yönelik Öneriler	106
KAYNAKLAR.....	108
EKLER	114
EK 1. Etik Kurul Onayı	115
EK 2. Doküman İncelemesi Yapılan Müze Web Siteleri ve Sosyal Medya Platformlarına Ait Adresler ile Kullanıcı Adları.....	116
BENZERLİK BİLDİRİMİ	117
ÖZGEÇMİŞ.....	118

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Yıllara Göre Müzelerin Web Sitelerinin ve Sosyal Medya Platformlarının Kuruluşu	38
Tablo 2. Müzelerin Sosyal Medya Platformlarındaki Takipçi Sayıları.....	40
Tablo 3. Müzelerin Dijital Koleksiyon Uygulamaları.....	40
Tablo 4. Müzelerin Sanal Tur Uygulamaları.....	42
Tablo 5. Müzelerin Dijital Ortamdaki Müze Yayınları	43
Tablo 6. Müzelerin Sanal Mağaza Uygulamaları.....	44
Tablo 7. Müzelerin Dijital Eğitim Etkinliklerinin Hitap Ettiği Gruplar ve Sayıları.....	91
Tablo 8. Müzelerin Çocuklara Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları.....	92
Tablo 9. Müzelerin Gençlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları.....	95
Tablo 10. Müzelerin Yetişkinlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları	96
Tablo 11. Müzelerin Ailelere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları	97
Tablo 12. Müzelerin Öğretmenlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları	98
Tablo 13. Müzelerin Okul Gruplarına Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları..	99
Tablo 14. Müzelerin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları	100

KISALTMALAR/SİMGELER

ICOM	International Council of Museums
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın problem durumuna, amacı ile alt amaçlarına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem

Müzeler biriktirme ve koleksiyon yapma merakının evrilmesiyle günümüzdeki halini alan; zamanla işlevleri değişerek gelişen; bugün kültür ve sanat ortamına yön vererek şekillendiren; aynı zamanda okul dışı ve yaşam boyu öğrenmenin gerçekleşebileceği cazip ve önemli mekânlardır. İnsanlar için yeni bir öğrenme mekânı olmasının yanında eğlenceli vakit geçirmeye yönelik de hizmet sunmaktadır. Postmodern süreçle birlikte müzeler insanların bir araya geldikleri büyük sosyal etkinlik mekânlarına dönüşmüştür. Onur'un (2014) da ifade ettiği gibi son yıllarda yaşanan "müze patlaması" müzenin yöntemlerini olduğu kadar toplumsal ve kültürel işlevlerini de etkilemiştir. Onur müzelerin bugün bir forum, agora ya da kültür merkezi olarak görüldüğünü ve müzelerin önceliklerinin özgün nesneler ve eserler sergilemekten çok yaşantı sağlamaya, deneyim üretmeye doğru değiştiğini belirtmiştir. Hooper-Greenhill (1999a) dünyanın birçok yerindeki müzelerin içinde yaşadığımız karmaşık bugün ve öngörülemez gelecek için bir kimlik geliştirdiklerini; kendilerini yeniden keşfettiklerini; bu gelişimin de mevcut, potansiyel, gerçek ya da sanal ziyaretçiler ile yeni bağ kurmaya katkı sağladığını belirtmiştir. Müzeler dünyayı erişilebilir kılan kurumlar olarak mekân ve zaman anlamında bizden uzakta olan insanların hayatlarını, ürettiklerini, yerel ya da uzak coğrafyaların hikâyelerini ve günümüz sanatçılarının sanatını ya da zanaatı bizlere sunmaktadır (Moffat & Wollard, 2004). ICOM'un (International Council of Museums) (2022a) yaptığı son tanıma göre müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen; toplumun hizmetinde olan; kar amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur. Kamuya açık, erişilebilir ve kapsayıcı müzeler çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Eğitim, eğlence, yansıma ve bilgi paylaşımı için çeşitli

deneyimler sunarak; etik, profesyonel ve toplulukların katılımıyla faaliyet gösterir ve iletişim kurar.

Bugün müzeler açısından en önemli görevlerden biri ziyaretçi ile kurulan iletişimdir. Herkes için erişilebilir olmak ve ziyaretçi ile etkili ilişkiler kurmak özellikle müzelerin yaptıkları eğitim etkinliklerinden geçmektedir. İlk başlarda sadece obje toplamak ve bu objeleri sergilemek görevi üstlenen müzeler şimdi eğitimi en öncelikli görevleri haline getirmiştir. Müzeler eşitlik, kapsayıcılık gibi birtakım bakış açılarıyla kurgulanmış etkinlikler ve eğitim programları ile tüm yaş gruplarına ve farklı topluluklara erişmektedir. Postmodern müze anlayışı ya da bir başka deyişle postmüze kültür, iletişim, öğrenme ve kimlik arasındaki ilişkiler ile şekillenirken, eşit ve adil bir toplum için kendi pratikleri ve organizasyonları ile kültürü temsil ederek çoğaltmaya ve kendi kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır (Hooper-Greenhill, 2007).

Müze eğitimini en geniş anlamıyla müze çalışmaları çerçevesinde sürdürülen, izleyicileri için bilgi ve deneyim olanakları sunan müze etkinlikleri olarak tanımlamak mümkündür. Eğitim müzenin bir bütün olarak misyonu ve genel amacıdır (Bingmann & Johnson, 2021). Eğitim ve öğretimde müzelerin rolü hakkındaki girişimler John Ruskin'ın 1857 yılında İngiltere Parlamentosuna müzelerin çalışan sınıfın eğitimi için kullanımı önerisiyle başlamıştır. Metropolitan Sanat Müzesinden Henry Watson Kent farklı topluluklara ulaşmak gereğini savunmuştur. 1909 ile 1929 yıllarında Newark Müzesi yöneticiliği yapan John Cotton Dana da eğitim anlamında müzelerin toplum adına sorumluluğu olduğunu ve bunun müzenin ilk misyonu olması gerektiğini ifade etmiştir. Arthur Parker 1905-1945 yılları arasında müzelerde eğitimci olarak çalışmış ve psikolojik etmenlerin müze eğitimi için önemini vurgulayarak müze eğitimi kapsamında çok fazla kişiye hitap edilerek uzun ya da kısa vadeli ilgi çekici programlarla toplumun kültürel düzeyinin yükseltilebileceğini ileri sürmüştür (Shabbar, 2001).

21. yüzyılın ilk çeyreğinde müze eğitimi giderek genişlemiş ve öğrencilere rehberli turlar düzenlemeyi aşp; aileleri ve yetişkinleri de kapsayarak atölye çalışmaları, sergiler, yayınlar ile farklı bir nitelik kazanmıştır (Ilıcak Aydınalp, 2019). Hein'in (2000) de ifade ettiği gibi bir nesneyi sadece sergilemek deneyim ve fikir kazanmak için nadiren yeterli olmaktadır. Ziyaretçilerinin eğitim ve boş zaman kalitesini arttırmayı amaçlayan müzeler ziyaretçilerin farkındalıklarını arttırmaya; onlarda yeni ilgiler, meraklar, fikirler uyandırmaya çalışmaktadır. Böylelikle ziyaretçilerinde zaman içinde müzelerden beklentileri değişmiştir (Onur, 2012). Çağdaş müzecilikte insanın öncelendiği, iletişimin ve eğitimin üst işlevler olarak yer aldığı bir

anlayış söz konusudur. Yeni müze fikrindeki en büyük değişim müze ve ziyaretçi arasındaki ilişkide ortaya çıkmıştır. Müze kültürünün yeniden örgütlendiği bu süreçte ziyaretçinin gelişim özellikleri ve öğrenme kapasitesi dikkate alınarak daha yakın ve ayrıntılı ilişkiler kurulması söz konusudur (Onur, 2013). Ziyaretçi iletişimine ve ilişkilerine önem veren; eğitim işlevini benimseyerek üzerine çalışan tüm müzeler farklı yaş gruplarındaki ve özellikteki bireyler ile dezavantajlı gruplara eğitim etkinlikleri düzenlemektedir.

Teknolojik gelişmeler elbette ki müzelere ve müze uygulamalarına da yansımıştır. Kılıçoğlu (2020) müzelerin sergilemelerinde teknolojik gelişmelere dikkat çekerek müzelerin yeni sergileme anlayışı ile bireyin algı ve deneyimlerinde de dönüşüm yarattığını ifade etmiştir. Müzelerin diğer işlevlerinde olduğu gibi eğitim işlevleri de dijital teknolojilerden direkt olarak etkilenmiş ve aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle ulaşılabilirliklerini arttıran müzeler açısından özellikle pandemi süreci bunun en iyi şekilde görüldüğü dönem olmuştur. İnternet ortamından ulaşılan sanal müze turları ile müze sergilerini gezmek ve birçok bilgiyi öğrenmek günümüzde mümkündür. Bugün dijital koleksiyonlar, çevrim içi sergiler, 360 derece sanal turlar, web siteleri aracılığıyla sürdürülen çevrim içi eğitimler, seminerler, webinarlar, indirilip kullanılabilen eğitim paketleri, videolar, çevrim içi yayınlar, kitaplar, müzelerin görünen yüzleri olan sosyal paylaşım platformları ile müzeler interneti ve dijital gelişmeleri odağına almakta ve özellikle eğitim etkinlikleri için kullanmaktadır. Onur'un (2013) da ifade ettiği gibi artık kendi izleyici kitlesini kendi yaratan, uyaran ve harekete geçiren bir tavır içerisinde. Müzelerin temel amacı koleksiyonlar ile izleyici arasında gereksinim ve ilgi alanları anlamında ilişki kurmaktır. Önemli olan nesneyi sunmak değil insanlara koleksiyon bağlamında deneyim sunmaktır. Dolayısıyla müzeler tüm imkânlarını bu görüş üzerinde seferber etmeye çalışmakta, teknolojik gelişmeler ve internet teknolojisi de buna çok rahat zemin hazırlamaktadır.

Müzelerin eğitim rolü günden güne büyümektedir. Sergileme tekniklerinde teknolojiye dayanan yeni yaklaşımlar araştırılmakta, ziyaretçilerin sergilere etkin katılımını sağlamak amacıyla etkileşimli sergiler kullanılmakta, farklı hedef kitlelerine göre eğitim programları tasarlanmaktadır (Hooper-Greenhill, 1999b). Onur'un (2013) konu ile ilgili düşüncelerini özetlemek gerekirse bugün müzeler ziyaretçileri kendi hallerine bırakmamaktadır. Ziyaretçilerle iletişim kurmak, onları eğitmek ya da en azından rehberlik etmek istemektedirler. Bu tutum değişikliği eğitim kuramlarındaki farklılaşmayı da yansıtmaktadır. Eskiden sadece seçkin grupların daha ileri eğitim

alabileceği düşünülürken, bugün herkesin eğitim alabileceği düşünülmektedir. Dahası “yaşam boyu eğitim” kavramıyla birlikte herkesin, her yaşta, her koşulda eğitilebileceğini savunulmaktadır. Bu anlayışla birlikte müzelerin yaşam boyu eğitimin sunulabileceği en uygun ortamlar olduğu söylenebilmektedir.

2019 yılında ortaya çıkan ve ardından hızla tüm dünyaya yayılan Covid-19 pandemisinden birçok kurum, kuruluş ya da hayatımızı şekillendiren mekanizma direkt olarak etkilenmiştir. Ortaya çıkan bu kriz ortamının idrakinin hemen ardından da kurumlar kendilerine yeni bir yol haritası çizerek işleyişlerine devam etmeye çalışmışlardır. Şüphesiz ki Covid-19 pandemisinden müzeler de ciddi şekilde etkilenmiştir. Dünya çapında verilen kapanma kararlarından sonra ziyaretçileri ile buluşamamış, hayatta kalabilmeleri için gerekli gelirleri elde edememiş, küçülmelere gitmek durumunda kalmış, hatta açılmamak üzere kapılarını kapatan müzeler bile olmuştur. Bu süreçte ayakta kalmayı başaraabilmiş müzeler ise yeni stratejiler geliştirerek, teknolojinin de yardımı ile izleyicileri ile farklı mecralardan iletişimlerini sürdürmüştür. Koleksiyonların çevrim içi ortamda paylaşımı, çevrim içi etkinlikler ya da dijital ortamda gerçekleştirilen eğitim programları bunların başlıcaları arasında yer almaktadır.

Müzelerin eğitim etkinliklerinde dijitalleşme ve dijitalleşmenin gerekliliği pandemi ile ortaya çıkan kriz döneminde daha da önem kazanmıştır. Tüm insanlara hitap etme amacıyla olan müzeler farklı yaş gruplarında ya da özellikte olan kitlelere teknolojik gelişmelerle birlikte hizmet vermeye ve deneyimler sağlamaya çalışmış, bunun için de internet teknolojisinden faydalanmıştır. Özellikle dijitalleşme ve internet ile herkes için daha ulaşılabilir olduklarını fark etmişlerdir. “Özünde, internet hem bir iletişim aracı hem de görünüşte sınırsız bir bilgi kaynağıdır” (Grove, 2021). Müzelerin internet teknolojisini kullanarak dijital uygulamalar ve eğitimler geliştirmesinin olumlu taraflarından biri de müzenin heyecanının sınıfa taşınabilmesidir. Müzeler elektronik gereçler sayesinde programlar sunmakta ve öğrenciler sınıflarından ayrılmadan müze ile etkileşime geçebilmektedirler. Bu tür programlar, müzeleri fiziksel olarak ziyaret edemeyen sınıflara ulaşmanın diğer bir yolu olmaktadır (Cutler, 2021).

Türkiye özelinde baktığımızda gerek yönetsel açıdan gerekse finansal açıdan devlet müzelerine nazaran daha farklı bir konumda olan özel müzelerin dijitalleşme ve internet teknolojilerinden faydalanma oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Özel müzeler sergileme olanaklarını teknolojik gelişmelerle çeşitlendirirken özellikle pandeminin başlamasıyla birlikte sosyal medya hesapları, sanal müze uygulamaları,

web siteleri, çevrim içi eğitim etkinlikleri ile dijital olanakları ziyaretçilerinin hizmetine sunmuş ve ziyaretçileri ile yer ve mekân sınırı olmadan iletişimini sürdürmüştür. Tüm bu düşüncelerin ışığında, yapılan araştırmanın problemi “Teknolojinin Türkiye’deki özel müzelerin eğitim etkinliklerine yansımaları nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Amaç

Araştırmanın genel amacı gelişen teknoloji ve dijitalleşme ile Türkiye’deki özel müzelerin dijital anlamdaki durumlarını, özellikle internet imkânlarını kullanımlarını ve dijital odaklı eğitim etkinliklerini ortaya koymaktır. Söz konusu amaç doğrultusunda Türkiye’deki özel müzelerin internet odaklı dijitalleşme sürecinin incelenmesi ve müzelerin ortaya koyduğu dijital eğitim etkinliklerinin örnekler ile değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Yapılan araştırmanın genel amacından hareketle;

1. Araştırma kapsamındaki müzelerin internet teknolojisine bağlı olarak dijitalleşme durumlarının web sitesi ve sosyal medya, dijital koleksiyon, sanal tur, yayın, sanal müze mağazası bağlamında incelenmesi;
2. Araştırma kapsamındaki müzelerin dijital eğitim etkinliklerinin durumunun İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Pera Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi özelinde incelenmesi ve
3. Araştırma kapsamındaki müzelerin dijital eğitim etkinliklerinin hitap ettikleri grupların ve içeriklerinin incelenmesi alt amaçlar olarak belirlenmiştir.

Önem

Eğitim anlayışı klasik tavırdan sıyrılarak sınıf ya da okul dışındaki alternatif ortamlar ile şekillenmektedir. Müzeler de bahsi geçen bu ortamların en önemlilerinden biridir. Sınıf dışı öğrenme ortamı anlamında eğitimciler tarafından kullanılabildiği gibi, informal eğitim alanı olarak da müzelerin kendi düzenledikleri eğitim etkinlikleri ziyaretçiler tarafından kullanılabilmektedir. Müzelerin eğitim işlevlerini yerine getirebilmesi toplumun her kesimini düşünerek planladığı eğitim programları ve etkinlikler çerçevesinde mümkün olmaktadır.

Müzeler önceden eserlerin ya da nesnelerin biriktirildiği, korunduğu ve sergilendiği mekânlar; çağdaş müzeler ziyaretçinin nesnenin önüne geçtiği,

kapsayıcılığın ve ziyaretçiye ulaşmanın öncelendiği, eğitimler ve etkinlikler ile sosyal mekânlar haline gelmiştir. Müzelerin ön önemli önceliği daha fazla ziyaretçiye daha etkili biçimde ulaşmak olmuştur. Müzeler bu düşüncelerden hareketle programlarını çeşitlendirmekte ve ulaşılabilirliğe yönelik yeni ilkeler benimseyerek yeni uygulamalar yapmaktadır.

Teknolojik gelişmeler müzelere ve müzelerin eğitim etkinliklerine pek çok kolaylık sunmuştur. Bu gelişmeler görünürlüğü ve ulaşılabilirliği arttırırken, eğitim etkinliklerinin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Tıpkı 2019 yılı ve sonrasında tüm dünya olarak tecrübe ettiğimiz pandemi sürecinde olduğu gibi müzelerin kapalı olduğu dönemde ziyaretçiler ile buluşup, eğitim faaliyetlerinin devamının sağlanması ve sürdürülebilirlik açısından bir gereklilik olmuştur. Covid-19 pandemisi belki de dünyanın gördüğü en büyük küresel krize neden olmuştur. Sağlık sektörünün ve bilimin mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik yoğun çabalarının yanı sıra alınan tedbirler ve kapanma kararları ile ciddi bir ekonomik ve sosyal boyutu da ortaya çıkmıştır. Salgının sebep olduğu olumsuzluklardan sosyal, kültürel ve sanatsal hayat da etkilenmiştir. Müzeler de insanların kültürel hayatının bir parçası olarak bu dönemde kapılarını kapatmak durumunda kalmış; açık olduğu zamanlar da ise çok kısıtlı bir şekilde ziyaretçileri ile buluşabilmiştir. Dolayısıyla salgın müzeler için bir varoluş mücadelesini gerekli kılmıştır. Ayakta kalmayı başaran müzeler yeni bir pozisyon alarak kendilerini ziyaretçileri ile buluşturabilecek yeni mecralar yaratmış, özellikle de teknolojik gelişmeler ve internet onların yardımına koşmuştur.

Türkiye’de özel müzeler gerek sanal müze uygulamaları gerekse sergileme yöntemlerinde teknolojiyi aktif olarak kullanmaktadır. Bunun yanında sosyal medyanın ve dijital iletişim uygulamalarının aktif olarak kullanımı ziyaretçi-müze ilişkileri anlamında önemli görülmektedir. Özel müzeler postmodernizmin getirdiği birtakım yönetsel ve ekonomik süreçler dolayısıyla ziyaretçi ilişkilerini daha fazla önemsemekte; herkese ulaşabilme ve kapsayıcılık ilkesi ile ziyaretçiyi her koşulda müzeye çekmeye çalışmakta; hatta zaman ve mekân sınırlaması olmadan kendisi ziyaretçiye dijital yollarla ulaşmaya çabalamaktadır. Araştırma kapsamında incelenmek üzere Türkiye’den tespit edilen özel müzeler de teknolojik uygulamalar açısından iyi örnekler sunmaktadır.

Yapılan araştırma, Türkiye’deki özel müzelerin internet teknolojisini kullanımının ve dijital eğitim etkinliklerinin incelenerek ortaya konması; Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’deki özel müzelerin eğitim işlevlerinin sürdürülebilirliği

için uyguladıkları dijital eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca 21. yüzyılda yaşanan ve tanığı olduğumuz pandemi sürecine müzelerin penceresinden bakarak literatüre bir not düşmek anlamında da önemli olduğu düşünülmektedir.

Sayıtlılar

Araştırma kapsamında incelenmek üzere seçilen İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin, Sakıp Sabancı Müzesinin, İstanbul Modern Sanat Müzesinin, Pera Müzesinin, Ankara Rahmi M. Koç Müzesinin ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinin dijital eğitim uygulaması yapan özel müzeleri temsil edecek nitelikte oldukları; literatür taramasından, müzelerin sosyal medya platformlarından ve web sitelerinden edinilecek bilgilerin objektif ve doğru olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma özel müzeleri temsilen İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Pera Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi ile müzelerin dijital eğitim etkinlikleriyle sınırlıdır. Yapılan alan araştırması sonucunda Türkiye’de eğitim etkinlikleri açısından söz konusu müzelerin dijital uygulamalar ile iyi örnekler verdiği tespit edildiğinden dolayı bu sınırlılığa gidilmiştir.

Tanımlar

Çevrim içi: Bilgisayar sisteminde sunucuya bağı ve çalışır durumda olma (TDK, 2022).

Dijital: Akla gelebilecek tüm verilerin, elektronik araçlarla “0 ve 1’ler” şeklinde sayılaştırılması olarak tanımlanabilir. Sayısallaşan bu yeni veriler dijital veriler olup depolanabilir ve yeniden kullanılabilir (Oğuz, 2019). Günümüzde daha çok bilgisayar ve internet teknolojisi olarak kullanılmaktadır.

Dijital eğitim: Öğrenmeyi arttıracak ve destekleyecek anlamlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için Web’in özelliklerinden yararlanılarak oluşturulan ve bilgisayar teknolojisi ile desteklenen bir öğrenme sürecidir (Şahan, 2010).

Sosyal Medya Platformları: İnternet teknolojisi ve geliştirilen uygulamalar ile insanların ve kurumların birbirleri ile iletişimine ve paylaşımına imkân sunan; Instagram, Facebook, Twitter, Youtube vb. gibi dijital ortamlardır.

Covid-19: 31 Aralık 2019'da Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi, Çin'in Hubei eyaletinin Vuhan şehrinde etiyolojisi bilinmeyen pnömoni vakalarını bildirmiştir. 7 Ocak 2020'de etken daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir *Coronavirus* (2019-nCoV) olarak tanımlanmıştır. Daha sonra 2019-nCoV hastalığının adı COVID-19 olarak kabul edilmiş, virüs SARS CoV'e yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak isimlendirilmiştir (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Pandemi (Covid-19 pandemisi): Pandemi sözcüğü eski Yunan dilinde “tüm insanlar” anlamını karşılamaktadır. Uluslararası sınırları ve hatta kıtaları aşan, dünya genelinde yayılan enfeksiyon hastalıklar “pandemi” olarak tanımlanmaktadır (Özkoçak, Koç ve Gültekin, 2020).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesine yönelik bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Müzelerin Gelişimi ve Çağdaş Müze Kavramına Bakış

Biriktirmek insanoğlunun ortaya çıkışından beri var olan bir eylemdir. Disiplinli bir şekilde yapılması insanı koleksiyonculuğa götürmüş, biriktirdiği şeyin ya da şeylerin türevlerini arayıp bulmaya yöneltmiştir. Koleksiyonculuğun başlaması ise müzelerin yolunu açmıştır. Bugün kullandığımız “müze” kelimesi “mouseion” kelimesinden türemiştir ve Yunan mitolojisinde yer alan ilham perileri yani Musa’lara adanan dinsel sitler anlamına gelmektedir. M.Ö. 340’da Aristo gibi filozofların araştırmaları ve bilimsel tartışmaları için kendilerine mekânlar kurdukları ve bu mekânlarda bitki ya da biyolojik birtakım numuneleri biriktirdikleri bilinmektedir. Yunan sanatına meraklı olan Romalıların M.Ö. 200 ile 60 arasından evlerinde ya da alanlarda eserler biriktirdikleri ve sergiledikleri görülmektedir (Gerçek, 1999; Onur, 2014). Literatürde ilk müze olarak İskenderiye Müzesi yer almaktadır. M.Ö. 3. yüzyılda Mısır’da hüküm süren Ptolemaios Hanedanlığı sarayın bir bölümünü adeta bir üniversite haline getirmiş; dönemin filozof ve bilginlerini toplayarak, bilimsel aletlerin, sanat eserlerinin sergilendiği alanlar, kütüphaneler oluşturulmuştur (Gerçek, 1999).

Ortaçağa gelindiğinde dinsel erk kendini koleksiyonculukta da göstermiştir. Bu dönemde kiliseler ve katedraller dinî temalı eserlerin ya da objelerin toplanıp korunduğu mekânlar haline gelmiştir. O dönemde okuma yazma bilmeyen halka dinî mesajların iletilmesinde sanattan faydalanılması kilise ve katedrallerde birçok sanat eserinin toplanmasının önünü açmıştır. Süregelen Haçlı Seferleri sonucunda da birçok şey Avrupa’ya taşınmıştır. Bu dönemdeki koleksiyonlarda seçicilik daha gelişmiştir. Farklı olanın peşine düşülmüş ve oluşan koleksiyonların kaynağını fetihler ile misyonerlik faaliyetleri, mekânlarını ise saraylar ve kiliseler oluşturmuştur (Artun, 2014).

Kişisel koleksiyonları ve ardından da müzeleri ortaya çıkaran bir diğer etmen de coğrafi keşifler ve ardından ortaya çıkan nadire kabineleri olmuştur. Bu süreçte kâşifler tarafından yeni keşfedilmiş diyarlardan birçok obje, taşlar, yerel sanat eserleri, hayvan ve bitki numuneleri gibi pek çok ilginç şey Avrupa'ya taşınmıştır. Artun (2019b) Ortaçağ hazinelerinden Rönesans müzelerine geçilmesinde uzak topraklardan gelen bu numunelerin önemli yeri olduğunu ifade etmiş ve “nadire kabinesi” denilen bu koleksiyonların mistik bir hava ile imparatorların, prenslerin ya da aristokratların egemenliklerini ve hayal ettikleri kozmosları yansıttığını eklemiştir. Shaw’a (2020) göre koleksiyon nesnelerinin dini anlamından sıyrılması ve müzelerin nesnelerle gerçeğe ulaştıracak bir araç olarak kullanımı Rönesans hümanizmi ile fiziksel dünyaya karşı duyulan merakın bir sonucudur. Nadire kabineleri dönemin aristokrat aileleri ve soyluları tarafından evlerinde kimi zaman bir dolap içinde kimi zaman ise büyük odaların tertip edilmesi şeklinde düzenlenmiştir. Bu koleksiyonlar kişiler için farklı bir erk, güç ve prestij göstergesi olmuştur.

Rönesans ve Reform Hareketleri sanat eserlerinin yanı sıra Antik Dönem’e olan ilgiyi de arttırmış ve bu hareketler sonucu gelişen Aydınlanma Çağı arkeolojinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Farklı topraklarda yapılan kazılarla birlikte Avrupa’nın tümünde farklı koleksiyonlar oluşturulmaya başlanmıştır. Artun (2019b) koleksiyonculuğa asıl anlamını kazandıran ve modern müzelerin birikimini sağlayan hareketin bu olduğunu ifade etmektedir. Elbette bu hareket masumane bir şekilde arkeoloji biliminin gelişimine yön vermemiştir aynı zamanda farklı ülkelerden birçok eser Avrupa’ya taşınmıştır. Bu durum koleksiyonların zenginleşmesini ve günümüz Avrupa müzelerinin zengin koleksiyonlarının oluşumunu sağlamıştır.

Aydınlanma müzeleri ile birlikte nadire kabinelerinin karmaşasına bir düzen sağlanmış, nadire kabinelerindeki “okuma” eyleminin yerini hakikat üzerinde egemenlik kuran “görme” almıştır. Bu süreçte ortaya çıkan sunum mekânı kendisini müzenin ortaya çıkışında açıkça göstermiştir. Aydınlanma müzesi ziyaretçiyi koleksiyonun sergilenmesine; düzeni, sınıflandırmayı ve evrenselliği anlamalarına yönlendirmiştir (Artun, 2019b; Kandemir ve Uçar, 2015). 18. yüzyılda Avrupa’nın pek çok yerindeki kraliyet koleksiyonları kamuya açık müzelere dönüştürülmüştür (Duncan ve Wallach, 2012). Artun (2014) bu süreçte oluşan müzelerde modern uygarlık düşüncesinin cisimleştiğini; modern birey, ulus ve evren hakkındaki fikirlerin canlandırıldığını ve kamusal bilincinin kazanıldığını ifade etmiştir. Gerek bağışlar, el değiştirmeler ve satın almalar gibi yollarla koleksiyonların müzelere geçmesi, gerekse

eğitimsel açıdan katkının gözetilmesiyle önemli üniversitelere koleksiyonların devredilmesiyle pek çok özel koleksiyon müzelere dönüşmüştür. İlk halk müzesi İngiltere Oxford Üniversitesinde 1679-1683 yılları arasında Elias Ashmole'nin koleksiyonundan yararlanılarak kurulan Ashmolean Müzesidir ve en eski müze olarak kabul edilmektedir (Gerçek, 1999). Fransız Devrimi'nden sonra Louvre'un halka açılması, Vatikan koleksiyonunun Vatikan Müzeleri adı altında ziyarete açılması, Medici ailesi koleksiyonunun devlete geçmesi, önemli koleksiyoncuların birikimlerinin tıpkı British Müzesinde olduğu gibi müzelerinin temellerini oluşturması gibi durumlar sonucu pek çok halka açık müze kurulmuştur.

Devlet anlayışındaki değişim moderniteye ait müzecilik anlayışının değişmesinde önemli role sahiptir. 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi'nden sonra egemenlik ulusa verilmiştir. Kamusal müzeler de bu süreçte ortaya çıkmıştır. Bireysel olarak toplanan koleksiyonlar ile biriktirilip sergilenen aile mirasları sınıflandırılarak, belgelenerek ve kamu otoritesi tarafından korunmaya başlanarak bireysel bir uğraştan çıkıp kurumsal bir yapıya dönüşmüştür (Kahraman, 2021). Artun'un (2019a) da ifade ettiği gibi modern müzeler Rönesans müzeleriyle aynı nesnelerle kurulmuş olsalar bile onun karşısı olarak kabinelerdeki hayal âleminin yerini akılcılık, nadirelerle kurulan mitolojilerinin yerini bilimsel ya da tarihsel anlatılar almış; tanrıyı ve hükümdarı yücelten semboller artık sanat tarihini anlamlandırmıştır. Ortaçağ Avrupa'sından çıkıp coğrafi keşiflerle zenginleşen, Fransız İhtilali ile liberalleşen soylular yağmacı bir tavrın aksine aristokrat ve entelektüel bir yapıda olduklarını ispat edebilmek için koleksiyonlarını halkın izleyebileceği bir niteliğe kavuşturmuşlardır (Kahraman, 2020).

Konuya Türk Müzeciliği açısından baktığımızda özellikle Osmanlı döneminde saraylarda değerli eşyaların ve savaş ganimetlerinin saklandığı hazine odaları olduğu bilinmektedir. Özellikle Yavuz Sultan Selim döneminde gerçekleştirilen Mısır seferi ile birlikte halifeliğin Osmanlı'ya geçmesi ve kutsal emanetlerin saraya getirilmesi ile söz konusu hazineler daha da zenginleşmiştir. Shaw (2020) Avrupa ve Osmanlı Müzeciliği açısından yaptığı karşılaştırmada Avrupa müzelerinin soylulara ait nadire kabinelerinden doğmuş olmasına rağmen Osmanlı müzelerinin padişahın özel koleksiyonuna alınmayan nesnelerden oluştuğunu belirtmiştir.

Uzun süre silah deposu olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde biriken askeri teçhizat ve silahlar ile arkeolojik eserler zamanla birikerek ilk müze oluşumuna zemin hazırlamıştır. 1846 yılına tarihlenen müze Mecma-i Esliha-i Atika ve Mecma-i Asar-ı

Atika olmak üzere iki bölüm halinde Ahmet Fethi Paşa tarafından düzenlenmiştir. İlk Asar-ı Atika Nizamnamesi 1869 yılında yürürlüğe girmiş ve aynı yıl Müze-i Hümayun'un ilk müdürü olarak Galatasaray Lisesi öğretmeni Edward Goold göreve getirilmiştir (Gerçek, 1999). Bu süreçte müzeciliğin yavaş ilerlemesinin sebeplerini Erbay (2020) Osmanlı topraklarından çıkarılan tarihi eserlerin yurtdışına kaçırılması ve eski eserlere yönelik çalışma yapacak müze uzmanlarının bulunmaması olarak sıralamıştır.

Bir müddet sonra Aya İrini'de çok fazla eser birikmesi nedeniyle müzenin arkeolojik eserleri barındıran bölümü Çinili Köşk'e taşınmıştır. 1881 yılında müze müdürlüğüne Osman Hamdi Bey getirilmiştir. Önemli gelişmelere imza atan Osman Hamdi Bey 1882 yılında müzenin ilk kataloğunu hazırlamıştır. Arkeolojik kazıların yabancıların elinde olması geleneğini bozarak ilk adımı Adıyaman Nemrut kazısı ile atmıştır. Ardından Sayda kazılar gelmiş ve yeni müze binasının yapımı konusunda Osman Hamdi Bey'e yol açmıştır. 1874'te yapılan nizamname 1884 yılında Osman Hamdi Bey tarafından yenilenmiştir. Bu nizamnamede 1906'da bazı küçük değişiklikler yapılmışsa da tüzüğün ana yapısı değişmemiş ve 6 Mayıs 1973 yılında yürürlüğe konulan 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" çıkarılıncaya kadar yaklaşık 90 sene geçerliliğini korumuştur (Gerçek, 1999).

Artan eserlerin konulması için yeni bir müze binası ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Osman Hamdi Bey'in çabaları ile "Ağlayan Kadınlar" lahdi örnek alınarak Türk Müzecilik tarihinin ilk müze binası Mimar Vallaury tarafından tasarlanmış ve 13 Haziran 1891 tarihinde açılmıştır (Başgelen, 2018). Bu süreçte arkeolojik eserlere ilgi artmış ve müzenin eski silah kısmı kapanmıştır. Shaw'a (2020) göre Osmanlı'nın silahları bırakıp Helen-Bizans mirasına yönelmesini iki sebebi bulunmaktadır. İlki II. Abdülhamit'le birlikte yürürlüğe konan anayasanın farklı kültürlerle ait halkı Osmanlı şemsiyesi altında toplaması ve arkeolojik eserler üzerinde yoğunlaşmanın bu süreci kolaylaştırabilecek olmasıdır. İkinci sebep ise 1877'deki Rus Savaşı yenilgisi ile askeri geçmişin anımsatılmak istenmemesidir. Bu süreçte tarihi eserlere sığınmak Avrupalı kimliği için bir yöntem olmakla birlikte, Osmanlı'nın Avrupa ile olan ilişkileri kültürel bir çerçeveye yerleştirilmek istenmiştir.

1882'de Mekteb-i Sanâyi-i Nefise-i Şâhânenin yani Güzel Sanatlar Akademisinin kuruluş nizamnamesinde bir güzel sanatlar müzesinin oluşturulması yer almıştır. 1917'de Halil Edhem, Osman Hamdi Bey'in 1882'den beri hayali olan sanat müzesini bir mekânı olmasa dahi kurmuş ve eserler Sanâyi-i Nefise salonlarında

sergilenmiştir. Müze ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra 1937 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi olarak Dolmabahçe Sarayı Veliâht Dairesi'nde açılabilmiştir (Artun, 2019b; Köksal, 2021).

Cumhuriyetin ilanı ile müzecilik çalışmaları hızlanmıştır. Kapatılan tekke ve zaviyelere ait eserler müzelere nakledilmiştir. Mevlana ve Hacı Bayram Veli türbeleri müzelere dönüştürülmüştür. 1925 yılında Ankara'da yapımına başlanan Etnografya Müzesi 1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk müze binası olarak açılmıştır. Osmanlının son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından açılan müzeler genellikle eski yapıların restorasyonu ve düzenlenmesi ile kurulmuştur. Bu durum o dönemin ekonomisinin getirdiği bir sonuç olsa da tarihi mekânların işlev kazanmasına ve korunmasına katkı sağlamıştır. Bu süreçte ilk milli kazılar başlamış ve ilk deneme 1933'te Ahlatlıbel'de gerçekleştirilmiştir. 1934 yılında Ayasofya müzeye dönüştürülmüştür. Bu dönemde çağdaş müzecilik adına yapılan tartışmalar ve çalışmalar Türkiye'de Batı'ya paralel bir anlayışla başlamışken; koleksiyon çeşitliliği, sergileme yöntemleri, toplumsal paylaşım gibi konularda paralellik gösterememiştir (Gerçek, 1999; Özkasım ve Ögel, 2005).

Dünya müzeleri adına gerçekleşen önemli olaylardan biri de 1947 yılında Uluslararası Müzeler Konseyinin (ICOM) kuruluşudur. ICOM'un kuruluş amaçlarını Gerçek (1999) “müzeleri ve müzecilik mesleğini korumak ve geliştirmek, müzelerin toplum hizmetinde, bilginin yayılması, ulusların karşılıklı anlaşması bakımından oynayacağı rolün önemini belirtmek ve müzeleri ve müzecilik mesleğini uluslararası seviyede temsil eden bir kuruluş meydana getirmek” olarak özetlemiştir. Türkiye'de aynı yıl ICOM'a üye olmuştur.

Türkiye'de müzecilik ile ilgili gelişmeler sürerken ve müzelere yenileri eklenirken özellikle 1984 yılında yayınlanan “Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik” önemli bir gelişme olmuştur. Bu tarihten sonra birçok özel müze kurulmaya başlamış; koleksiyon çeşitlilikleri, sergileme biçimleri ve eğitim etkinlikleri ile Türkiye'de müzeciliğe yeni bir soluk getirmişlerdir. Türkiye'deki ilk özel müze 1980 yılında açılan Sadberk Hanım Müzesidir. Bu dönemi ülkenin politik ve ekonomik durumu ile ilişkilendiren Madran ve Önal (2000) ihtilal sonrası 80'li yılları politik durağanlığın yaşandığı, ekonomik atılım içinde olunan ve ülkenin kendini Batı'ya kabul ettirme süreci olarak tanımlamakta; sanat üretiminde yaşanan gelişimin de müzecilik ve sergileme alanına yansıdığını dile getirmektedir. 2000'li yıllardan sonra Türkiye'de, özellikle kişisel çabalarla sanatçıların kurduğu ya da şirketlerin hamiliğinde pek çok

özel müze kurulmuştur. 2023 yılı itibariyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı 214 müze ile yine bakanlık denetiminde 374 özel müze bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023a, 2023b).

Tarihi süreç içerisinde yaşanan değişimlerle müzelerin işlevlerine yenileri eklenmiştir. Dolayısıyla müze tanımlamaları da değişmiştir. Onur'a (2014) göre müzeler önceleri toplayan, belgeleyen, sergileyen ve yorumlayan bir kuruluş olarak tanımlanırken daha sonra insanların koleksiyonları esinlenme, öğrenme ve keyif alma doğrultusunda keşfettikleri, toplum adına numunelerin toplandığı, korunduğu ve ulaşılabilir kılındığı mekânlar olarak tanımlanmıştır. Müzeler sadece nesnelerin sergilendiği mekânların ötesine geçmekte; önceleri esas olan sergilenen objeyken bugün izleyici ve deneyim söz konusu olmaktadır.

21. yüzyılın değişen sosyal, politik, ekonomik ve tüm diğer unsurlarıyla birlikte müzelerin de değişmesi kaçınılmaz olmuştur. Karadeniz'in (2018) de ifade ettiği gibi kültürü yorumlama ve eğitim işlevlerine öncelik vermesiyle birlikte müzeler ulusal kimliğin oluşturulmasına yaptıkları katkının yanı sıra uluslararası kültürün de tanımlanmasında önemli roller oynamaktadır. Küreselleşme ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ile birlikte müzeler, eğitim ve iletişim işlevleri ile birlikte birer kültür merkezi haline gelmiştir (Akyazı, 2021).

Müzelerin sayısı bulunduğumuz yüzyılda gitgide artmaktadır. Karagöl (2020) bu sayının artmasına yönelik sebepleri gelir düzeyinin artması, genel savaşların olmaması, nüfusun büyümesi, seyahat imkânlarının gelişmesi ile turizmin olumlu yönde etkilenmesi olarak sıralamıştır. Yine aynı sebeplerden ötürü artık dünya küçülmüş; uluslar ve kültürler birbirleri ile ilişkileri olmadan yaşayamaz hale gelmiştir. Bu durum kültürler hakkında bilgi edinmeyi artırırken, yabancıyı tanıma merakını ve kültürlerarası iletişimi arttırmaktadır (Karadeniz, 2018).

1960'larda başlayan ve etkisi günümüzde de devam eden ekonomik ve toplumsal süreç müzelerin değişiminde önemli rol oynamıştır. Kapitalist ekonomik yapı ve teknolojinin önlenemez yükselişiyle beraber küreselleşme son yıllarda değişimi tetikleyen faktörlerin başında gelmektedir. Çağdaş müzeciliğin getirisi olan müze yönetimindeki değişimler; müze eğitimcisi, halkla ilişkiler uzmanı ya da bilişim uzmanı gibi meslek grupları; müze mimarisinde yeni yaklaşımlar, farklı sergileme teknikleri, belirlenen hedef kitlelere yönelik düzenlenen programlar; gelişen halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri; müze pazarlaması ya da marka yönetimi gibi kavramlar; teknolojik uygulamalar gibi müzebilimsel başlıklar müze alanındaki değişimlerin uzantısıdır

(Çolak, 2012). Değişen toplumsal süreçler de müzecilik üzerinde etkili olmuştur. Toplumsal müzecilik kavramının ya da diğer bir ifadeyle ziyaretçi merkezli müzelerin ortaya çıkması müzeleri toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, ziyaretçiler odağında yeniden şekillendirmiştir. Günümüz müzeciliğini tanımlayan “postmüze” ya da “postmodern müzecilik” Artan’ın (2012) ifade ettiği gibi bireylerin müzeye erişiminin demokratikleşmesi ve müzelerde sunulan hizmetler ile müzenin ticarileşmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Onur (2012) müzenin genişleyen ve yaygınlaşan geleneksel işlevlerinin yanına ticari ve yönetsel amaçların da eklendiğini ifade etmiştir. Gelişen işlevler ve değişen ziyaretçi-müze ilişkileriyle müzeler adına yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Artan (2012) özellikle pazarlama, halkla ilişkiler ve reklamcılık gibi kavramların çağdaş müzecilik anlayışında yeni alanlar olduğunu ve 21. yüzyıl tüketim toplumunun müzelere bir yansıması olduğunu ifade etmiştir.

Bahsi geçen yeni müze kavramları ile günümüz koşullarında müzelerin markalaşması kaçınılmaz bir durumdur. Müzeler kurumsal olarak bir marka yaratma girişimindedir. Thompson’ın (2012) sanat müzeleri özelinde “markalaşmış sanatçılar markalaşmış müzeyi tanımlar; markalaşmış müze de markalaşmış sanatçıları sergilemek zorundadır” açıklaması müze, eser ve sanatçı ilişkisini açıklamaktadır. Thompson (2012) “süperstar müze” olarak tanımladığı sanat müzelerini çağdaş sanatın ve sanatçıların markalaştırılması için kilit aktörler olarak görmektedir. Müzelerin ayakta kalmak için kendilerini markalaştırmak zorunda olduklarını ve sanatı markalaştırmanın kendilerini markalaştırma sürecinin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.

Müzeler ziyaretçilerin farklı deneyimler yaşadığı; boş zamanlarını değerlendirdiği; kafeteryasında ya da restoranında yiyip içerek, mağazasından alışveriş yaparak zaman geçirdikleri bir tüketim ortamı durumundadır. Bu durum artık müzenin içindeki eserlerden çok ziyaretçide oluşturduğu marka değerinden ortaya çıkan davranış biçimleri olarak değerlendirilebilir. Dünyada tıpkı Guggenheim örneğinde olduğu gibi mimarisiyle ya da bulunduğu şehirle birlikte markalaşan müzeler bulunmaktadır. Ancak Yılmaz Altuntaş’ın (2018) da ifade ettiği gibi “markaların varlığı müşterilerin talebine ve memnuniyetine bağlıdır”, dolayısıyla postmodern süreçte özellikle özel müzecilikte ziyaretçiyi “müşteri” olarak tanımlamak pek de yanlış olmayacaktır. “Postmodern dünyada başarılı olmanın anahtarı, tüketicilerin psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını karşılayacak sembolik özelliklerle güçlendirilmiş markalar oluşturmaktır. Çok sayıda markanın rekabet ettiği günümüz pazar koşullarında farklılık oluşturma başarılı ve kalıcı olmanın gereklerinden biridir” (Azizağaoğlu ve Altunışık, 2012).

Müzelerin değişen işlevleri ile birlikte ortaya çıkan müze ekonomisi, müze pazarlaması kavramını da ortaya çıkarmıştır. Sezgin ve Karaman (2009) “pazarlama” kavramının ortaya çıkış sebeplerini müzelerin hizmet ettikleri alanlar ve artan personelleri ile ortaya çıkan büyüme; gelişen ekonomik koşullarla toplumun eğlence ve kültüre harcadıkları zaman ve paranın artması ile ortaya çıkan rekabet olarak ifade etmiştir. “Müzecilikte pazarlama; müzenin, kültürel, sanatsal, eğitsel etkinlikleri başta olmak üzere gerçekleştirdiğı tüm etkinliklerle ve kamuya sağladığı tüm hizmetlerle değer yaratılmasını kapsayan bir süreçtir” (Birol, 2012). Bu süreç markalaşmayı sağlarken toplum tarafından müzenin tercih edilmesini ve beğeniye arttırmakta, ziyaret sıklığını sağlamaktadır. Ziyaretçi müze içerisindeki deneyimlerini müze dışında paylaşması ile müzenin pazarlamasına dolaylı olarak hizmet etmektedir. Azizağaoğlu ve Altunışık’ın (2012) belirttiğı gibi tüketim fizyolojik ihtiyaçları karşılamada yanında psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları da karşılamaya yönelik bir eylem olarak görülmektedir. Dolayısıyla müzelerin tüketicilere sunduğı imkânları çeşitlendirmesi; etkinlikleri, müze personeli, müze içi mekânları, koleksiyon ile sergilemeyi, iletişimi ve birçok alanı yeniden düşünme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Rekabet ortamının olduğu müze pazarında doğru pazarlama stratejileri ile rakiplerin arasından sıyrılma ve daha fazla ekonomik getiri elde etme söz konusu olmaktadır.

Müzeler açısından iletişim de vazgeçilmez kavramlardan biri olmuştur. Atagök’ün (2012) de belirttiğı gibi müzeler 18. yüzyıl sonrası toplumsallaşma sürecinde profesyonelleşme ile birlikte araştırma, koruma ve iletişim alanlarını ortaya koymuş; bu sebeple de nesnelerin korunması, sergilenmesi ve nesnelere ait bilgilerin izleyicilere anlaşılır bir biçimde aktarılması önem arz etmiştir. Ancak bunun dışında müzenin ziyaretçisi ile birebir iletişim kurması gerekmektedir. Burada kastedilen hem ziyaretçi ve müze arasında çeşitli vesileler ile bağ kurulması hem de ziyaretçinin müzeden haberdar olması anlamını taşımaktadır. Müzenin ziyaretçi ile bağ kurması toplumsal ihtiyaçlardan yola çıkarak farklı ve yaratıcı etkinlikler, eğitim ve gelişmiş kitle iletişim mecralarını kullanması ile söz konusu olabilmektedir.

Müzelerin toplum ile iletişim kurma ve ziyaretçilerini arttırma çalışmaları müzeler için “halkla ilişkiler” kavramını ortaya çıkarmıştır. Müzelerde yer alan halkla ilişkiler departmanları toplum ilgisini çekmek ve ziyaretçi sayılarını arttırmak için profesyonel kadrolar ile planlamalar gerçekleştirmektedir. Bu durum müze pazarlamasına ve marka yaratmaya da hizmet etmektedir. Sosyal medyanın kullanımı, reklam faaliyetleri, medyanın işe koşulması, farklı platformlarda yer alma gibi pek çok

durumla birlikte müze hem kendinden hem de yaptığı etkinliklerden söz ettirme çabasıdadır ve ziyaretçileri kendisine çekmek istemektedir. Kültürel faaliyetler gerçekleştiren diğer kurumlarla ve eğlenceli vakit geçirilecek etkinliklerle rekabet halinde olan müzelerin ziyaretçi ile ilişkisine değinen Dıvrak (2019) amaçları kar etmek olmasa dahi müzelerin sürdürülebilirliklerini sağlamak için kendi bütçelerini oluşturmak ve ziyaretçi ile ekonomik bir ilişki kurmak durumunda olduğunu belirtmiştir.

Müzeler sergiledikleri koleksiyonlar dışında düzenledikleri etkinlikleri, eğitimleri, yayınları, süreli sergileri, kütüphaneleri, mağazaları ve yeme-içme mekânları ile kendinden söz ettirmekte ve insanların sosyalleşip zaman geçirmek için tercih ettiği mekânlar haline gelmektedir. Dolayısıyla “tüketim” kavramı bağlamında ziyaretçi ve müze arasında ekonomik bir ilişki söz konusudur. Müze tanımlarında sıklıkla gördüğümüz “kar amacı gütmeyen kurum” durumu değişime uğramış ve müzelerin sundukları her türlü imkânın finansmanı, çalışan bütçeleri ve daha birçok ekonomik unsur adına müzelerin parasal girdiye ihtiyacı söz konusu olmuştur. Tüketim adına yeni alanlar açan müzelere yönelik olarak Artan (2012) verdiği bir örnekte müze dükkânından alınan bir hediyelik eşyanın sadece kişinin sanatsal kimliğini vurgulamadığını; onun o müzeyi ziyaret edebilecek ekonomik ve sosyal gücünün de olduğunu vurguladığını belirtmiştir. Yine Okan’ın (2015) müze mağazalarından alışverişe yönelik tespitine göre müze mağazasından satın alınan objeler sıradan bir kalem, defter, tabak ya da çanta değil serginin ziyaretçide bıraktığı duygunun da bir temsilidir.

Müzeler ziyaretçi ile bağıını güçlendirmek ve ziyaretçinin desteğini kazanmak adına farklı girişimlerde bulunmaktadır. Gönüllülük ve üyelik kavramları ziyaretçinin müze üzerinden bir kimlik oluşturabilmesi için ortaya çıkmıştır. Ancak Türkiye’de “müze dostu” daha çok müzeye finansal destek yapan kişi anlamına gelmektedir. Bu durum finansal destek yapan kişiye birtakım ayrıcalıklar ya da indirimler kazandırmanın ötesine gitmemektedir. Ticari yönü dolayısıyla müze üyeliği gönüllülük kavramı içerisine dâhil edilemez. Ancak üyeler zaman ayırıp belli bir emek sarf ederek müzede gönüllü çalışmak yerine, kendilerine saygınlık ve prestij sağlayacak müze üyeliğini para ile satın almaktadırlar. Ancak bu durumun Avrupa ve Amerika’daki müzelerde bu şekilde olmadığını söylemek mümkündür. Oradaki müzelerde müze dostu unvanı seçilen kişilere verilmektedir (Artan, 2012).

Sponsorluk ve sosyal sorumluluk da müzecilikte ortaya çıkan yeni kavramlardır. Özellikle özel müzeler bağlamında ve özel sanat müzeleri açısından baktığımızda pek çoğunun sermaye sahibi büyük ailelerin kendilerine yeni bir erk sağlamak, isimlerini ölümsüzleştirmek ve sanatsal birikimlerini gözler önüne sermek için kurulduğunu görmekteyiz. Bunun yanında büyük şirketler tarafından finanse edilen, sponsorluğu yapılan müzeler de bulunmaktadır. Aynı şekilde müzelerle birlikte iş birliği yapılarak pek çok sosyal sorumluk projesine imza atılmaktadır. Nadire kabinelerine ya da Rönesans koleksiyonlarına baktığımızda bu durumun müzecilik adına yeni bir şey olmadığını düşünsek de Artan'ın (2012) bu konudaki görüşlerine yer vermek yerinde olacaktır. Artan'a göre Medici ailesiyle simgeselleşmiş mesenlik sanatsal bir olguyken, sponsorluk tamamen ticari bir olgudur ve şirket doğrudan ilişkisi olmadığı sanatsal bir faaliyeti ekonomik olarak desteklemektedir. Oysaki mesenlik sanatçının hayatına doğrudan katkı sağlamaktadır. Burada önemli olan noktalardan biri de sponsorluk faaliyetlerinin vergi indirimine tabi olması ve aynı zamanda söz konusu sponsorun toplum karşısında duyarlı bir görünüme kavuşması ile bir bakıma da reklamını gerçekleştirir.

Müzeler özellikle 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarından itibaren kapsayıcılık kavramı ile birlikte dezavantajlı gruplara yönelerek “herkes için müze” parolası ile birtakım etkinlikler, eğitimler ve uygulamalar düzenlemektedir. Müzeler sosyal sorumluluk projeleri ile farklı yaşta ya da toplumsal gruplara erişmeye çalışmaktadır. Türkiye’de ve diğer ülkelerde pek çok müzenin dezavantajlı gruplar olarak değerlendirebileceğimiz özel gereksinimli bireyler, yaşlılar, kadınlar, göçmenler, az gelişmiş bölgelerde yaşayan farklı yaş gruplarındaki insanlar, sosyo-ekonomik anlamda düşük düzeyde olan topluluklar için farklı çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Türkiye geneline baktığımızda devlet müzelerine nazaran özel müzelerin bu tarzdaki çalışmalarda başı çektiği görülmektedir.

Türkiye’de özel müzelerin işleyişi ile devlet müzelerinin işleyişleri arasında farklar bulunmaktadır. Özel müzelerin hem yönetsel hem de finansal anlamda çok daha özgür olduğunu ve buna bağlı olarak da faaliyetler anlamında çeşitliliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum özellikle müzelerin eğitim faaliyetlerinde dikkati çekmektedir. Uçar Kartoğlu (2016) konu ile ilgili olarak devlet müzeleri ile özel müzelerin kültür politikaları arasında derin ayrılıklar olduğunu; özel müzelerin, devlet müzelerinin eksik bıraktığı kimi alanlarda tamamlayıcı olduklarını ifade etmiştir. 2000’li yıllardan itibaren çok sayıda müze açılması, teşhir ve tanzim konusunda

yeniliklere gidilmesi, teknolojinin daha etkin kullanılması, kültür turizminin özendirilmesine yönelik çalışmaların yapılmasına karşın özellikle eğitim çalışmalarındaki kısıtlılık, etkinliklerin sınırlı ve toplumun tüm kesimlerine yönelik olmayışı, süreli sergilerin azlığı, iletişim faaliyetlerinin yapılamaması gibi durumların geleneksel müze mantığını ifade ettiğini ve personelin görevlerini, kurumsal yapıyı belirleyen bürokratik işleyişin çağdaş müze mantığının üzerinde baskı oluşturduğunu belirtmiştir.

Türkiye’de özel müzelerin doldurduğu bir diğer boşluk da sanat müzesi açığıdır. Genel itibariyle devlet müzeleri incelendiğinde ağırlıklı olarak arkeoloji ve etnografya alanında hizmet verdikleri görülmektedir. Bakanlığa bağlı olarak hizmet veren sanat müzesi neredeyse yok denecek kadar azdır. Özel müze statüsünde hizmet veren sanat müzeleri çağdaş sanat anlamında sanatçı, eser ve izleyici buluşmasını sağlayan kurumlardır. Türkiye’de ekonomik anlamda önemli kuruluşların sahibi olduğu, vakıfların bünyesinde kurulan, üniversitelerin yönetiminde ya da Türk sanatına önemli hizmetler ve eserler vermiş sanatçılar tarafından kurulmuş pek çok özel sanat müzesi hizmet vermektedir. Özellikle sanatsal aktiviteler, etkinlikler, süreli sergiler, sanat alanındaki projeler ve eğitimleri ile bahsi geçen müzeler Türk Müzeciliği adına güzel işlere imza atmaktadır.

Sonuç olarak günümüz müzelerinde geline nokta ismi ister “yeni müze”, “postmüze”, “postmodern müze” isterse de “çağdaş müze” olsun müzenin klasik işlevlerinin yanına eklenen yeni işlevler ile müzeler yeni kimlikler kazanmıştır. Özellikle müzenin ziyaretçisi, izleyicisi, ekonomik düzen çerçevesinde müşterisi ya da tüketicisi ile geliştirdiği yeni ilişkiler müzeleri köklü değişimlere itmiştir. Pratikte ortaya çıkan bu değişimler teoride de farklı kavramların ortaya çıkışını desteklemiştir. Bugün gerek müzeoloji alanında, gerek müze eğitimi anlamında gerekse işletme, pazarlama gibi çalışmaların konusu haline gelmeye başlamıştır. Aynı şekilde müze içerisindeki depolama, ışıklandırma, sergileme vb. birtakım işlevlere yönelik yeni iş dalları ortaya çıkmıştır. Bugün pek çok özel teşebbüsün müze eğitimi alanında kitler hazırlama, teknolojik sergileme birimleri oluşturma, özel gereksinimli bireylere yönelik fiziki düzenlemeler yapmaya yönelik çalışmaları olduğu bilinmektedir. Kandemir ve Uçar (2015) müzelerin yükümlü oldukları eylemleri gerçekleştirirken ziyaretçi deneyimine odaklı, zengin ve katmanlı ortamlar yaratması; sergi salonlarından atölyelerine, restoranlarından mağazalarına kadar tüm mekânlarının deneyime dayalı ve obje, mekân ile ziyaretçinin bir araya geldiği, bütünleşik bir yaklaşımla oluşturulması

gerektiğini ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi müzelerin ziyaretçi deneyimine odaklı ve kapsayıcı yapısıyla birlikte tüm mekânları, düzenlemeleri, yönetsel faaliyetleri ve ziyaretçilere yönelik düzenlenen etkinlikleri ve eğitimsel faaliyetleriyle tümünden bir değişim ve yapılanma içerisinde olduğu söylenebilir. Çağdaş müzeler ziyaretçilerini önceleyen bir yapıda, insanların eğlenceli vakit geçirirken bir yandan sosyalleşerek kişisel gelişimlerini gerçekleştirebileceği, sınıf dışı öğrenme ortamları olarak değerlendirdiğimizde yaparak-yaşayarak öğrenmenin mümkün kılındığı, toplumun her kesimine hitap etme yolunda etkinliklerin ve eğitimlerin yapıldığı, etkili ve iyi bir müze imajı yaratmak adına teknolojiden yararlanan, inkâr edilemez müze ekonomisi çerçevesinde yönetsel birtakım mekanizmaların işe koşulduğu ve her mecrada ziyaretçi ve muhtemel ziyaretçiler ile iletişimin önemsendiği bir yapıda faaliyetlerini sürdürme çabasıdır.

Teknolojik Gelişmelerin Müzelere Yansımaları

Teknolojik gelişmeler aslında insanlığın değişim ve gelişimin bir sonucudur ve hiç şüphesiz aynı hızla devam edecektir. Her alanda hayatımızı şekillendiren teknolojik gelişmeler ve bizlere sunduğu imkânlar bugün müzelerin de çağdaş anlamda ziyaretçilerine hizmet sunmaları için kaçınılmaz bir durumdur. Müzeler bu gelişimi takip ederek çağa ayak uydurma çabasıdayken, ziyaretçinin yeni teknolojiler bağlamındaki beklentileri de itici güç olmaktadır.

Müzeler teknolojinin gelişimiyle ortaya çıkan bilgisayarlar, bilgisayar programları birtakım görüntüleme ya da kayıt sistemleriyle birlikte önce envanter, kayıt gibi belgeleme işlevine yönelik değişimlere gitmişlerdir. Dijital arşivler bugün müzelerin işlerini kolaylaştırırken daha korunaklı ortamlar oluşturmaktadır. Bunun dışında sergilemeye yönelik olarak da yeni teknolojiler kullanılmaya başlanmış ve ziyaretçiler için klasik sergileme dışında daha etkileşimli ortamlar yaratılmıştır. Günümüz müze sergisi tasarımı söz konusu olan çok yönlü ve sarmal iletişim modeli nesne ve izleyici, mekân ve izleyici, nesne ve mekân ile nesne ve nesne arasında kurulmaktadır (Alparslan ve Alparslan, 2019).

Müze ziyaretçilerinin müze içerisindeki duygu durumları son derece önemlidir. Ziyaretçinin sergileri gezerken aldığı zevk müze içerisinde kaldığı zamanı arttıracak, tekrar gelme isteği uyandıracak ve müzenin muhtemel ziyaretçilerine tavsiye edilmesi ile dolaylı reklamının yapılmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla üzerine düşünülerek

ve teknolojik imkânlarla iyi kurgulanmış bir sergi ziyaretçinin müze ile olan iletişimine hizmet etmektedir. Boyraz (2012) müze sergilerinin dolaylı yoldan müzenin kurumsal kimliğini, türünü, amacını ve hedefini gösterdiğini; bu sebeple kamuya en açık alan olarak doğru iletişim biçimleri ile hedef kitleye uygun biçimde sunmanın gerekliliğinden bahsetmiştir.

Nesne odaklı anlayıştan ziyaretçi odaklı anlayışa geçiş yapan müzelerde en büyük etkinin ziyaretçinin düşünme gücü ve kavrama yeteneği üzerinde yaratıldığı söylenebilir. Bunun için teknolojiden yararlanan müzeler ziyaretçiyi çok yönlü düşünmeye sevk etmektedir. Sergiler bu aşamada yaratıcıyı destekleyecek şekilde kurgulanmaktadır. Müzeler etkileşimli uygulamalarla birlikte farklı duyulara hitap ederek aktif öğrenmenin yolunu açmakta ve bunu eğlenceli bir şekilde yapmaktadır (Boyraz, 2012). Konuyla ilgili olarak Atagök (2012) sergi tasarımlarında izleyicilerinin ilgi ve beklentilerinin de göz önünde bulundurulması ve insanların farklı zeka türleri ile öğrenme yöntemleri olduğundan sergilerin sadece görsel imgelerle değil duyuların da dikkate alınarak kurgulanması gerektiğini söylemiştir. Ağkurt (2020) interaktif tasarımlar ve farklı sergileme tekniklerinin müze-ziyaretçi ilişkisine etkisine değinerek; ziyaretçilerin deneyim sağlaması amacıyla sergilerde kullanılan mekanik ve elektronik materyallerin görme ve izleme dışında dokunma, hissetme, duyma gibi duyulara da hitap ettiğini ve ziyaretçiyi aktif konuma getirdiğini vurgulamıştır. Geliştirilen ziyaretçi deneyimi için Madran'ın (2012) da ifade ettiği gibi maketler, sorgu sistemleri ve bilgi kutuları, hareketli görüntü ekranları, holografik ve stereoskopik görüntüler, diorama, simülasyon cihazları en yaygın kullanılan uygulamalardır.

Müzelerin teknolojiyle olan ilişkileri yeni kavramları ve uygulamaları ortaya çıkarmaktadır. Bu kavramlardan biri “hibrit sergiler” ya da “hibrit müze kurgusu” dur. Taş ve Korkmaz (2022) sanat eserlerinin, serginin ve mekânın dijitalleştiği hibrit sergilerin yanında, dijital sanat ürününün fiziki mekânda sergilenmesine dayalı sergi kurgusunun da yaygınlaştığını; bu modelde belirleyicinin dijital bilgi olduğunu, fiziksel öğelerin ise gerçekliği artırma ya da pekiştirme görevi üstlendiğini ifade etmiştir. Burada karşımıza çıkan bir diğer kavram da “dijital sanat müzeleri” dir. Nesnesiz ya da esersiz müze olarak da tabir edebileceğimiz bu müzelerde dijital olarak üretilen eserler fiziki olarak bir müzede sergilenmektedir. Burada değinilmesi gereken bir diğer kavram da “melez müzeler” dir. Onur (2014) melez müzeleri teknolojiyi, sanatı ve kültür ürününü kaynaştıran müzeler olarak ifade etmiştir.

Küreselleşme ve teknolojide yaşanan gelişmeler ile zaman-mekân kavramı önemini yitirmiş, artık her şey çok daha ulaşılabilir olmuştur. Kahraman (2021) gelişen teknoloji ile birbirine bağlanan kentlerle fiziki yakınlığın ortadan kalktığını; birçok alandaki üretim ve hizmet ağının dünyanın farklı bölgelerine kolayca ulaşabildiğini ve kültürel paylaşımlar ile aktarımların geçmişten farklı olarak teknolojiden faydalanarak yeni bir yapılanma içine girdiğini belirtmiştir. Çağdaş müzeler de küreselleşme olgusu içinde yer alarak çağın gerektirdiği teknolojik gelişmeler ile herkes için daha ulaşılabilir olmuştur. Okan (2015) söz konusu duruma yönelik müzelerin artık ziyaretçi bekleyen ya da çeken değil, müzeyi insanların ayağına götüren “mobil müzecilik” anlayışı içinde olduklarını söylemiştir. Bugün dünyanın neresinde olursa olsun internet teknolojisi ve bu teknolojinin kullanılabileceği iletişim araçları ile teknolojiyi aktif şekilde bünyesinde kullanan müzelerin faaliyetlerine, koleksiyonlarına ve buna benzer müze enformasyonlarına kolaylıkla ulaşabilmektedir. Ulusal ve uluslararası arenada müzelerin dijital ortamdaki kolay ulaşılabilirliği aynı zamanda müzenin küresel anlamda tanınırlığının artmasına, ziyaretçilerinin çoğalmasına, müze pazarlamasına ve ekonomik ilişkilerine de yansımaktadır.

1990’lar sonrası internet kullanımının artması ve dijital teknolojilerin ivme kazanması ile “sanal müze” kavramı ile tanışılmıştır. Sanal müzeler Kahraman (2021) tarafından multimedya cihazlarının ve bilgisayar destekli gelişmiş teknolojilerin kullanılarak oluşturulan, aslında somut olan müze koleksiyonlarının sayısallaştırılarak dijitalleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların zaman açısından kısıtlı oluşu, müze ziyaretlerinin özellikle uluslararası düzeyde hatta ülke içinde dahi maliyetli oluşu sanal müzeleri cazip kılmaktadır. Kimi zaman da insanlar gitmek istedikleri müze ile ilgili olarak önceden bilgi toplamak ve müzeyi incelemek adına sanal müzelere başvurmaktadır. İnternet teknolojisinin ile dijital uygulamaların hayatımızı şekillendirdiği ve günlük yaşam pratiklerimizi değiştirdiği düşünüldüğünde sanal müzeler insanlar için popüler uygulamalardan biri haline gelmektedir. Barlas Bozkuş’un (2014) düşüncelerinden hareketle sanal müzelerin sanat, kültür ve tarih alanında elektronik ortamdan ulaşılabilen çeşitli veriler ile insanlarla paylaşım içinde olan dijital hazineler olduğu; mekânın ve zamanın gittikçe sıkıştığı bir dünyada mekânı yeniden kurarak, zamanı ve mesafeyi yeniden tesis ettikleri söylenebilir. Bu özellikleri ile sanal müzelerin ve sanal sergilerin kültürel değerlerin ve tarihi mirasın tanıtılmasında etkin rol oynadıkları ifade edilmiştir.

Sanal müzeleri eğitim anlamında değerlendirmek gerekirse müzenin sanal da olsa internet bağlantısı ile sınıf ortamına taşınması zaman ve maliyet açısından bakıldığında büyük kolaylık olarak görülmektedir. Her ne kadar sanal olarak görülen müze koleksiyonunun asla gerçek hissini vermeyeceği, müze mekânı içerisindeki deneyimin de son derece önemli olduğu tartışmaları zaman zaman ortaya çıkmış olsa da sınıf dışı öğrenme ortamlarının belki de en önemlisi olan müzelerden faydalanmak her öğrencinin hakkı, her öğretmenin başvurması gereken bir yöntemdir. Ancak okulların bulunduğu her yerde müzelerin bulunmayışı, genellikle şehir merkezlerinde bulunan müzelere ulaşım güçlüğü, zaman kısıtlılığı ve maliyeti, uluslararası arenada yer alan müzelere birebir ziyaretin imkânsızlığı nedeniyle sanal müze uygulamaları öğretmenlerin yardımına koşturmaktadır. Böylelikle öğrenciler müzeyle ve sergilediği eserler ya da nesneler ile tanışabilmekte, ders sürecinde konuya bağlı olarak konuların pekişmesi ve görselleşmesi sağlanmakta, yeni bilgiler ve deneyimler kazanılmaktadır. Akyazı (2021) konuyla ilgili olarak internet bağlantı ücreti dışında herhangi bir maliyet gerektirmeyen sanal müze uygulamaları ile bireylerin ulusal ya da uluslararası düzeyde müze koleksiyonlarına ve faaliyetlerine ulaşabildiğini; farklı kültürel değerler ile buluşan ve deneyim yaşaması sağlanan bireylere kültürel anlamda da bir fırsat eşitliği tanındığını belirtmiştir. Bunun dışında müze ziyareti öncesi müzenin tanıtılması, gösterilen obje ya da eser örnekleriyle öğrencinin heyecanının ve motivasyonunun artırılması gibi sebeplerle yine sanal müzelerden faydalanmak söz konusudur. Sanal müzeler müze deneyimini ilgi çekici hale getirme ve zenginleştirme konusunda eğitimciler açısından son derece faydalı uygulamalardır. Aynı zamanda bu uygulamaların müzeler ve müze eğitimi adına yapılan araştırmalar açısından da faydalı olduğunu söylemek mümkündür. Yeni bir araştırma alanı olarak, kültürel deneyim yaşatma özelliğinin yanı sıra gerçek ve güvenilir bilgi kaynağı olarak da hizmet etmektedir (Okumuş, 2021).

Türkiye'nin ilk sanal müzesi olma unvanını taşıyan "Eczacıbaşı Sanal Müzesi" Temmuz 1998'de çalışmalarına başlanarak Ekim 1999'da Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki tüm ziyaretçilerine hizmet vermeye başlamıştır (Gürel, 2007). Her ne kadar Eczacıbaşı Sanal Müzesi bugün faaliyet göstermiyor olsa bile günümüzde birçok özel müze kendi uygulamalarını geliştirerek, kendi web siteleri üzerinden sanal müze uygulamalarını erişilebilir hale getirmiştir. Bunun dışında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bulunan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün web sitesi üzerinden ulaşılan <https://sanalmuze.gov.tr> adresinde bazı devlet müzelerinin

yanında vakıf ve üniversite müzeleri gibi özel müzelere ait ya da antik kent veya ören yeri sanal müze uygulamaları bulunmaktadır. Bu site üzerinden Adana Arkeoloji Müzesi, Adıyaman Nemrut Ören Yeri, Aksaray İhlara Vadisi Ören Yeri, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Cumhuriyet Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi, Ankara Polis Müzesi, Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi, Antalya Müzesi, Bayburt Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, Bitlis Ahlat Selçuklu Mezarlığı, Çanakkale Assos Ören Yeri, Çanakkale 1915 Hilal-i Ahmer Hastanesi Canlandırma Alanı, Çanakkale Anadolu Hamidiye Tabyası Çanakkale Savaşları Tarih Müzesi, Çanakkale Bigalı Kalesi, Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi, Çanakkale Kilitbahir Kale Müzesi, Çanakkale Mehmetçik Feneri, Çanakkale Troya Müzesi, Çorum Müzesi, Çorum Boğazköy Müzesi, Çorum Boğazköy Hattuşa Ören Yeri, Denizli Hierapolis Ören Yeri, Denizli Laodikeia Ören Yeri, Diyarbakır Gre Fılla Ören Yeri, Eskişehir Odunpazarı Modern Müze, Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Gökyay vakfı Satranç Müzesi, Hacı Bayram Veli Müzesi, Hatay Arkeoloji Müzesi, Hazine Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul Havalimanı Müzesi, İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarih Müzesi, İzmir Atatürk Müzesi, İzmir Efes Müzesi, İzmir Efes Ören Yeri, Konya Boncuklu Höyük, Konya Çatalhöyük Ören Yeri, Malatya Arslantepe Ören Yeri, Mersin Müzesi, Nevşehir Göreme Ören Yeri, Samsun Gazi Müzesi, Şanlıurfa Göbeklitepe Ören Yeri, Şanlıurfa Karahantepe, Şanlıurfa Müzesi, Uşak Müzesi, Van Müzesi ile Ankara Cumhurbaşkanlığı Milli Mücadele Sergisi ve Çocukça Şeyler: Geçmişten günümüze Çocuk Oyuncak Sergisine sanal tur imkânı sağlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023c).

Sanal müzeler özellikle 2019 yılında ortaya çıkan, tüm dünyayı etkisi altına alan ve çok uzun süre hayatımızı derinden etkileyen Covid-19 pandemisi sürecinde daha yakından tanıdığımız ve deneyimlediğimiz bir alan olmuştur. Tüm diğer kurumlarda ve sahalarda olduğu gibi bu süreçten en çok etkilenen yerlerden biri de müzeler olmuştur. Bu süreç ziyaretçisini ağırlayamayan müzeler ile müzeye gidemeyen ziyaretçiler olmak üzere iki yönlü bir durumu ortaya çıkarmıştır. Akyazı (2021) hem sektör hem de müze çalışanları açısından durumu değerlendirerek müzelerin bilet satışı, kafeterya ya da hediyelik eşya satışı gelirlerinin kaybı nedeniyle ekonomik sıkıntılar çektiğini; çalışanların ya işsiz kaldıklarını ya da işsiz kalma kaygısıyla yüz yüze geldiğini ifade etmiştir. Bu süreçte müzeler alternatif arayışlarına girmiş ve dijital uygulamalar ile internet onlar için de kurtarıcı rolü üstlenmiştir. Birçok müze sanal müze uygulamaları

başlatmış, koleksiyonlarını internete aktarmış, çevrim içi eğitim etkinlikleri gerçekleştirmiş, farklı yaş gruplarına ya da ilgi alanlarına göre faaliyetler düzenlemiştir. Böylelikle ziyaretçisi ile bağını koparmamış, aynı zamanda da ekonomik alanda kendine girdi sağlamaya çalışmıştır.

Konuya ziyaretçi açısından baktığımızda ise özellikle evlere kapanılan bu süreçte insanlar zaman geçirme açısından kendilerine yeni mecralar aramışlardır. Yeni uğraşlar bulmuş, hobiler edinmiş ya da bu zamanı kendi kişisel gelişimlerine ayırmışlardır. Elbette insanlar pandemiden psikolojik olarak da etkilenmiş ve başkaları ile olan iletişimlerini sürdürebilmek için ellerindeki en önemli olanak internet ve interneti kullanabilecekleri cihazları olmuştur. Kahraman (2021) bu süreçte sanal müze ziyaretçilerinin artışına dikkat çekerek kendi gelişimleri için sanal müzeleri ziyaret eden insanlarla birlikte sanal müzelerin eğitim işlevinin öne çıktığını, aynı zamanda salgının yarattığı stres ile baş etmek adına sanal müzelerin rehabilitasyon ve eğlenceli zaman geçirme açısından diğer çevrim içi eğlence alanlarına yeni bir alternatif olduğunu belirtmiştir.

Postmodern süreçle değişen müzecilik anlayışı, müzelerin yürüttükleri faaliyetler ve en önemlisi de müze ve ziyaretçi ilişkilerinin Covid-19 pandemisi ile yeniden kurgulandığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Ertürk'ün (2020) de ifade ettiği gibi bu süreç müzeleri olumsuz etkilemiş olsa da müzelerin tanımı, işlevleri, faaliyetler alanları, yönetimi ve işleyişi ile ilgili birçok konunun tekrar gözden geçirilmesi için bir fırsat olmuştur. Türkiye bağlamında bakıldığında bu süreci iktisadi zorunluluklar ve kurumsal anlamda daha kolay aksiyon alabilme rahatlığı olması açısından özel müzelerin çok daha iyi yönettiğini söylemek mümkündür.

Teknolojik gelişmeler ve internet teknolojisinin ortaya çıkardığı durumlardan ve yeni iletişim biçimlerinden olan web sitesi ve sosyal medya uzun zamandır müzeler tarafından kullanılıyor olsa da yine pandemi döneminde önemi kavranmış bir durum olarak göze çarpmaktadır. 21. yüzyılla birlikte özellikle web siteleri ve sosyal medya platformları hepimiz için vazgeçilmez ortamlar olmuştur. Müzeler gelişen teknoloji ile birlikte internete ve internet üzerinde temsile yabancı kalamamışlar, ziyaretçileri ile web siteleri üzerinden yeni bir bağ kurmaya başlamışlardır. Çolak (2012) günümüzde müzelerin web sitelerinin tıpkı diğer kurumlarınkiler gibi iletişim, halkla ilişkiler, pazarlama ve marka yönetimi amacıyla kullanılmakta olduğunu; ziyaretçilerine sundukları hizmetlerle izleyicinin müze ile sürekli etkileşim halinde olmasını sağladığını ifade etmiştir. Müzelerin internet teknolojisi ile ziyaretçilerin ihtiyaçlarını

tespit etme, etkinliklerin ziyaretçi üzerindeki etkisini geri bildirimler ile kayıt altına alabilme ve buna uygun stratejiler belirlemeye yönelik iletişim imkânlarına kavuştuğunu belirterek, durağan ve tek taraflı iletişimden canlı ve çok yönlü iletişime geçtiklerini eklemiştir.

Müzeler web siteleri ile ziyaretçilerine farklı hizmetler sunmaktadır. Müzeye ait bilgilere, koleksiyonlara, koleksiyon eserlerine ait bilgilere, etkinlik takvimlerine, haberlere ulaşılabilir. Ayrıca farklı eğitim etkinlikleri yine internet üzerinden çevrim içi olarak kullanıcılara sunulabilmektedir. Kısacası internet üzerinden oluşturulan müze web siteleri birer bilgi kaynağı olmuştur. Müzeye ulaşmak anlamında zaman ve mekân olarak kısıtlı kalan potansiyel ziyaretçi internetin ve müzelerin web sitelerinden faydalanarak fiziki olmasa bile sanal anlamda istifade edebilmektedir. Ayrıca Dıvrak (2019) müze web sitesinin amacının önemli eserleri öne çıkararak müzeye karşı ilgi ve merak uyandırılması ile fiziki müzeye ziyaretin sağlanması olduğunu belirtmiştir. Sitenin düzeninin, tüketiciye sağladığı yararın ve kullanım kolaylığının ziyaretçinin müze web sitesi ve müzeye karşı olan tavrını etkilediğini; olumlu tavır geliştiren ziyaretçinin siteye yeniden gireceğini, başkasına tavsiye edeceği ve merakından dolayı müzeyi ziyaret etmeyi düşüneceğini eklemiştir.

Ziyaretçilerin ya da internet kullanıcılarının bir müzeye çevrim içi olarak ulaşabilmesi, tatmin edici bilgiler sağlaması ve sanal bir deneyim yaşaması ziyaretçi gözünde müze algısını ve güvenilirliğini de etkilemektedir. Erişebilirlik durumu sadece fiziki anlamda değil sanal anlamda da önemli görülmektedir. Çolak'ın (2012) da ifade ettiği gibi günümüz internet kullanıcıları bir kurumla ilgili olarak aradıkları bilgiye internet ortamında ulaşamadıkları zaman bahsi geçen kurumun fiziki dünyadaki güvenilirliğini sorgulamaktadır. Dolayısıyla diğer kurumlarda olduğu gibi günümüz müzelerinde de profesyonel web sitesi tasarımına ve içeriğine yönelik konunun uzmanı personellerle çalışılmaya başlanmıştır. Böylelikle internet dünyası içinde ulaşılabilir ve güvenilir bir imaj çizilmesi mümkün olmaktadır.

İnternetin bize sunduğu olanaklardan biri de sosyal medya platformlarıdır. Bu platformlar insanların bilgi, duygu, düşünce ve deneyimlerini paylaştığı sanal bir ortam olarak iletişime yeni bir boyut kazandırmıştır. Müzeler için de popülerliği, paylaşım olanakları, güncel olması ve çift yönlü etkileşimi sağlaması ile geniş kitlelere ulaşmak ve iletişim kurmak için sosyal medya oldukça etkili bir platformdur. Kısa sürede geniş kitlelere yayılan sosyal medya kurumlara ürün/hizmet tanıtımı yapma, rekabet üstünlüğü sağlama, yeni pazarlar bulma, hedef kitleleri ile etkileşim kurma gibi

konularda kolaylık sağlamaktadır (Akyazı, 2021). Sosyal medya platformlarındaki takipçi sayıları ve etkileşimler bugün marka yaratmak ve tanınırlık açısından önemli bir değer olarak görülmektedir. Şenkal (2021) özel müzelerin artmasıyla fark edilmenin, ziyaret edilmenin ve bu ziyaretlerin sürekliliğinin markalaşmanın gerekliliğini ortaya koyduğunu; dolayısıyla da marka ile birlikte diğerlerinden ayırt edici özellikleri aktarmak, ziyaretçiler ile güçlü bir ilişki kurarak marka sadakati yaratmak ve tüm bunları sağlamak için etkin marka iletişimini kullanmanın önemli olduğunu belirtmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte marka iletişimi için yeni medya ortamlarını kullanan müzelerin mekân-zaman sınırı olmadan ziyaretçileri ile etkileşimde olduğunu; sanal ortamda müzeyi deneyimleme, etkinliklerden haberdar olma ve paylaşımlar karşısında görüş bildirebilme gibi durumların ziyaretçilerin gözünde olumlu bir imaj oluşturmada etkili olduğunu ifade etmiştir.

Facebook, Instagram, Twitter, YouTube gibi sosyal medya platformlarını Türkiye’de aktif şekilde kullanan özel müzeler anlık paylaşımlarla ziyaretçilerine ulaşarak gerek müzeye gerekse etkinliklere ve eğitimlerine dair bilgilendirmeler yapabilmektedir. Bu çift yönlü bir iletişim sistemi olduğundan ziyaretçilerden de geri dönüş sağlanabilmekte; ziyaretçiler duygu ve düşüncelerini paylaşabilmekte, önerilerini ya da şikâyetlerini iletebilmektedirler. Bunun yanında Karagöl’ün (2020) ifade ettiği gibi müze sosyal medya ile standart izleyicisinin ötesinde insanlara da ulaşabilmektedir. Eskiden müze her hangi bir konu ile ilgili olarak tek otoriteyken bugün sosyal medya ile birlikte halk hala müzelere güvenmeye, personelin uzmanlığını tanımaya devam etmekte bir yandan da kendi görüşünü paylaşabileceği bir platformun oluşturulmasını da beklemektedir (Grove, 2021). Sosyal medya yönetimi de müzeler için ayrı bir uzmanlık alanı olmuştur. Sosyal medya politikaları ve bu mecraayı nasıl yönettikleri önem kazanmıştır. Aktif kullanım, güncel paylaşımlar, kullanılan dil, görsel düzenlemeler, ziyaretçiye geri dönüş ve daha birçok konu sosyal medya yönetimi anlamında önemli görülmektedir.

Pandemi süreci sosyal medya üzerinden iletişim ve etkileşimi de artırmıştır. Müzeler de sosyal medya platformlarını kullanarak yaptıkları yayınları, sohbetleri, müze turları, görsel ya da kısa video paylaşımları, açtıkları canlı yayınları ve diğer uygulamaları ile süreci bu platformlar üzerinden de yönetmeye çalışmışlardır. Bu süreçte çevrim içi olarak yapılacak tüm etkinlikler yine bu platformlar üzerinden paylaşılmıştır. Pandemi sürecinde müzelerin sosyal paylaşım platformlarındaki ziyaretçi sayılarının önemli derece arttığı bilinmektedir. Sosyal medya anlamında Türkiye’de

özel müzelerin daha etkin olduğu görülmektedir. Devlet müzeleri ise <https://muze.gov.tr> adresi üzerinden müzelerle ilgili bilgileri paylaşmaktadır. Ayrıca <https://turkishmuseums.com/> adresinden müzelere ulaşılabilmekte, yine aynı web sitesine ait Facebook, Instagram, Twitter ve YouTube hesapları üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır.

Müzelerin Eğitim İşlevi ve Türkiye'deki Özel Müzeler

18. yüzyılda ortaya çıkan müzeler, 19. yüzyılla birlikte büyük bir gelişme göstererek önemli kamu kurumları haline gelmiştir. Sanayileşmenin 19. yüzyılın ikinci yarısında ilerlemesiyle insanlar şehirlere göç etmiş, sanayi ve bilim hayatı şekillendirmeye başlamıştır. Müzeler bu süreçte kamu okullarıyla birlikte insanlara eğitim sağlayacak kurumlar arasına girmiştir. Okullar ve müzeler kamu harcamalarının bir parçası olmuştur ancak okullar müzelerin aksine bir hesap sistemi geliştirmişlerdir. Müzeler okullara eş değer bir konumda olmasına rağmen ziyaretçi üzerindeki etkilerine yönelik bir yaklaşımda bulunmamış; ziyaretçilerin sadece yaptıkları ziyaret ile öğreneceklerini varsaymıştır. Müzeler uzun süre eğitim hedefleri ve geleneksel yapıları arasında kalarak bugünkü seviyeye zor ulaşmıştır (Hein, 1998).

19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan sosyo-politik hareketler, ilerici eğitim çabaları, çocuk gelişimi alanında yapılan araştırmalar ile birlikte 20. yüzyılda müzelerde eğitim faaliyetleri gelişmeye başlamıştır. Nesnelerden ve nesnelerle öğrenme, araştırmaya vurgu, yerel malzeme ve etkinliklerin kullanımı, ziyaretçilerin ilgi alanları ile önceki deneyimlerine hitap etme ilerici eğitim yöntemleri olarak kullanılmıştır. Bu süreçte özellikle hikâye anlatımları, fener slaytlarıyla dersler ve okullar için hazırlan kitler eğitim materyali olarak popüler olmuştur (Hein, 2006). 19. yüzyılın başında eğitim kurumu olarak görülen müzeler, insanların kendilerini eğitmeleri amacıyla kütüphane, konferans salonu, laboratuvarlarla birlikte kurulmuştur. 1. Dünya Savaşı sırasında müzeler çocuklara eğitim vermiş; sergiler yoluyla halka önemli fikirleri iletmiştir. Öğretmenlerin askere çağırıldığı ve okul binalarına el koyulduğu zamanlarda müzeler eğitim-öğretim görevini üstlenmiş; savaş sonrası bu işlevler genişletilmek istense de müzeler eğitim yetkilileriyle bağ kurma ve yetişkinlere ya da çocuklara eğitim sunan kişilerle daha yakın çalışmaya istekli olmamışlardır. Bu süreçte özellikle öğretmenlerden gelen isteklerin yoğunlaşması ile okul çocuklarıyla çalışmaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır ancak yetişkinlere ya da sergilerin daha kolay ulaşılabilir

olmasına yönelik çalışmalar yapılmamıştır. 1960'lı yıllarda müze eğitimi müzeler için daha çok okullarla çalışmak anlamını taşımıştır (Hooper-Greenhill,1999b).

1970'li yıllardan sonra yetişkinlere yönelik çalışmalar da yaygınlaşmıştır. Özellikle 1990'lardan sonra öğretmen, öğrenci ve yetişkinlerin yanında aileler ve engelliler gibi farklı gruplara yönelik de eğitim çalışmaları yapılmaya başlamıştır. Türkiye'de okul programları özellikle 2000'li yıllara doğru kurulan ve eğitim bölümlerini oluşturan özel müzelerde oluşturulmuş ve eğitim uzmanları görevlendirilmiştir (Tezcan Akmehmet, 2012). Okulların sınıf dışı öğrenme alanı olarak müzeleri kullanmasına bakıldığında ise ancak 1990'lı yıllar sonrası sistemli bir yapıya kavuştuğu görülmektedir. 2000'li yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı eğitim programlarında köklü değişiklikler gerçekleştirmiş ve yapılandırmacı yaklaşımla birlikte müzeler sınıf dışı öğrenme alanları olarak benimsenmiştir (Çakır İlhan, 2013).

Müze pedagojik bir disiplin olarak öğrenme ve sosyalleşmeyi de içinde barındıran, temel işlevlerinin yanında sergilediği nesneler ile eğitime doğrudan katkı sağlayabilecek yapıdadır. Müzedeki öğrenme insanın her yaş dönemine hitap ettiğinden okul yapısında değil, hayat boyu devam eder niteliktedir. Gönüllülük esasıyla ziyaretçilere özgür bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Tüm duyularla birlikte; keşfederek, araştırarak, uygulayarak; etkili ve kalıcı yaşantılar elde edilmektedir. Kısacası müze pedagojisi müzeden hareketle ve müze yoluyla öğretmek olarak da tanımlanabilmektedir (Adıgüzel, 2000, 2006). Onur'un (2012) ifade ettiği gibi müzeler öğrenme için yeni kaynaklar yaratan mekânlardır. Nesnelerle yalnızca bir konu diğerine bağlanmakla kalmayıp aynı zamanda yakın gözlem, sorgulama, tartışma, anlatma, karşılaştırma gibi nesneleri okumayı sağlayacak beceriler kazandırılmaktadır. Böylelikle daha önce öğrenilenlerle şimdikiiler arasında bağlar kurulabilmektedir. Nesneden öğrenme müze eğitiminin temelini oluşturmaktadır ve nesnenin değişken anlamı ile her defasında farkı yorumlanabilmesi bu sürecin önemli bir özelliğidir. Gerçek nesnelerden, gerçek ortamlarda öğrenme müze eğitiminin başlıca ilkesidir. Müzede öğrenme daha açık uçlu, bireysel ve esnektir.

Müze eğitiminin amacı kişiler arası iletişimi, etkileşimi, okul vb. kurumlar ile yaşam ilişkisini geliştirmek; müzelerin her yaştan insan için ideal bir eğitim ve öğrenme mekânı olmasını sağlamaktır (Çakır İlhan, 2013). Kişiselleştirilmiş öğrenme için zengin ortamlar sunarken; farklı öğrenme yollarını araştırmak ve denemek için de elverişli mekânlardır (Onur, 2014). Özellikle tüm sosyal gruplar tarafından gerçekleştirilebilecek ve anlaşılabilir çeşitlilikteki etkinlikler ile daha çok kesime hitap etme rolü

üstlenilmektedir. Müzelerdeki en yaygın aktivitenin eğitim olduğu düşünüldüğünde bu durum müzenin temel amacı olarak müze de en çok tüketilenin bilgi olduğunu göstermektedir (Artan, 2012).

Müzelerin eğitim görevlerini şekillendiren bir diğer konu da eğitimde yapılan reformlar olmuştur. Klasik eğitim sisteminin dışında öğrencinin daha aktif olduğu bir sistemin tercih edilmesi ile sınıf dışı öğrenme alanlarından eğitim anlamındaki beklentiler değişmiştir. Müzenin kendisine, sergilerine ve sergilenen objeler ya da eserlere de eğitsel bir bakış açısı ile yaklaşılmaya başlanmıştır. Bingman, Cutler ve Grove (2021) müzelerin aktif öğrenmeyi, yansıtmayı, diyalogu ve yakından incelemeyi teşvik eden kurumlar olarak, etkileşimli öğeler ile ziyaretçilerin koleksiyondaki objeler ile etkileşime girerken nesnelerin anlamlarını keşfettiklerini ya da yeni anlamlar oluşturduklarını ifade etmiştir. Müzeler aktif öğrenme anlamında gerek hayat boyu öğrenme gerekse formal eğitim süreçlerinde eşsiz fırsatlar sunabilen alanlardır. Ziyaretçiler yaparak, yaşayarak, keşfederek, araştırarak kısacası aktif bir şekilde öğrenme sürecinin içinde yer alarak verimli ve kalıcı bir öğrenme sağlamaktadır. Buyurgan (2019a) müzelerin içinde barındırdığı her alana ait objeler ile yaşam boyu öğrenmenin gerçekleştiği, heyecan verici, içlerinde yaşattıkları dünyayı ziyaretçiye anlatan, izleten ve hatta yaşatan yapısıyla en etkili mekânlar olduğunu belirtmiştir. Postmodern ve dönüştürücü eğitim modeline göre bilgi sosyal olarak oluşturulmakta; öğrenme iş birliğine dayalı, sosyal ve açık uçlu olarak merkezine diyalogu alan bir süreçte oluşmaktadır. Müze eğitmeninin diyalogu başlatma ya da ortaya bir fikir atmadır. Öğrenme öğrenenin mevcut deneyimlerinden ortaya çıkmakta, bilgi ise öğrenenin tercihlerine göre başkalarıyla paylaşma sürecinde elde edilmektedir. Topluluğun öğrenmeyi zenginleştiren ve dönüştüren bir yapısı bulunmakta; öğrenme sürecinin sonunda topluluktaki herkes hem zihinsel, hem kişisel, hem sosyal, hem de kültürel anlamda gelişim sağlamaktadır (Riedler, 2016).

Postmodern müzeciliğin nesne temeli değil insan temelli yapısıyla kurgulanan eğitim programlarıyla ve Buyurgan'ın (2019b) ifade ettiği gibi birden fazla duyunun devre girmesiyle öğrenme çok daha güçlü olmaktadır. Öğrenciler ya da katılımcılar görerek, işiterek, üzerine düşünce üreterek; özel olarak hazırlanan materyaller ve etkinlikler ile olaya dâhil olarak daha etkili ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Bunun yanında 1990'lı yıllardan sonra değişen beklentiler ve isteklerle birlikte müzeler yeniden yapılanmış ve eğlenmek, keyif almak ön plana çıkmıştır (Mey, 2008). Müzelerin bugün kullandıkları “edutainment” yani “eğitici eğlenme” kavramı

eğlenerek öğrenme prensipleri üzerine inşa edilmiştir (İralı, 2023). İnfomal eğitimle formal eğitiminin iç içe geçtiği, çoğu zaman informal eğitimin daha etkili olduğu müzelerde hoşça vakit geçirilen eğlenceli eğitim anlamını taşıyan “edutainment” kavramı içinde müzeler eğitirken eğlendiren, ziyaretçi katılımı ve dikkat çekmek için eğlenceden yararlanan etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler ile yaratıcı ve zengin deneyimler sunulurken, ziyaretçiler farklı öğrenme türlerini bir arada deneyimleme fırsatı bulmaktadır. Söz konusu bu durum atölye çalışmalarına ilgiyi ve müzeyi ziyaret edenlerin müzeyi kullanma, müzede kalma süresini arttırmaktadır (Erbay, 2017).

Müze eğitiminde en önemli rol müze eğitimi uzmanları üzerindedir. Müzelerde çalışan müze eğitimi uzmanlarının görevinin eğitim programları tasarlamak ve ziyaretçiler ile bu uygulamaları hayata geçirmek olduğu düşünülse bile bunun dışında çok daha komplike bir iş süreci içinde oldukları söylenebilir. Müze eğitimcileri sergiler ile içeriklerini çözümleyerek eğitim etkinliklerine uyarlama ve ziyaretçilere sunma, küratörlerle ziyaretçi ihtiyaçlarına yönelik diyalog kurma, küratörlerle birlikte sergilerin kapsamı ile içeriğini geliştirme ve iyileştirme gibi görevleri üstlenmektedir (Bingmann ve Johnson, 2021). Müze eğitimi uzmanı istihdamı Türkiye’deki özel müzelerde mevcutken devlet müzelerinde bu konuda uygulamalar bulunmamaktadır. Müzelerde görev yapan müze eğitimi uzmanları sadece eğitimle ilgilenmemekte aynı zamanda müzenin farklı alanlarıyla da koordineli olarak çalışmaktadır.

Müzelerin eğitim birimleri ve faaliyetlerinin yanında müzelerin okullarla, öğretmenlerle ya da öğrencilerle olan ilişkisi de son derece önemlidir. Müzeler bilindiği gibi sınıf dışı öğrenme ortamlarının ilk sırasında yer almaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin müzelerden nasıl yararlanacaklarını bilmeleri son derece önemlidir. Bu anlamda Türkiye’deki özel müzelerin kimi zaman öğretmenler için müzelerini nasıl kullanabileceklerine yönelik eğitimler gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Bunun yanında müzeden ya da dijital olarak müzenin web sitesinden elde edilebilen öğretmen kitapçıkları; müze ziyareti sırasında, öncesinde ya da sonrasında kullanılabilecek etkinlik sayfalarının olduğu kılavuzlar; çevrim içi tanıtım videoları gibi pek çok yardımcı kaynağa da ulaşılabilir. Bunun yanında ders müfredatları gözetilerek okullar için hazırlan eğitim paketleri ve programları bulunmaktadır. Müzelerin okullara özel olarak düzenlediği eğitim paketlerine ve eğitim etkinliklerine yine özel müzelerde rastlanmaktadır. İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi ders müfredatlarından yola çıkarak öğretmeler için müze eğitim paketi uygulamasını ilk başlatan müzedir.

Türkiye’deki özel müzeler bağlamında bakıldığında Avrupa’da özel sanat koleksiyonlarının oluşumu ve müzelere dönüşmesi 200 yıllık bir süreci kapsarken Türkiye’de çok daha kısa bir zamanda gerçekleşmiştir. 1980’li yıllarda dünyaya yayılan ve Türkiye’yi de içine alan neo-kapitalizm ve sonucu olan küreselleşme ile birlikte ekonomi, siyaset ve kültür biçim değiştirmeye başlamış; özel müzelerin ortaya çıkışını sağlayacak ekonomik, siyasal ve toplumsal şartlar oluşmuştur. Koleksiyon sahipleri cesaret bularak koleksiyonlarının kurumsallaşabilmesine yönelik yatırım yapabilecek hale gelmişlerdir. Liberal ekonominin de etkisiyle bu özel müzelerin uluslararasılaşmak için bir fırsat olacağının farkına varılmış ve vergi teşvikleriyle de destek olunmuştur. Küreselleşme, genişleyen iletişim ve görse medya ile halk da bu yeni yapılanmaları çabuk algılamış ve kabul etmiştir. Kısacası ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda bu koleksiyonların özel müzelere dönüşmesi için ortam elverişli bir hal almıştır (Uçar, 2008). Artun (2007) konuyla ilgili olarak geri çekilen kamusal müzeler ve bunların yerine geçen özel müzecilikle birlikte ciddi anlamda çok düşünce, politika ve modelin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Özelleşen müzelerle birlikte kültürün de özelleştiğini belirterek özel şirketlerin ve servetlerin himayesine geçtiğini belirtmiştir. 18. ve 19. yüzyıl öncesi dönemlere benzettiği özel müzelerin tek farkının sahipleri dışındakilere kapalı olmamalarını, aksine daha fazla izleyici ya da diğer bir deyişle müşteri kitlesini çekmeyi amaçladıklarını söylemiştir.

Türkiye’nin ilk özel müzesi 1980 yılında açılan Sadberk Hanım Müzesidir. İkinci girişim ise kurulduktan kısa süre sonra kapanan Büyükşehir Belediyesi Nejat F. Eczacıbaşı Müzesidir. 1992 yılında ise Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. tarafından Vedat Nedim Tör Müzesi açılmıştır. 1996 yılında İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi kapılarını açmıştır. 1997’de Hilmi Nakipoğlu Fotoğraf Makineleri Müzesi, 1999’da ise Türker İnanoğlu Vakfı’na bağlı TÜRVAK Sinema Televizyon Müzesi ve TÜRVAK Tiyatro Müzesi hizmete girmiştir (Uçar, 2008). 2000’li yılların başından itibaren ise bugün ziyaretçilerini ağırlayan pek çok özel müze Türk Müzeciliğinde adını duyurmaya başlamıştır. Özel müzeler halkla ilişkilerini en üst düzeyde tutarak farklı etkinliklerle ve yollarla ziyaretçilere ulaşmaya çalışmaktadır. Teknoloji ve dijital uygulamalar sıklıkla kullanılırken; çocuklardan gençlere, yetişkinlerden ileri yaştaki insanlara, dezavantajlı gruplardan öğretmenlere kadar pek çok gruba eğitim ve etkinliklerle hizmet verilmekte; sosyal sorumluluk projeleriyle tüm insanlara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Müzelerin Eğitim Etkinliklerinde Teknolojik Yansımalar ve Dijitalleşme

Teknoloji ve dijitalleşme dediğimiz kavramlar günlük hayatımızı şekillendiren ve günlük pratiklerimiz içinde artık çağımız insanı için vazgeçilmez unsurlar olarak yerini almaktadır. Her insan, topluluk ya da kurum gibi müzeler de teknolojinin getirilerinden ve dijitalleşmeden her alanda yararlanmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi iletişimden sergilemeye kadar pek çok alanda dijital teknolojiler müzeler tarafından kullanılmaktadır. Teknolojik yansımalar ve müze eğitimi ilişkisine baktığımızda iki farklı durum karşımıza çıkmaktadır. İlki müzenin fiziki yapısı içinde dijital birtakım uygulamaların ve sergilemelerin müzenin eğitim işlevine hizmet etmesi, diğeri ise özellikle internet teknolojisi ile şekillenen sanal müze uygulamaları ve çevrim içi eğitim etkinlikleridir.

Müzelerin klasik işlevlerinin yanına yeni işlevler eklenmesi, müzecilikle ilgili farklı anahtar kavramların devreye girmesi, yönetsel birtakım uygulamalar ile müzelerin ziyaretçileri ve toplumla olan ilişkisi yeniden düzenlenmiştir. 1980’li yıllardan sonra iletişim ve pazarlama çalışmalarının önem kazanması ve rekabetçi bir ortamın ortaya çıkmasıyla birlikte müzelerin eğitim etkinlikleri çeşitlenmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. 2000’li yıllardan sonra izleyicilerinin büyük kısmını oluşturan okul gruplarının ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik mekânlar düzenlemiş, teknolojik imkânlarla görsel ya da işitsel araçlar kullanarak sergiler desteklemiş, internet teknolojisi ile çevrim içi programlar sağlanmıştır. Böylelikle öğretmenler ve öğrenciler için müze daha ilgi çekici kılınmıştır (Tezcan Akmehtmet, 2012).

Teknolojik gelişmelerin 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında baş döndürücü bir hızla hayatımıza girmesi ile ziyaretçilerin müzelerden beklentileri farklılaşmıştır. Dolayısıyla müzeler teknolojik ve dijital uygulamalar ile ziyaretçilerine farklı deneyimler sunmaya başlamıştır. Avcı Tuğal (2022) müzelerin geleceğine yönelik olarak teknolojik uygulamalar ve sunumlar ile kendi alanlarındaki bilgileri toplumla paylaşp toplumsal eğitimi güçlendirme ve entelektüel düzeyi artırma rolünü oynayacaklarını; dijital kültürü ve dijital toplumu güçlendireceklerini ifade etmiştir.

Müzelerde sergileme ve bilgilendirmeye yardımcı yan birimler teknolojiiden faydalanılarak yaratıcı formlarda ziyaretçi ile buluşmaktadır. Sergilemede ziyaretçiye daha zevkli ve kalıcı bir aktarım yapmak amacıyla birçok teknolojik ve dijital uygulama kullanılmaktadır. Dijital ekranlar, simülasyonlar, dioramalar, hologramlar gibi müzenin fiziki ortamında kullanılan teknolojik uygulamalar müzede eğitim sürecine de hizmet

etmektedir. Bunların dışında teknolojik alt yapılarla dezavantajlı bireyler için düzenlenen alanlar, müzelerin web sitelerinden indirilerek kullanılabilen kitapçıklar, çocuklar için ayrıca oluşturulan etkinlik web siteleri, sanal uygulama atölyeleri gibi tüm uygulamalar müze eğitimine destek vermektedir.

Müzeler özellikle pandemi sürecinde sosyal medya ve web siteleri ile müze-ziyaretçi iletişiminin yanında eğitim işlevlerini de sürdürebilmiştir. Çevrim içi eğitim etkinlikleri ile dünyada ve Türkiye’de özellikle özel müzeler farklı gruplar için eğitim programları sunmaya devam etmişlerdir. Bu programlar pandemi döneminde özellikle alınan tedbir kararları ile evlerinde kalmak zorunda olan insanlar için de farklı deneyimler sağlamıştır.

Teknolojinin müzelere yansımalarının belki de en somut hali sanal müzelerdir. Sanal müzeler dijital teknolojiler ile koleksiyonların görüntülenerek ya da yeniden modellenerek internet teknolojisi ile mekân ve zaman kısıtlaması olmadan ulaşılmasını sağlayan uygulamalardır. Sanal müze uygulamaları 20. yüzyıl itibariyle gelişen teknoloji ve dijitalleşme sonrası hayatımıza girmiş, müzeler tarafından tercih edilmeye başlamıştır. Sanal müzeler müzenin küresel anlamda tanınması, daha geniş kitlelere ulaşabilmesi, istenilen zaman ve mekânda erişilebilmesi ve belki de en önemlisi eğitim amaçlı kullanılabilmesi açısından son derece önemlidir.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte dijital uygulamalar müzelerin eğitim işlevlerini de kapsayacak şekilde yaygınlaşmış ve kullanılmaya başlamıştır. Özellikle internet teknolojisinin yardımıyla kurgulanan çevrim içi eğitimler ile müze eğitimi daha ulaşılabilir olmuş, bu bağlamda çeşitlenen eğitim etkinlikleri ile daha fazla insana bilgisayarları başında eğitim etkinlikleri sunulabilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu ile verilerin toplanması ve çözümlenmesine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırma nitel bir çalışmadır ve nitel araştırmalar “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlanmaktadır (Demirbaş, 2014). Araştırmada model olarak tarama yöntemi tercih edilmiştir. Karasar (2011) tarama modelini geçmişte ya da halen var olan bir durumun olduğu şekliyle betimlendiği; kendi koşulları içinde var olduğu şekliyle tanımlandığı çalışma olarak ifade etmiştir. Aynı şekilde Özdemir (2014) de tarama modelinin betimleyici bir araştırma olduğunu belirtmiştir.

Tarama araştırmalarında neredeyse tüm tanımlarında “betimleme” kavramı üzerinde durulduğu söylenebilir. Literatürde tarama modelindeki araştırmalara bakıldığında betimsel çalışmalar başlığı altında da açıklandığı görülmektedir. Karakaya (2009) betimsel araştırmaları bir olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumları belirlemeye çalışan; ele alınan olaylar ve durumları ayrıntılı bir şekilde inceleyerek önceki olaylar ve durumlarla ilişkisini ortaya koyan; “ne” olduklarını betimlemeye çalışan çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Çepni (2014) ise tarama modelini betimsel araştırmalar başlığı almış ve betimsel araştırmaların “genelde verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasından olası ilişkileri ortaya çıkarmak” amacıyla yapıldığını ve asıl amacın incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamak olduğunu belirtmiştir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere betimsel olarak yürütülen tarama modeli çalışmalarında ortak düşünce bir durumun var olduğu şekliyle betimlenip, tanımlanması ve detaylı şekilde ne olduğunun açıklanmasıdır. Bu düşüncelerden hareketle yapılan araştırmada teknolojinin Türkiye’deki özel müzelerin eğitim etkinliklerine yansımaları

üzerine odaklanılmış; dijital teknolojileri ve interneti eğitim etkinliklerinde kullanan müzelerin dijitalleşme ve internet teknolojileriyle olan ilişkileri, çevrim içi teknolojiler ile yürütülen dijital eğitim etkinlikleri ve etkinliklerin hitap ettiği gruplar ile içerikleri detaylı bir şekilde incelenmiş; başlangıcından bugüne dek örnekleri ile ortaya konmuş; teknolojinin Türkiye’deki özel müzelere ve eğitim etkinliklerine yansıması betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında ele alınan çalışma grubu nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ölçüt örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Ölçüt örneklemede temel anlayış “önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011). “Amaçlı örnekleme” olarak da ifade edilen yöntemde evren araştırma amacına göre kümeler ayrılır ve bu kümelerden araştırmaya en uygun olduğu düşünülen üzerinde çalışılır (Şahin, 2009). Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel’in de (2011) ifade ettiği gibi amaçlı örnekleme “çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır”. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde müzelerin dijital odaklı eğitim etkinliklerinin bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan müzeler iyi kurgulanmış web siteleri, sosyal medya platformları ve dijital eğitim etkinlikleri olan Türkiye’nin başlıca özel müzelerinden seçilmiştir. Patton (2014) nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü için net bir kural olmadığını; büyüklüğün ne bilmek istediğimize, araştırmanın amacına, neyin gündem olduğuna, neyin kullanışlı olacağına, neyin inanılır olacağına, eldeki zaman ve kaynaklarla neyin yapılabileceğine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla çalışma grubu olarak belirlenen ölçüt çerçevesinde İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Pera Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman inceleme kullanılmıştır. Bu yöntem var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2011). Araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren tüm materyaller

incelenebileceği gibi teknolojik gelişmeler ile birlikte web siteleri, dijital yayınlar ve sosyal medya platformları da dijital dokümanlar olarak incelenebilir. Yıldırım ve Şimşek (2011) ise doküman incelemenin doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda araştırmanın konusu ile ilgili yazı, görsel materyal ve malzemelerin araştırmaya dâhil edilmesi olduğunu ve tek başına bir yöntem olarak tercih edilebileceğini ifade etmiştir. Günümüz teknolojileri bağlamında bakıldığında ve araştırmanın konusu itibarıyla web siteleri, sosyal medya hesapları ve internet kaynakları en kolay ulaşılabilir ve kısa sürede çok veri toplanabilecek mecralardır.

Araştırmanın amacına ve alt amaçlarına yönelik veriler çalışma grubu olarak belirlenen müzelerin web siteleri ve sosyal medya platformları ile dijital odaklı eğitim etkinlikleri incelenerek elde edilmiştir. Bahsi geçen yerlerden elde edilemeyen veriler için müze eğitim uzmanları ile temasa geçilmiştir. Konu ile ilgili olarak her türlü veri kaynağı araştırmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Yapılan araştırma kapsamında elde edilen veriler belirlenen alt amaçlar çerçevesinde tespit edilen her bir durum için tasnif edilerek düzenlenmiş ve çözümlenmiştir. Bu amaçla veriler betimsel analize tabii tutulmuştur. Betimsel analizde veriler öncelikle sistematik ve açık bir biçimde betimlenmektedir. Daha sonra betimlemeler açıklanıp, yorumlanmakta; neden-sonuç ilişkileri irdelenmekte ve birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması açısından araştırmacının yorumları önem taşımaktadır. Amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır. Betimsel analiz 4 aşamadan oluşmaktadır.

1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma,
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanmasıdır (Çepni, 2014).

Tarama modelinde yapılan çalışmanın veri çözümleme aşamasını verilen bilgiler ışığında özetlemek gerekirse elde edilen veriler araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda çizilen çerçeve içerisinde değerlendirilmiş; alt amaçlar altında oluşturulan temalar içerisine işlenmiş ve çözümlenmiş, bulgulara ulaşılmış ve daha sonra da ortaya çıkan bulgular yorumlanarak okuyucuya sunulmuştur.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde belirlenen alt amaçlara yönelik olarak ortaya konan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Ulaşılan bulgulara ait veriler web sitelerinde yer alan sayfalar ve sosyal medya platformları gibi dijital dokümanların incelemesi ile elde edilmiştir. Doküman incelemesi ile alt amaçlar doğrultusunda verilerin elde edildiği dijital ortamlar Ek 2’de detaylı olarak verilmiştir.

Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde birinci alt amaca yönelik bulgular ve yorumlar müzelerin internet teknolojisine bağlı olarak dijitalleşme durumları müzelerin web siteleri ve sosyal medya kullanımları, dijital koleksiyonları, sanal tur hizmetleri, dijital yayınları ve sanal müze mağazaları başlıkları altında ortaya konmuştur.

Web Sitesi ve Sosyal Medya

Tablo 1’de incelenen müzelerinin web sitelerinin ve sosyal medya platformlarının kuruluşuna yönelik tarihler yer almaktadır.

Tablo 1

<i>Yıllara Göre Müzelerin Web Sitelerinin ve Sosyal Medya Platformlarının Kuruluşu</i>					
Müze / Açılış Yılı	Web Sitesi	Facebook	YouTube	Instagram	Twitter
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi / 1994	1997	2009	2020	2014	2010
Sakıp Sabancı Müzesi / 2002	2013	2009	2012	2013	2009
İstanbul Modern Sanat Müzesi / 2004	2004	2009	2011	2012	2009
Pera Müzesi / 2005	2005	2009	2011	2012	2009
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi / 2005	2007	2012	-	2014	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi / 2015	2014	2014	2015	2015	2015

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında seçilen müzelerden İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi açılış tarihi açısından en eski müzedir. Müze web sitesi de üç sene sonra 1997’de hizmete açılmıştır. 2005 yılında Ankara’da kurulan Rahmi M. Koç Müzesine 2007 yılından itibaren aynı site üzerinden ulaşılabilmiştir. Bu noktada en dikkat çekici olan Sakıp Sabancı Müzesidir. Müze 2002 yılında kurulmuş olmasına rağmen web sitesinin 2013 yılında açıldığı görülmektedir.

Sosyal medya platformları açısından bakıldığında Ankara Rahmi M. Koç Müzesinin YouTube ve Twitter hesaplarının olmaması dışında diğer tüm müzelerin sosyal medya platformlarında hesapları bulunmaktadır. İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Pera Müzesinin söz konusu platformların Türkiye’de popüler olup kullanılmaya başlanmasıyla birlikte hesaplarını açtıkları söylenebilir. Bu müzelerin içinden İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi sadece YouTube hesabını 2020 yılında oluşturmuştur. Ankara Rahmi M. Koç Müzesi web sitesi ve sosyal medya platformlarının kullanımına diğer müzelere göre daha geç başlamıştır. Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Facebook hesabını müze açılışından önce; YouTube, Instagram ve Twitter hesaplarını ise müzenin kuruluşuyla birlikte açmıştır. Müzenin kendi Instagram sayfası dışında özellikle çocuklara yönelik yaptıkları etkinlikleri ve eğitimleri paylaştığı “erimtancocuk” adında bir Instagram sayfası daha bulunmaktadır.

Bunların dışında Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Pinterest üzerinden ortak bir hesapla paylaşımlarını yapmaktadır. Ayrıca Pera Müzesinin Spotify üzerinden bir kanalı bulunmakta ve koleksiyonları ya da sergileri bağlamında şarkı listeleri paylaşmaktadır.

Müzeler internet dünyasında görünür olmanın önemini fark ederek, gerek web siteleri gerekse sosyal medya platformları aracılığıyla farklı kitlelere ulaşmaya çalışmakta ve sürekli iletişim halinde kalmak istemektedir. Dolayısıyla farklı sosyal medya platformlarında hesaplar oluşturup, paylaşımlar yaparak görünürlüklerini arttırmaktadır. Bahsi geçen platformların çift yönlü iletişime imkân vermesi ziyaretçi-müze arasındaki bağı kuvvetlendirmekte ve etkileşime olanak sağlamaktadır. Bundan dolayı görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki müzelerin hemen hepsi popüler sosyal medya platformlarında yerlerini almıştır.

Tablo 2

Müzelerin Sosyal Medya Platformlarındaki Takipçi Sayıları

Müze	Facebook	YouTube	Instagram	Twitter
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	18.424	460	35.820	12.495
Sakıp Sabancı Müzesi	95.748	5.540	203.043	469.466
İstanbul Modern Sanat Müzesi	280.144	11.800	364.494	2.835.772
Pera Müzesi	96.569	15.400	243.122	487.396
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	4.384	-	10.324	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	7.273	74	24.373	1.962

Tablo 2’de müzelerin 2023 yılı Temmuz ayı verilerine göre takipçi sayılarına yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında müzeler arasında en çok takipçinin İstanbul Modern Sanat Müzesine ait olduğu söylenebilir. Facebook, Instagram ve özellikle de Twitter platformlarında ilk sırada; YouTube da ise ikinci sırada olduğu görülmektedir. İstanbul Modern Sanat Müzesinin sosyal medya anlamında iyi yönetildiği ve takipçilerine ulaşabildiği söylenebilir. Pera Müzesinin YouTube video paylaşım platformu üzerinde en çok takipçiye sahip olan müzedir. Eski, köklü ve zengin koleksiyona sahip olan önemli müzelerimizden İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi ve Ankara Rahmi M. Koç Müzesinin sosyal medya platformları üzerindeki takipçi sayılarının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu anlamda iki müzenin de internet üzerinde daha görünür olması gerektiği söylenebilir. Çok yeni bir müze olan Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinin de sosyal medya anlamında gelişmekte olan bir müze olduğu düşünülmektedir.

Dijital Koleksiyon

Tablo 3’te, incelenen müzelerinin dijital koleksiyon uygulamalarına yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3

Müzelerin Dijital Koleksiyon Uygulamaları

Müze	Dijital Koleksiyon	Google Arts&Culture
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	x	x
İstanbul Modern Sanat Müzesi	x	x
Pera Müzesi	-	x
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	-	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-	-

Araştırma kapsamındaki müzeler dijital koleksiyonları açısından incelendiğinde Tablo 3'te sadece Sakıp Sabancı Müzesinin ve İstanbul Modern Sanat Müzesinin dijital koleksiyonu olduğu görülmektedir. Sakıp Sabancı Müzesi <https://digitalssm.org/> web adresi üzerinden müzenin koleksiyonunu, eserlerini ve sanatçılara yönelik çok geniş ve detaylı bilgiyi sunmaktadır. Bunun yanında müzede daha önce yapılmış süreli ve güncel sergilerin dijital ortama aktarıldığı görülmektedir. Sergiler hakkındaki yazılar, videolar, sanatçılar ve eserleri hakkında bilgiler, sergiye ait hikâyeler, konferanslar ve daha birçok bilgi, belge ve görüntü ile dijital ortama aktarılmış ve müze sitesi üzerinden ziyaretçilerin kullanımına sunulmuştur. Müze aynı zamanda Google Arts&Culture üzerinden de tüm dünyadan ziyaretçilere erişilebilir durumdadır.

İstanbul Modern Sanat Müzesi koleksiyonuna ait büyük bir seçkiyi web sitesi üzerinden kullanıcılarına sunmaktadır. Dijital koleksiyon galeri görünümü formatında, slayt gösterisi şeklinde ve esere ait tüm detaylı bilgilerin sunulduğu detaylı gösterim seçeneği ile sunulmaktadır. Bunun dışında Google Arts&Culture üzerinden müzeye ait birçok eser görseline ulaşmak mümkündür.

Pera Müzesinin ise sabit koleksiyonuna yönelik tam anlamda dijital bir koleksiyonun varlığından söz etmek mümkün değildir ama koleksiyonlara ait bilgilendirmeler ile pek çok örnek eseri inceleme fırsatı sunmaktadır. Yine Google Arts&Culture üzerinden müze sergilerine ve koleksiyonuna ait birçok eser görseline ulaşmak mümkündür.

İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin ve Ankara Rahmi M. Koç Müzesinin dijital koleksiyon uygulaması olmadığı görülmektedir ancak web sitesi üzerinden sergilenen objeler hakkında bilgi edinmek üzere örnekler verilmiştir. Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesine baktığımızda yine dijital bir koleksiyon olanağı olmadığı görülmektedir.

Dijital koleksiyonlar potansiyel ziyaretçilere müzeye gitmeye yönelik motivasyon sağlamanın yanında, akademik anlamda araştırma amaçlı kullanımı ve eğitim etkinlikleri bağlamında kolaylık sağlamaları açısından da son derece önemli uygulamalardır. Sakıp Sabancı Müzesi ve İstanbul Modern Sanat Müzesi ziyaretçilerine dijital koleksiyon hizmeti sunmaları ve zaman-mekan sınırı olmadan koleksiyonlarını internet yoluyla dünya çapında herkese açmış olmaları itibarıyla dijital müzecilik anlamında önemli bir hizmet vermektedir.

Sanal Tur

Tablo 4’te, incelenen müzelerinin sanal tur uygulamalarına yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4

Müzelerin Sanal Tur Uygulamaları

Müze	Sanal Tur
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	x
Sakıp Sabancı Müzesi	x
İstanbul Modern Sanat Müzesi	x
Pera Müzesi	x
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	x
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-

Müzelerin sanal tur uygulamalarına yönelik olarak Tablo 4 incelendiğinde İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin ve Sakıp Sabancı Müzesinin Google Street View uygulaması ile 360° sanal tur yapılarak web sitesi üzerinden gezilebildiği görülmektedir. Sakıp Sabancı Müzesinde tüm sergileri olmasa bile geçmişe yönelik seçilmiş bazı sergilerin yine site üzerinden sanal tur ile gezilebildiği görülmektedir.

İstanbul Modern Sanat Müzesine baktığımızda, müzenin kendi koleksiyon sergisinin dışında, müzede yer almış süreli sergiler için de sanal tur imkânı sunduğu görülmektedir. Sanal turda modellenen salonlarda gezinirken, her bir eserle ilgili bilgilere, belgelere, videolara ulaşmak mümkündür. Sanal turlar sadece sergi görsellerini değil, bilgileri de içermektedir.

Pera Müzesi web sitesi üzerinden geçmiş ya da güncel süreli sergilerine ve kendi koleksiyonlarına yönelik 3D sanal tur imkânı sağlamaktadır. Sanal turla modellenen salonlar gezilebilmekte, eserler incelenebilmekte ve sesli bilgilendirmeler dinlenerek ya da eserler yanında yer alan bilgilendirme notları okunarak sergi ya da koleksiyon sanal anlamda deneyimlenebilmektedir.

Ankara’da bulunan Rahmi M. Koç Müzesinde Google Street View uygulaması ile 360° sanal tur yapılarak web sitesi üzerinden gezilebilmektedir. Ancak Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinde müzenin web sitesi vasıtasıyla ya da farklı platformlar üzerinden sanal tur uygulaması bulunmamaktadır.

Müzelere genel olarak bakıldığında Google Street View uygulamasının günümüz şartları anlamında artık basit kaldığını; müzelerin salonlarını ve sergilerini

modelleyerek farklı bilgilendirmeler ile içerikler ortaya koyduğu çağdaş sanal tur uygulamalarının çok daha kullanışlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda Pera ve İstanbul Modern Sanat Müzesi çok iyi örnekler sunmaktadır. Müzelere gitme imkanı olmayan bireylerin sürekli koleksiyonları ve süreli sergileri deneyimleyebilmeleri anlamında son derece faydalı uygulamalar olan sanal tur imkanları müzelerin eğitim ortamı kullanılması anlamında da bir alternatif sunmaktadır.

Yayın

Tablo 5’te, incelenen müzelerinin dijital ortamdaki yayınlarına yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5

Müzelerin Dijital Ortamdaki Müze Yayınları

Müze	Dijital Yayın
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-
Sakıp Sabancı Müzesi	x
İstanbul Modern Sanat Müzesi	-
Pera Müzesi	x
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-

Dijital ortamdaki müze yayınları anlamında bakıldığında Tablo 5’te görüldüğü gibi İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinde dijital yayın bulunmamaktadır.

Sakıp Sabancı Müzesinin web sitesi üzerinden müzenin sergi kataloglarına ve kataloglar ile ilgili bilgilere erişmek mümkündür ancak sanal ortamda indirilebilir ya da okunabilir nitelikte değildir. “Bilimsel Yayınlar” başlığı altında sanat adına yayınlanmış bazı kitaplar ile çevrim içi kullanıma açılmış sergi kataloglarını bulmakta ve indirilebilmektedir. Bunun yanında müzenin sergileriyle bağlantılı olarak yazıp resimlediği 9 kitaplık çocuk serisi bulunmaktadır. Bu kitapları site üzerinden dinlemek, sesli betimlemeli olarak dinlemek ve pdf formatında okuyup indirmek mümkündür.

Pera Müzesi web sitesinde süreli ve koleksiyon sergi kataloglarına dair bilgilendirme içeren ve satın alınabilinen bir kısım bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Suna

Instagram hesabı açmış ve ürünlerini @ssmmagaza üzerinden tanıtmaktadır. Müze sanal mağaza hizmetini de, sanal mağazanın Instagram hesabını da 2020 yılında açmıştır. Sakıp Sabancı Müzesinin pandemi sürecinde ziyaretçileri için daha ulaşılabilir olması ve mağaza ürünleri ile o dönemde yapılan çevrim içi programların daha kolay satın alınabilmesinin sağlanması açısından bu uygulamaya geçtiği söylenebilir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi 2012 yılından beri müze mağazasını web sitesi üzerinden sanal mağaza olarak ziyaretçilerine sunmaktadır. Aynı zamanda mağazanın 2013 yılında kurulmuş “istanbulmodernmagaza” isimli Facebook ve “@modernmagaza” isimli Twitter hesabı ile 2016 yılında kurulmuş “istanbulmodernmagaza” isimli Instagram hesabı bulunmaktadır. Müze mağazasını ve ürünlerini sosyal medya aracılığıyla da ziyaretçilerine ulaştırmaya çalışmaktadır. Özellikle pandemi sürecinde tasarım maske satışları yapılmıştır.

Pera Müzesi “Artshop” adı altında web sitesi üzerinden müze mağazasını yine izleyicileri ile buluşturmaktadır. 2013 yılından beri internet üzerinden alışveriş hizmeti sunmaktadır.

Görüldüğü gibi müzelerin alışveriş pratikleri anlamında da teknolojik gelişmelerden uzak kalmamıştır. Sanal mağazacılık faaliyetleri ile müzelerden hatıra eşyalar, hediyelik ürünler, müze yayınları ya müzelerin sunduğu eğitim etkinliklerini satın almak mümkündür. Özellikle pandemi sürecinde müzeye gidemeyen ziyaretçilerin alışverişi devam ettirebilmesi ve dijital müze eğitimi etkinliklerine ulaşabilmesi için müzeler tarafından tercih edilmiştir. Farklı mecralardan ziyaretçi ile iletişimini güçlendirmeye çalışan müzeler sanal müze mağazası uygulamasıyla da alışveriş anlamında da ulaşılabilirliğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu durum ziyaretçi açısından kolaylık sağlarken müzelerin kendi gelir elde etme yöntemlerini de kolaylaştırmaktadır.

İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu kısmında müzelerin dijital eğitim etkinlikleri kronolojik bir sırayla incelenmiş; bulgular ve yorumlar ortaya konmuştur. Müzelerin tespit edilen dijital eğitim etkinliklerinin adları herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu şekliyle verilmiştir. Dijital eğitim etkinliklerine yönelik elde edilen verilerin kaynakları Ek 2’de sunulmuştur.

İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi

İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesini dijital eğitim etkinlikleri anlamında incelediğimizde bunların pandemi sonrası başladığı görülmektedir. Pandeminin başlamasından bir süre sonra sosyal medya platformlarından sergilenen nesnelerin tanıtımı, müzeden bazı görüntüler ya da videolar ile “Evde Deney/elim” adı altında çocuklar için evde yapabilecekleri etkinlikler paylaşılmıştır.

11 Temmuz 2020 tarihinde “Online Yaz Atölyesi” programı kapsamında 8-11 yaş arasındaki çocuklar için “Diorama: Doğayı Seviyorum” atölyesi düzenlenmiştir. Bu atölyede çocuklar müzede dioramları incelemiş ve doğa sevgisinden yola çıkarak kendi diorama tasarımlarını gerçekleştirmişlerdir.

19 Temmuz 2020 tarihinde “Online Yaz Atölyesi” kapsamında 5-7 yaş grubundaki çocuklar için “Konuşan Heykeller” atölyesi düzenlenmiştir. Bu atölyede çocuklar sanat, sanatçı, heykel ve heykeltraş kavramları üzerine düşünmüş ve üç boyutlu çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

25 Temmuz 2020’de 7-10 yaş grubundaki çocuklar için “Online Eğitim Atölyesi” içerisinde “Tasarım Atölyesi: Oyuncak Sergisi” atölyesi hazırlanmıştır. Çocuklar, minyatür kelimesinden yola çıkarak sanat eseri, minyatür, diorama kelimelerinin anlamlarını, sergi tekniklerini öğrenmişler ve evde bulabildikleri basit malzemeler, geri dönüşüm nesneleri ve küçük boyutlu oyuncakları ile kendi oyuncak sergilerini tasarlamışlardır.

“Çevrimiçi Atölyeler Programı” ile 3 Ekim 2020’de 9-14 yaş arasındaki çocuklar için “Biyoloji Atölyesi: DNA”, 10 Ekim 2020’de 6-8 yaş arasındaki çocuklar için “Heykel Atölyesi: Küçük Heykeltraşlar”, 17 Ekim 2020’de 9-14 yaş arasındaki çocuklar için “Astronomi Atölyesi: Yıldızları Keşfediyorum”, 24 Ekim 2020’de 7-10 yaş arasındaki çocuklar için “Sanat Atölyesi: Renklerin Dansı” ve 31 Ekim 2020’de 8-11 yaş arasındaki çocuklar için “Elektrik Atölyesi: Kağıttan Devreler” atölyeleri düzenlenmiştir.

2020-2021 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen ve Ekim ayında başlayan ilkokul, ortaokul ve liseler için “Müzede Çevrimiçi Eğitimler” programında “Astronomi Atölyesi”, “Biyoloji Atölyeleri (Şeker Eğitimi Atölyesi-DNA Atölyesi-Klorofil Atölyesi)”, “Yenilenebilir Enerji Atölyesi”, “Renkli Matematik Dünyası”, “Fen ve Teknoloji Atölyesi” düzenlenmiştir. Bu atölyeler ile okullarda yer alan matematik, coğrafya, tarih, sosyal bilgiler, astronomi, fen ve teknoloji ve enerji gibi ders ve konular

müze nesneleriyle birlikte çevrim içi ortama taşınmıştır. Yine Ekim ayından itibaren ilkokul ve ortaokul grupları için aynı proje ile “Bilimsel Aletler (Güneş Saati)”, “Zeytinyağı Fabrikası Eğitimi”, “Demiryolu Ulaşımı (Kadıköy Moda Tramvayı)”, “İletişim Eğitimi”, “Denizyolu Ulaşımı (Kısmet Teknesi)”, “Karayolu Ulaşımı (Malden Buharlı Otomobili & Ford Model T)”, “Havayolu Ulaşımı (B-24 Uçağı)” düzenlenmiş; hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından deneyimlenmiştir. Müze ile yapılan görüşme sonucunda söz konusu dijital eğitim etkinlikleri ile 43 okula ulaşıldığı ve toplam 2169 öğrenciye ulaşıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Y. Özturan, kişisel iletişim, 2023).

Görüldüğü gibi İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinde dijital eğitim etkinlikleri pandemi ile başlamış ve çok kısa sürede sonlanmıştır. Daha çok bilim atölyeleri şeklinde ve okul gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri düzenlenmiştir.

Sakıp Sabancı Müzesi

Müze, pandemi ile yaşanan kapanma ardından 17 Mart'ta yaptığı paylaşım ile sosyal medya hesapları, web sitesi, YouTube kanalı, Google Arts&Culture alanı ve müzenin dijital platformu “digitalSSM” üzerinden ziyaretçilerine hizmet vermeye devam edeceğini ifade etmiştir. O dönemde güncel sergi olan “Akış/Flux: Marina Abramović + MAI” kapsamında o ana kadar gerçekleştirilen canlı performanslarının kayıtları sosyal medya kanallarından yayınlanmıştır. Resim Koleksiyonu ile Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu'ndaki eserler ve geçmiş sergilere dair içerikler digitalSSM'de erişime açılmıştır. Müzede gerçekleştirilen geçmiş konferanslar ve sanatçı konuşmaları da yine YouTube kanalından izlenebilmiştir. 8 Nisan 2020 tarihinden itibaren bir ay boyunca canlı yayınlı “Müzede Yoga” izleyicilere ulaştırılmıştır. 23 Nisan 2020 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda Yekta Kopan tarafından seslendirilen çocuk kitapları serisini yayınlamışlardır. Müze videolar yoluyla Instagram üzerinden çocuklara yönelik etkinlikler paylaşmıştır. Ayrıca #EvdeSSM hashtag'i ile çalışmaların paylaşılmasını istemişlerdir.

Müze 29 Haziran-10 Temmuz 2020 tarihinde 1. dönem, 13-24 Temmuz 2020 tarihinde 2. dönem olmak üzere 9-12 yaş arasındaki çocuklar ve 14-17 yaş arasındaki gençler için “Çevrimiçi Yaz Okulu” düzenlemiştir. Altı derslik “Fotoğraf Yapmak” adlı atölye 9-12 yaş arasındaki çocuklar için fotoğraf çekmek ve yapmak arasındaki farkı ortaya koyarken, temel bilgileri öğretmiştir. 14-17 yaş grubundaki gençler için yapılan

dokuz derslik “Fotoğraf ile Hikaye Anlatımı” atölyesinde ise gençlere fotoğrafçılık tanıtılmış ve fotoğraf ile hikâye kurgulama çalışmaları yapılmıştır.

“Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” 3 Ekim 2020 tarihinde 7-12 yaş grupları için “Rönesans Sanatı” 4 Ekim 2020’de “İzlenimcilik” atölyeleri ile başlamıştır. Bu atölyeler ile çocuklar iki akıma ve sanatçılarına ait bilgiler edinmiş, tekniklerini inceleme fırsatı bulmuşlardır. 10 Ekim 2020’de 7-12 yaş grubundaki çocuklar için “Dışavurumculuk” atölyesi düzenlenmiştir. Çocuklar akım ile sanatçıları ve eserlerini incelemişlerdir. Aynı yaş gurubu için 17 Ekim 2020’de düzenlenen “Gerçeküstücülük” atölyesinde ise çocuklar Salvador Dalí, Joan Miró gibi isimleri ve eserlerini inceleyerek sanatsal çalışmalarını oluşturmuşlardır. 7-12 yaş grubundaki çocuklar için 24 Ekim 2020 tarihinde gerçekleştirilen “Bir de Böyle Düşün” atölyesinde tasarım odaklı düşünme ve bir nesneye farklı açılardan bakmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. 31 Ekim 2020 tarihinde ise “Kukla Yapım Atölyesi” ile çocuklar evlerinde buldukları malzemelerle kuklalar tasarlamışlardır. Aynı yıl Kasım ayında 7-12 yaş grubu için hafta sonu programları ile çizgi film okulu The Cartoon Mill’in kurucusu Fatih Küçük yürütücülüğünde “Çizgi Film Atölyesi” düzenlenmiş; çocuklar teknolojinin farklı alanlarını keşfederek çizgi film tasarımı yapmışlardır.

“Yetişkin Öğrenme Programları” kapsamında hazırlanan hafta sonu atölyelerinde 7, 14, 21 ve 28 Kasım 2020 tarihlerinde küratör ve sanat yazarı Fulya Erdemci ile “Kamusal Alanda Sanat”; 1, 8, 15 ve 22 Aralık 2020 tarihlerinde Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Arzu Öztürkmen ile “Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Şenlikler, Bayramlar ve Törenler” eğitimleri düzenlenmiştir.

“Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” 7-12 yaş grubundaki çocuklar için 21, 29 Kasım 2020 tarihlerinde “Kodlama Sanat Atölyesi” ile Scratch programlama dili tanıtılmış ve kodlamaya dair bilgiler verilmiştir. 22 Kasım 2020’de “Mağara Resim Atölyesi” düzenlenerek tarih öncesi çağlarda kayalar resimleri ve o döneme ait boyalar üzerinde durulmuş; benzer şekillerde resimler yapılmıştır. 5-12 yaş grubu için 28 Kasım 2020’de gerçekleştirilen “Müzedede Evcilik” atölyesinde ise “Görünenin Ötesinde Osman Hamdi Bey”, “Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu” ve “Mobilya ve Dekoratif Eserler Koleksiyonu” içinden seçilmiş eserler incelenerek, bu sergilerden hareketle çocuklar kendi çalışmalarını uygulamışlardır. 7-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik 5 Aralık 2020’de Dr. Bilge Pirondini tarafından gerçekleştirilen “Zihin Gelişimi Atölyesi-Müzik ve Psikomotrisite” atölyesinde hareket ve müzik eşliğinde motor, bilişsel ve duyuşsal becerilerin gelişmesi amaçlanarak bale eserlerine hikâye yazma, koreografiler

oluşturma, bedeni kullanma gibi etkinlikler yapılmıştır. 6 Aralık 2020’de 6-12 yaş için düzenlenen “   Boyutlu Karakterler- ll strasyon Atölyesi” ile çocuklar ellerinde bulunan malzemeler ile hikâyelerini yansıtıkları üç boyutlu mekân ve figürler tasarlamışlardır. 12 Aralık 2020 tarihinde 7-12 yaş arasındaki  ocuklarla Vladimir Tatlin ve Henri Matisse eserlerinden yola çıkılarak “Kağıttan Heykeller” atölyesi gerçekleştirilmiştir. 19 Aralık 2020’de ise aynı yaş grubundaki  ocuklarla “Resim mi Heykel mi?” atölyesi yapılmıştır. Bu atölyede çocuklar sanatçının eserlerinden yola çıkarak resim ve heykel kavramlarını incelemiş; yaptıkları çizimleri heykele dönüştürmüşlerdir. 20 Aralık 2020’de düzenlenen “Dışavurumculuk Atölyesi” ile  ocuklar Kandinsky’nin eserlerini inceleyip kolaj çalışmaları yapmışlardır.

9, 16, 23 ve 30 Ocak 2021 tarihlerinde yetişkinlere yönelik olarak çevrim içi “Bir Disiplin Olarak Sanat Tarihi: Başlangıcından  lk Büyük Uсталara” semineri düzenlenmiştir. Prof. Dr. Uşun T kel tarafından gerçekleştirilen seminerde sanat tarihinin gelişimi ve yazınsal üretim yapan sanatçılar konu edilmiştir.

“ evrimi i  ocuk Atölyeleri” 9 Ocak 2021’de 7-10 yaş arasındaki çocukların kendi karakterlerini yarattığı için “Doodle Atölyesi” düzenlemiştir. 10 Ocak 2021’de 6-12 yaş grubu için “Satranç Atölyesi” düzenlenmiş ve çocuklar satranç oyununu tanımıştır. 16 Ocak 2021’de 7-12 yaş arasındaki çocuklar için geçmişten günümüze şehirlerin konu edildiği ve çocukların hayallerindeki şehri tasarladıkları “Hayalimdeki şehir” atölyesi gerçekleştirilmiştir. 17 Ocak 2021’de 9-12 yaş arasındaki çocuklar için yaratıcı düşünme ve kendini ifade etmeye yönelik “Felsefe Atölyesi” düzenlenmiştir. 24 Ocak 2021 tarihinde ise 11-14 yaş grubundaki çocuklar için “Grafiti Atölyesi” yapılmıştır ve grafiti sanatı tanıtılarak dünyanın önde gelen grafiti sanatçılarından Eduardo Kobra’nın çalışmaları incelenmiştir.

Müzede 9-12 şubat 2021 tarihleri arasında “ evrimi i Kış Okulu” düzenlenmiştir. Bu program kapsamında 7-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik olarak çizgi film okulu The Cartoon Mill’in kurucusu Fatih Küçük yürütücülüğünde “ izgi Film Yapımı” atölyesi düzenlenmiş ve bu atölye ile çocuklar teknolojinin farklı yönleri ile el becerilerini geliştirme şansı bulmuşlardır.

“ evrimi i  ocuk Atölyeleri” 27 ve 28 şubat 2021’de 7-12 yaş grubundaki çocuklar için müzelerdeki mozaiklerin incelendiği ve mozaik çalışmasının yapıldığı “Mozaik Atölyesi” ile Rönesans sanatı ve Mona Lisa resminin incelenerek tablodaki modelin bugün yaşadığının hayal edilmesiyle yapılan portre çalışmasını içeren “Günümüzde Mona Lisa Atölyesi” gerçekleştirilmiştir. 6 Mart 2021’de 7-12 yaş grubu

için “Giacometti ile Figürler Atölyesi” düzenlenmiş ve çocuklar sanatçının ince formlu figürlerinden yola çıkarak kendi çalışmalarını yapmışlardır. 7 Mart 2021 tarihinde 9-12 yaş grubu için yapılan “Resim Okuma Atölyesi” ile eserlere içinden bakmak, renkleri değiştirmek gibi oyunlarla resimlerin ön-arka plan ilişkisi, renk figür kullanımı konuları üzerinde durulmuştur. 13 Mart 2021’de 6-9 yaş grubu çocuklar için heykel sanatının incelendiği ve İlhan Koman’ın “Akdeniz” heykelinin seramik hamuru ile yorumladığı “Heykel Atölyesi” düzenlenmiştir. 14 Mart 2021 tarihinde 7-10 yaş arasındaki çocuklara “Mitoloji Atölyesi” düzenlenmiş ve “Venüs’ün Doğuşu” tablosu incelenerek çocuklar kendi mitolojik kahramanlarını yaratmıştır. 20 Mart 2021 tarihinde 6-9 yaş arasındaki çocuklar için mikropların konu edildiği “Bilim Atölyesi” düzenlenmiştir. 21 Mart 2021’de 7-10 yaş arası çocuklar için düzenlenen “Paleontoloji Atölyesi” ile çocuklar dinozorları keşfederek kendi dinozorlarını ve fosillerini tasarlamıştır. 27 Mart 2021 tarihinde 5-12 yaş arasındaki çocuklara “Doğa Atölyesi” düzenlenmiş ve doğadan edinilen malzemeler ile resimler yapılmıştır. 28 Mart 2021’de 7-12 yaş arasındaki çocuklar için soyut sanatın ve sanatçıların incelenerek boya dökme, sıçratma gibi yöntemlerle çalışmaların üretildiği “Soyut Sanat Atölyesi” gerçekleştirilmiştir.

Yetişkinler için 14 Mart 2021 tarihinden 2 Mayıs 2021 tarihine 8 hafta süren, iki modüllük “Cevat Çapan İle Çağdaş Türk Tiyatrosu” isimli bir seminer düzenlenmiştir ve bu seminer kapsamında II. Dünya Savaşı sonrası Türk Tiyatrosuna dair metinler ve yazalar incelenmiştir.

“Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” 3 Nisan 2021 tarihinde 9-12 yaş grubu için ışık-gölgenin incelendiği ve sanatçının portrelerinden yola çıkarak çalışmaların yapıldığı “Işığın Ressamı Rembrandt Atölyesi” düzenlenmiştir. 4 Nisan 2021’de 6-10 yaş grubu çocuklar için “Hiyeroglif Atölyesi” düzenlenmiş, Mısır hiyeroglifleri incelenmiş ve resimle yazının birleştirildiği çalışmalar yapılmıştır. 10 Nisan 2021 tarihinde 6-8 yaş arasındaki çocuklar için “Frida Kahlo: Hayvanlarımla Ben Atölyesi” düzenlenmiştir. Çocuklar atölyede ressamın hayatını ve eserlerini inceledikten sonra kendi otoportrelerini farklı bir mekânda ve bir hayvan figürü ile resmetmişlerdir. 11 Nisan 2021’de 5-8 yaş grubundaki çocuklara “Claude Monet ve Saman Yığınları Atölyesi” düzenlenmiş, ışığın değişkenliği üzerine konuşulmuş ve yaratıcı uygulamalar yapılmıştır. Aynı yaş grubu için 17 Nisan 2021 tarihinde sanatçının hayatının ve resimlerindeki figürlerinin incelendiği “Fikret Muala ile Figürler Atölyesi” düzenlenmiştir. 18 Nisan 2021’de ise 8-12 yaş arasındaki çocuklarla “Bambu Ormanım

Atölyesi” düzenlenmiş ve Japon sanatlarından olan “Sumi-e” tekniği uygulanarak kontrast ve uyum odaklı bambu ormanı tasarımı yapılmıştır.

Sakıp Sabancı Müzesi 2021 yılında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında Çevrimiçi Çocuk Şenliği düzenlemiştir. Şenlik kapsamındaki atölyelerin ilki 22 Nisan 2021’de 5-12 yaş grubundaki çocuklar için “Müzedede Keşif: Figürler ve Portreler” atölyesidir. Müze koleksiyonu portre, otoportre ve figür kavramları üzerinden incelenmiş ve seramikle figür ile otoportre çalışmaları yapılmıştır. 23 Nisan 2021 tarihinde 5-8 yaş grubu için geçmişten günümüze şehir kavramı üzerine düşünülen ve katılımcıların kendi şehirlerini tasarladıkları “Hayalimdeki Şehir Atölyesi” düzenlenmiştir. 6-9 yaş grubu için düzenlenen “Bilim Atölyesi: Çılgın Likitler” etkinliğinde farklı yoğunluktaki sıvıların birbiri ile etkileşimi incelenmiş; “Sanat Atölyesi: Çılgın Renkler-Joan” etkinliğinde Miró’nun eserlerinden yola çıkılarak birbirine karışmayan suluboya ve pastel ile sanatçının eserleri yorumlanmış; “Papuduk ile Maviye Doğru” etkinliğinde ise çocuklar doğaya ve hayvanlara karşı bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. 5-12 yaş grubu için “Müzedede Keşif: Figürler ve Portreler” atölyesi tekrarlanmıştır. 24 Nisan 2021 tarihinde 6-9 yaş arasındaki çocuklara “Bilim Atölyesi: Basınç Etkisi” etkinliği düzenlenmiştir. Etkinlikte sıvıların gaz üzerindeki basınç etkisi incelenmiş ve açık hava basıncına dair bilgiler verilmiştir. “Sanat Atölyesi: Jackson Pollock’ın İzinde” etkinliğinde ise sanatçının eserlerinden hareketle sıvı haldeki boyalar hava ile hareket ettirilerek farklı boyama teknikleri uygulanmıştır. “Papuduk ile Doğru Alışveriş” atölyesinde çocuklara Papuduk’un hikâyeleri ile hayvanlar ve doğa bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır. 7-12 yaş grubundaki çocuklar için düzenlenen “Cansız Portreler” atölyesinde natürmort eserler incelenerek çocukların doğaya ve etraflarındaki nesnelere farklı bir bakış açısı kazanmaları hedeflenmiştir. 5-12 yaş “Müzedede Keşif: Natürmort” atölyesinde müze koleksiyonunda bulunan natürmort eserler incelenmiş ve yorumlanmıştır. 25 Nisan 2021 tarihinde 6-9 yaş grubu için ana ve karışım renklerle suyun özellikleri üzerinde durulan “Bilim Atölyesi: Kendi Gökkuşağını Yap” etkinliği düzenlenmiştir. “Sanat Atölyesi: Renkler Ülkesi” etkinliğinde ana, ara ve nötr renkler hakkında bilgi verilmiş, çocuklar karıştırarak ortaya çıkardıkları renklerle çalışmalarını gerçekleştirmiştir. 5-12 yaş arasındaki çocuklar için “Müzedede Keşif: Manzara Resmi” atölyesi ile müze koleksiyonunda yer alan peyzaj resimleri incelenip yorumlanmış ve ardından çocuklar kendi peyzaj resimlerini yapmışlardır.

8 Mayıs 2021 tarihinde “Yetişkinler İçin Suluboya Atölyesi” çevrim içi olarak düzenlenmiş ve Alman Ekspresyonizm akımının temsilcilerinden Emil Nolde eserleri incelenerek müze bahçesindeki bitkilerden yola çıkılarak suluboya çalışması gerçekleştirilmiştir.

“Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” 2 Mayıs 2021’de 5-8 yaş arasındaki çocuklar için Abidin Dino’nun incelendiği ve çocukların çalışmalarında duygularını resmettiği “Çizgilerle Portreler Atölyesi” düzenlemiştir. 8 Mayıs 2021’de 5-7 yaş grubu için “Kübik Kedi Atölyesi” düzenlenmiş ve çocuklar Picasso’dan hareketle kübik kediler çizmişlerdir. 9 Mayıs 2021 tarihinde 6-10 yaş arasındaki çocuklar için “Hockney ile Büyüleyici Mekanlar Atölyesi” düzenlenmiş ve ressamın gündelik hayatı resmettiği tabloları yola çıkarak alanlar tasarlanmıştır. 16 Mayıs 2021’de 7-12 yaş için düzenlenen “Tinga Tinga Atölyesi” ile Afrika kültürü incelenerek hayvan resimleri yapılmıştır. 22 Mayıs 2021 tarihinde 8-12 yaş grubuna özel “Asamblaj Sanatı Atölyesi” gerçekleştirilmiştir. Çocuklar gündelik, hazır nesneleri bir araya getirip hayal güçlerini kullanarak asamblajlar tasarlamıştır. 23 Mayıs 2021 tarihinde 5-8 yaş arasındaki çocuklara Miró’nun hayvanlarından esinlenilerek sihirli hayvanların tasarlandığı “Sihirli Hayvanlar Atölyesi” düzenlenmiştir. 29 Mayıs 2021’de 5-8 yaş grubu çocuklara yönelik Pop-Art’ı konu alan ve Yayoi Kusama’nın eserlerinden yola çıkılarak çalışmalar yapılan “Benekler Her Yerde Atölyesi” gerçekleştirilmiştir. 30 Mayıs 2021 tarihinde ise 9-12 yaş arasındaki çocuklara “Semboller Olmasaydı Atölyesi” düzenlenmiş; günlük hayattaki ve sanat eserlerindeki semboller incelenmiş ve Marc Chagall’ın Gezinti adlı tablosundan hareketle semboller oluşturulup hayali bir yolculuk resmi yapılmıştır.

Haziran ayı etkinlikleri ile devam eden “Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” 5 Haziran 2021’ de 6-10 yaş arasındaki çocuklar için “Geri Dönüşümlü Heykeller” atölyesi düzenlemiştir. Atölyede çocuklar KoBrA akımından ve Karel Appel’den esinlenerek gündelik malzemelerle çalışmalar üretmişlerdir. 6 Haziran 2021 tarihinde 6-9 yaş için, Şeker Ahmed Paşa ve öğrencisi Hüseyin Zekai Paşa’nın natürmort çalışmalarının incelendiği ve ardından farklı teknikler ile çocukların natürmortlar yaptığı “Şekerden Natürmort” atölyesi gerçekleştirilmiştir. 12 Haziran 2021 tarihinde 6-10 yaş için düzenlenen “Abidin Dino’nun Çiçek Bahçesi” adlı atölyede çocuklar öncelikle Abidin Dino’nun çiçek betimlemeleriyle etraflarındaki çiçekleri karşılaştırmış; kartonlarla çiçekler tasarlamış ve bunları havuzda yüzdürmüşlerdir. 13 Haziran 2021 tarihinde 7-10 yaş arasındaki çocuklar için Mihri Müşfik Hanım’ın hayatı ve eserlerinin incelenerek çocukların yaşadıkları dönemi yansıtan figür çalışmaları yaptıkları “Zaman Makinası ile

Yolculuk” atölyesi düzenlenmiştir. 19 Haziran 2021 tarihinde 5-8 yaş arasındaki çocuklara düzenlenen “Masal Şehri” atölyesinde animasyon sanatçısı Mary Blair’in tasarımları incelenerek çocuklar renkli kâğıtlar ile kendi masal dünyaları tasarlamışlardır. 20 Haziran 2021’de 7-9 yaş aralığındaki çocuklara Hikmet Onat’ın resimlerinden ilhamla “Kağıttan Kayıklarım” atölyesi gerçekleştirilmiştir. 26 Haziran 2021 tarihinde 8-10 yaş için at üzerinde heykelini yaptıran ilk Osmanlı Padişahı Abdülaziz’e odaklanılarak “Benim de Bir Heykelim Var” atölyesi ile çocuklar kendi heykellerini tasarlamıştır. 27 Haziran 2021 tarihinde 6-10 yaş grubu çocuklar için hazırlanan “Tepetaklak Hikâyem” atölyesinde Marc Chagall’ın eserlerinden esinlenilerek çocuklar hayallerindeki gökyüzünü tasarlamış ve farklı boyama teknikleri ile gökyüzünü resmetmişlerdir.

“Çevrimiçi Yaz Okulu Genç Öğrenme Programları” kapsamında düzenlenen ve 12, 13, 19 ve 20 Haziran 2021 tarihlerinde gerçekleşen “Resim Atölyesi” programında gençlerle renk teorisinden portreye, natürmorttan peyzaja farklı resim türleri üzerine çalışılmıştır.

“Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” programında 11 Temmuz 2021 tarihinde “Tuvaldeki Kuşlar” atölyesi 5-8 yaş arasındaki çocuklar için düzenlenmiş ve Arcimboldo, Degas, Picasso ve Magritte gibi sanatçıların tablolarında betimlediği kuşlar incelenerek kuş resimleri yapılmıştır. Aynı atölye 31 Ekim 2021 tarihinde de aynı yaş grubundaki çocuklar için de gerçekleştirilmiştir.

“Burcu Pehlivanoğlu ile Türkiye’de Modern Sanatın İnşası” adlı etkinlik yetişkinler için çevrim içi olarak 4, 11, 18 ve 25 Aralık 2021’de gerçekleştirilmiştir. Seminerde Tanzimat düşüncesi ve sanat, Mihri Hanım ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, Meşrutiyet dönemi edebiyatı, pozitivizm ve 1914 Kuşağı Sanatçıları, Cumhuriyet İdeolojisi ve Cumhuriyet dönemi sanatı konuları ele alınmıştır.

25 Ocak-4 Şubat 2022 tarihleri arasında düzenlenen “Kış Okulu” atölyelerinin bir kısmı çevrim içi, bir kısmı yüz yüze olarak yürütülmüştür. 25 Ocak 2022 tarihinde 5-7 yaş arasındaki çocuklar için düzenlenen “Dekoratif Objeler” atölyesinde müzenin Dekoratif Eserler Koleksiyonu’nda bulunan vazolar incelenmiş ve çocuklar kendi çanak ve vazolarını üretmişlerdir. 26 Ocak 2022’de “Koşan Atlar” atölyesinde müze bahçesindeki at heykelleri hakkında bilgiler edinilmiş ve at figürleri tasarlanmıştır. 2 Şubat 2022’de gerçekleşen “Müze Tasarımım” atölyesinde Atlı Köşk hakkında bilgiler edinilmiş ve çocuklar kendi müzelerini tasarlamışlardır. 4 Şubat 2022 tarihinde gerçekleşen “Bohem Avizeler” atölyesinde ise müzenin Dekoratif Eserler

Koleksiyonu'nda yer alan Bohemya avizeleri incelenmiş, Atlı Köşk'ün korunan odaları ziyaret edilmiş ve incelenen avizelerden hareketle çocuklar kendi avizelerini tasarlamıştır.

2022 yılında müzede devam eden “Şehzade'nin Sıra Dışı Dünyası: Abdülmecid Efendi” sergisi kapsamında çevrim içi konferans dizisi hazırlanmıştır. Konferanslar Abdülmecit Efendi'nin hayatı, sanatseverliği ve sanatı ile dönemin kültür sanat ortamı ve olayları üzerine şekillenmiştir. Konuşmacıları ve konferans başlıklarını 25 Ocak 2022'de Ali Satan ile “Milli Mücadeleden Hilafete Abdülmecid Efendi”, 1 Şubat 2022'de Zafer Toprak ile “Abdülaziz Dönemi ve Osmanlı'nın Batıya Açılımı”, 15 Şubat 2022'de Ömer Faruk Şerifoğlu ile “Osmanlı Hanedanından İki Sanatsever Sanatçı: Sultan Abdülaziz ve Oğlu Abdülmecid Efendi”, 22 Şubat 2022'de Edhem Eldem ile “Tarih Dersinden Haremde Beethoven'e: Hırslı ve Burjuva Bir Şehzade”, 1 Mart 2022'de Beşir Ayvazoğlu ile “Abdülmecid Efendi'nin Edebi Çevresi”, 8 Mart 2022'de Zeynep İnankur ile “Şehzade'nin Oryantalist Dönemi ve Avluda Kadınlar”, 15 Mart 2022'de Fatma Çoşkun ile “Karadeniz'den İstanbul'a Etkileşimler: Ayvazovski ve Abdülmecid Efendi”, 22 Mart 2022'de Zeynep Çelik ile “Medeniyet ve Sanat”, 5 Nisan 2022'de Esra Dicle ile “Osmanlı'da Saray Tiyatroları ve Tiyatro Kültürünün Gelişimi” ve 12 Nisan 2022'de Seza Sinanlar Uslu ile “Osmanlı Sanat Çevresinde “Sanatçı” Bir Şehzade: Abdülmecid Efendi” olarak belirlenmiştir.

Yetişkinler için 19 Mart-25 Haziran 2022 tarihleri arasında seminerler dizisi düzenlenmiştir. Seminer başlıkları sırasıyla; “Sanat Tarihi Disiplininin Oluşumu I”, “Sanat Tarihi Disiplininin Oluşumu II”, “Hristiyanlığın İmgedeki İnşası: Ortaçağ Sanatı”, “Alberti'nin Penceresi: İtalya'da Rönesans Sanatı”, “Natüralizmin Öteki Yüzü: Kuzey'de Rönesans Sanatı”, “Karşı Reform ve Tinsellik: Maniyerizm'den Barok Çağ'a Sanat”, “Çerçevenin Ötesinde: Barok Resim Sanatı”, “17. Yüzyıl Hollandası: Tinin Ürettiği Şey Olarak Sanat”, “Rembrandt'a Stüdyodan Bakmak: 17. yy Hollanda Sanatında Özgün bir Üretim Mekânı”, “Aydınlanma Çağı ve Sanat”, “19. Yüzyıl: Akımlar Çağı”, “Optik Nesnelliğe Karşı İçsel Öznellik: İzlenimcilik vs Dışavurumculuk”, “Biçim, Anlam ve Yapıyı Bozmak (I): Kübizm – Fütürizm”, “Biçim, Anlam ve Yapıyı Bozmak (II): Dada – Gerçeküstücülük”, “Öfke, Dram ve Yaratıcılık: Weimar Almanya'sında Sanat” şeklinde belirlenmiştir.

23 Nisan 2022 tarihinde Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında hazırlanan Çocuk Şenliği etkinliklerinin çoğu müzede gerçekleştirilmiştir. Çevrim içi olarak 6-12 yaş aralığındaki çocuklara yönelik müze koleksiyonunda bulunan Osman

Hamdi Bey'in "Vazoda Çiçekler", Şeker Ahmet Paşa'nın "Çiçeklerle Natürmort", Feyhaman Duran'ın "Hatmili Natürmort", İbrahim Çallı'nın "Manolyalı Natürmort" isimli tablolarının incelenerek natürmort resimlerinin yapıldığı "Rengarenk Çiçekler" ve müze koleksiyonunda yer alan portrelere odaklanarak kahraman maskeleri tasarımlarının yapıldığı "Renkli Kahramanlar" atölyeleri gerçekleştirilmiştir.

Müzede son olarak 26 Mayıs 2022 tarihinde "Blokzincir ve Dijital Kültürün Geleceği" programı kapsamında Prof. Dr. Erkey Savaş tarafından "Emniyet, Gizlilik ve Güven için Blokzincir ile İnternetin Yeniden Mühendisliği", Prof. Jon Ippolito tarafından "Kripto-Koruma ve Andy Warhol'un Hayaleti", Doç. Dr. Selçuk Artut tarafından "Sanat Sahnesinin Giderek Daha Fazla Teknoloji ve Dijital Varlık Odaklı Bir Dünyaya Dönüşmesi" ve Daniel Heiss tarafından "Mesele Para Değil: Müze Perspektifinden Blokzincir" adlı konuşmalar çevrim içi olarak sunulmuştur.

Müzenin pandemi ile başlayan dijital eğitim uygulamaları pandeminin hafiflemeye başlaması ile birlikte bir kısmı yüz yüze bir kısmı ise çevrim içi olarak devam etmiştir. Pandeminin sona ermesinden sonra Mayıs 2022 tarihinden sonra dijital eğitim etkinlikleri yapılmadığı görülmüştür.

İstanbul Modern Sanat Müzesi

İstanbul Modern Sanat Müzesi incelendiğinde pandemi öncesi dijital eğitim etkinlikleri olmadığı görülmektedir. Müzelerin kapanmasının ardından 17 Mart 2020 tarihinde dijital ortamlardan sunulacak sergi, eğitim gibi paylaşımlara yönelik bilgilendirmeler yayınlanmıştır. Çeşitli videolar, koleksiyon eserlerinden görseller ve bilgilendirmeler ile sosyal medyadan paylaşımlar yapılmaya başlanmıştır. 3D Sanal koleksiyon turu web sitesi üzerinden ziyaretçilere açılmıştır. Ayrıca web sitesi üzerinden film gösterimleri yapılmıştır. YouTube üzerinden koleksiyona ve sergilere yönelik videolar paylaşılmıştır. Sosyal medya üzerinden çocukların yaptıkları ve teması daha önce duyurulan çalışmalara yer verilmiştir.

2020 yılında, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda çocuklar için geri dönüşüm konseptli "Geri Dönüşüm Dostları" adında tasarımlar paylaşılmıştır. Çocukların evlerinde bulabilecekleri artık nesnelerle sanatçıların rehberliğinde oyuncak karakterler tasarlanmıştır. Proje 18-30 Nisan 2020 tarihleri arasında sürdürülmüştür ve tasarımlar 18 Mayıs 2020 tarihine kadar #sanatarı etiketi ile sosyal medya ve müzenin web sitesinde sergilenmiştir.

30 Nisan 2020 tarihinde “Uluslararası Sanatçı Filmleri 2020” kapsamında Ergin Çavuşoğlu ile “Lisan Üzerine” adlı söyleşi gerçekleştirilmiştir. 3 Mayıs tarihinde ise Müge Turan yönetmen Serdar Kökçeoğlu ile “Bugün Aslında Düdü” adlı sohbeti gerçekleştirmiştir.

Müze 28 Nisan 2020 itibariyle “Atölye Modern Çevrimiçi” adı altında yetişkinlere yönelik dijital eğitimlere başlamıştır. “Sanat Tarihi Seminerleri” kapsamında 28 Nisan ve 5, 12 Mayıs 2020 tarihlerinde sanat ve sanatçı kavramları ile ilgili Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu’nun gerçekleştirdiği “Modern Sanatın Arkeolojisi”; 4, 11, 18 Mayıs 2020 tarihlerinde sanatçı portresinin ne anlattığı üzerine tartışılan Doç. Dr. Esra Çavuşoğlu’nun gerçekleştirdiği “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi”; 21, 28 Mayıs ve 4 Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen gündelik yaşamın konu edinilmesinin biçime ve anlatıya etkisinin incelendiği Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu’nun gerçekleştirdiği “Modern ve Çağdaş Sanatta Gündelik ve Sıradan Olanın Hikayesi”; 2, 9, 16 Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen sanat ve siyaset ilişkisi üzerinde durulan Dr. Öğr. Üyesi Osman Erden’in “Çağdaş Sanat ve Siyaset” başlıklı seminerler düzenlenmiştir. “Çağdaş Sanatı Anlamak” seminerleri kapsamında ise 4, 11, 18 Mayıs 2020 tarihlerinde Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu tarafından çağdaş sanatın beslendiği kavramların açıklandığı “Kavram ve Kimlik, Biçim ve Anlam İlişkileriyle Çağdaş Sanat” ve 21, 28 Mayıs ve 4 Haziran 2020’de Dr. Öğr. Üyesi Nusret Polat’ın küratörlerin, bienallerin, müzayedelerin ve fuarların çağdaş sanat üzerine etkisini açıklayacağı “Çağdaş Sanatın Dünyası” seminerleri gerçekleştirilmiştir.

10 Mayıs 2020 tarihinde Müge Turan “Bugün Aslında Düdü” sohbetlerine yönetmen Ceylan Özgün Özçelik’i, 17 Mayıs 2020’de ise yönetmen Emre Yeksan’ı konuk etmiştir.

BASF’nin katkıları ile Engelliler Haftası kapsamında “Özel Öğrenme Gereksinimli Çocuklar ve Gençler için Eğitim Programı” düzenlenmiş ve müzeye ait çevrim içi sergiler ve eserlerden yol çıkarak etkinlikler yapılmıştır. 5 Haziran 2020 tarihinde Dünya Çevre Günü dolayısıyla çocuklara çevre sorunları konusunda farkındalık kazandırmak amacıyla “Geri Dönüşüm Dostları” projesini hayata geçirmişlerdir. Daha önce de gerçekleştirilen projede çocuklar pandemi günlerinde evlerinde bulunan atık malzemeler ile oyuncak karakterler tasarlamışlardır.

30 Haziran 2020 tarihinden itibaren yaz dönemi için “Sanat Tarihi Seminerleri” tekrar edilmiştir. 30 Haziran ve 7, 14 Temmuz 2020’de “Modern Sanatın Arkeolojisi”; 13, 20, 27 Temmuz 2020’de “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi”; 5, 12, 19

Ağustos 2020’de “Modern ve Çağdaş Sanatta Gündelik ve Sıradan Olanın Hikayesi”; 17, 24, 31 Ağustos 2020 tarihlerinde ise “Çağdaş Sanat ve Siyaset” başlıkları altında gerçekleştirilmiştir.

2-3 Temmuz 2020 tarihinde çevrim içi gösterim ile “Bir Sigmund Weinberg Belge-meseli” yayınlanmıştır. 2 Temmuz akşamı yönetmen Savaş Arslan ile çevrim içi sohbet gerçekleştirilmiştir.

6 Temmuz-28 Ağustos 2020 tarihleri arasında 4-12 yaş grubu çocuklar için “Çocuklara Çevrimiçi Yaz Sanat Okulu” düzenlenmiştir. Düzenlenen atölyeler “Baskı Resim”, “Kübit Portreler”, “Geo Resimler”, “Gölgelerle Sanat”, “Benim Harflerim”, “Renk Oyunları”, “Boyanın Öyküsü”, “Sanatın İzleri”, “Benim Bakışım” ve “Birleşen Nesneler” dir. Atölyeler “Sanatçı ve Zamanı” sanal turu ile başlamış, müze uzmanlarıyla sanat yapıtları çözümlenmiştir. Ardından çocuklar uzmanlarla kendi sanatsal çalışmalarını yaratmışlardır.

25 Ağustos 2020’de Genç Modern üyelerine özel “Çevrimiçi Etkinlik: Yeni Koleksiyon Sergisi Turu” düzenlenmiştir. Rehberli çevrim içi tur sonrasında uzman rehber gençlerden gelen soruları yanıtlamıştır. 17 Eylül 2020 tarihinde yine Genç Modern üyelerine özel “Çevrimiçi Sanat Tarihi Dersleri: Fotoğraftaki Portreler” programı düzenlenmiştir. Fotoğraf sanatçısı, küratör ve yazar Merih Akoğul eşliğinde ikonik portrelerin ve sanatçıların hikâyeleri üzerine odaklanılmıştır.

26 Eylül 2020’de başlayan programla birlikte 4-12 yaş arası çocuklar hafta sonları katıldıkları “Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat Programı” kapsamında müze uzmanları ile birlikte müze koleksiyonundan yola çıkarak çağdaş sanat hakkında bilgiler edinmişler ve sanatsal üretimler gerçekleştirmişlerdir. Sekiz adet atölyenin yer aldığı programda “Nedir Bu Çağdaş Sanat?”, “Kendini Bir Sanatçı Gibi Anlat”, “Figürün Öyküsü”, “Manzaranın Dönüşümü”, “Lirik mi, Geometrik mi?”, “İlham Veren Kübizm”, “Hazır Nesnelerle Sanat” ve “Kodlarla Sanat” başlıklı atölyeler düzenlenmiştir. 17 Ocak 2021 tarihine kadar süren programda çocuklar koleksiyon eserleri üzerinden akımları, teknikleri, üretim biçimlerini ve günümüz sanat çalışmalarını deneyimlemişlerdir.

“Uluslararası Misafir Sanatçı Programı” kapsamında, 30 Eylül 2020 tarihinde “Misafirler: Sanatçılar ve Zanaatkârlar” sergisi küratörleri Öykü Özsoy, Ümit Mesci ve proje danışmanı Aslı Kıyak İngin ile “Zannata Eşlik Etmek” adlı çevrim içi söyleşi gerçekleştirilmiştir. 13 Ekim 2020 tarihinde “Genç Salı” çevrim içi eğitim programı kapsamında Bager Akbay ile söyleşi düzenlenmiştir. Program kapsamında 18-25 yaş

arası gençler sanatçının çalışmalarından örnekleri inceleme; sanat ve teknolojinin nasıl bir araya geldiği ve sanatçının değişen rolü üzerine odaklanma fırsatı bulmuşlardır.

Müze 4-7 ve 8-12 yaş grubu çocuklar için “Sanatçı ve Zamanı” adlı sergi için “Sanal Dedektifler” adı altında bilmeceli sesli tur, soru ve bilgi kartları ve etkinlik videolarından oluşan eğlenceli bir sanal müze turu hazırlamıştır. 6 Ekim-24 Aralık 2020 tarihleri arasında 5-7 ve 8-12 yaş grubu çocuklara yönelik okul grupları için “BASF Kids’ Lab Çocuklara Çevrimiçi Sanatın Kimyası Atölyesi” düzenlenmiştir.

Yetişkinlere yönelik olarak 13, 20, 27 Ekim; 3, 10, 17, 24 Kasım ve 1, 8, 15 Aralık 2020 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanat Tarihi Seminerleri” ile çağdaş sanatın modern sanattan nasıl beslendiğine yönelik olarak uzman sanat tarihçiler ile bir araya gelinmiştir. 21, 28 Ekim; 4, 11, 18, 25 Kasım ve 2, 9 Aralık 2020 tarihlerinde “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” düzenlenmiş ve Mario Levi ile bir hikâyenin nasıl yaratıldığı teması üzerine odaklanılmıştır. “Sanat Tarihi Seminerleri” kapsamında da 10, 17, 24 Ekim 2020 tarihlerinde “Modern Sanatın Arkeolojisi”; 31 Ekim ve 7, 14 Kasım 2020 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi”; 21, 28 Kasım ve 5 Aralık 2020 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanatta Gündelik ve Sıradan Olanın Hikayesi”; 12, 19, 26 Aralık 2020 tarihlerinde ise “Çağdaş Sanat ve Siyaset” başlıklı seminerler düzenlenmiştir.

Müze, “Sizin Perşembeniz” adlı sanatçı atölyesi programını çevrim içi ortama taşıyarak 22 Ekim 2020’de Horasan’ı konuk etmiştir. Program kapsamında sanatçının yapıtları incelenmiş, baskı resim üzerine bir söyleşi gerçekleştirilmiş ve ardından da katılımcılar kendi desenlerini oluşturmuşlardır.

16-20 Kasım 2020’de “Ara Tatilde Çocuklara Çevrimiçi Sanat Okulu” programıyla 4-7 ve 8-12 yaş grubu çocuklar için atölyeler düzenlenmiştir. Atölyeler müzenin “Sanatçı ve Zamanı” koleksiyon sergisi sanal turundan ya da müzenin yenilenen koleksiyon sergisinden canlı gösterimle başlamıştır. Eserler müze uzmanları ile birlikte çözümlenmiştir. “Baskı Resim” atölyesinde baskı resmin tarihi ve teknikleri üzerinde durulmuş ve Ekrem Yalçındağ’ın “Kontrastlar”, Tayfun Erdoğan’ın “İsimsiz”, Ardan Özmenoğlu’nun “İstanbul” ile “Berliner” adlı sanat çalışmaları incelendikten sonra gündelik nesneler ile baskı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. “Geo Resimler” atölyesinde geometrik şekiller ile sanatçı ve mimarların geometriyi kullanışı üzerine odaklanılmıştır. Adnan Çoker’in “Macenta, Kare” ve “Yarım Küreler II”, Seyhun Topuz’un “Kırmızı V”, Erdağ Aksel’in “Suzan II” adlı sanat çalışmaları incelenmiş ve çocuklar farklı geometrik şekiller keserek kendi kompozisyonlarını

oluşturmuşlardır. “Gölgelerle Sanat” atölyesinde ışık-gölge kavramları üzerine durulmuş; heykeltıraşların gölgeyi kullanımı ve gölgenin resmi konuları tartışılmıştır. Olafur Eliasson’un “Your Solar Nebula” ve “Red Emotional Globe”, Sarkis’in “Masumların Vitrayları” adlı sanat çalışmalarının yorumlanmasından sonra yağlı pişirme kâğıdı ve renkli kartonlarla gölge resimler oluşturulmuştur. “Benim Bakışım” atölyesinde natürmort, resimlerdeki nesneler ve anlatım yolları konuları üzerinde durulmuştur. F. Tülin’in “İsimsiz” ve Nusret Nurdan Eren’in “İstanbul” adlı sanat çalışmalarının yorumlanmasının ardından çocuklar bir nesneyi kendi bakış açılarıyla resimlemiştir. “Birleşen Nesneler” atölyesinde heykel konusuna odaklanılarak Kuzgun Acar’ın “İsimsiz” ve :mentalKLINIK’in “Double Cherry” adlı sanat çalışmaları incelenmiş ve süt kutusu, kâğıt havlu ruloları, pet şişe gibi malzemelerden biri kullanılarak heykeller oluşturulmuştur.

“Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyelerinin 19 Kasım 2020 tarihindeki konuğu Asena Akan olmuştur. Atölye akord etme eyleminden yola çıkarak müzik aracılığıyla iletişim ve bağ kurmaya, duygulara, denge ve uyum bulmaya odaklanmıştır. Katılımcılar kendilerinin özgün bir enstrüman olduğunu düşünerek ses çıkarma, ses olma, ritim olma ve etkin dinlemeyi deneyimlemişlerdir. 24 Kasım 2020’de “Genç Salı” çevrim içi eğitim programı kapsamında ise fotoğraf sanatçısı Ali Alışır ile söyleşi gerçekleştirilmiştir. Söyleşide sanatçının eserleri incelenmiş, fotoğrafın çağdaş sanat üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur.

3 Aralık 2020 tarihinde “Dünya Engelliler Günü” dolayısıyla BASF’nin desteği ile özel öğrenme gereksinimli çocuklara ve gençlere sanat eğitimi sunan “Buluşma” Projesi çevrim içi ortamda yapılmıştır. 17 Aralık 2020’de “Şakir Eczacıbaşı: Seçilmiş Anlar” fotoğraf sergisi “Üyelere Özel Sergi Turu” programı müze üyeliği bulunan katılımcılar ile ve uzman rehberler eşliğinde gerçekleştirilmiştir.

“Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyesiinin 17 Aralık 2020 tarihinde konuk ettiği Deniz Aktaş ile yaşadığı kent ve kentin değişiminin kendi üzerindeki etkilerini konu alan çalışmalarının incelenmesinin ardından katılımcılar yaşadıkları mahalleye ait fotoğraflardan yola çıkarak yaptıkları kolaj ve çizimlerle kendi anlatılarını oluşturmuşlardır. 22 Aralık 2020’de gerçekleşen “Genç Salı” çevrim içi eğitim programında ise yönetmen, senarist ve yapımcı Yeşim Ustaoglu konuk edilmiştir.

Yetişkinlere yönelik “Atölye Modern Çevrimiçi” etkinlikleri “Sanat Tarihi Seminerleri” kapsamında 19, 26 Ocak ve 2 Şubat 2020 tarihlerinde “Modern Sanatın Arkeolojisi”; 21, 28 Ocak ve 4 Şubat 2021 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanatta

Gündelik ve Sıradan Olanın Hikayesi”; 9, 16, 23 Şubat 2021 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi”; 11, 18, 25 Şubat tarihlerinde “Çağdaş Sanat ve Siyaset” seminerleri düzenlenmiştir. 13, 20, 27 Ocak; 3, 10, 17, 24 Şubat ve 3 Mart tarihlerinde yeni başlayan Mario Levi ile “Hikaye ve Roman Atölyesi” programıyla hikâye ve roman ve bu eserleri yazma üzerine odaklanılmıştır.

“Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyeleri programı 14 Ocak 2021 tarihinde koreograf, çağdaş dans sanatçısı ve beden odaklı terapi alanlarında çalışan akademisyen Tuğçe Ulugün Tuna’yı ağırlamıştır. Atölyede beden, zihin, enerji bütünlüğü amaçlı bir dans çalışması yapılmıştır.

Selma Gürbüz’ün “Dünya Diye Bir Yer” adlı süreli sergisi kapsamında sergi küratörü Öykü Özsoy ve kültür - sanat gazetecisi, eleştirmen Evrim Altuğ’un 22 Ocak 2021’de YouTube kanalında canlı yayınlanan “Yerin Yüzü, Göğün Gözü, Suyun Elleri: Selma Gürbüz’ün Ölüm Kalım Atlası” adlı söyleşisi gerçekleştirilmiştir.

25 Ocak-12 Şubat 2021 tarihleri arasında “Çocuklara Çevrimiçi Yarıyıl Sanat Okulu” programı düzenlenmiştir. 10 adet atölye çalışmasını içeren program 4-7 ve 8-12 yaş grubu çocuklar için hafta içi yapılmıştır. 1 Şubat’ta “Baskı Resim”, 2 Şubat’ta “Geo Resimler”, 3 Şubat’ta “Gölgelerle Sanat”, 4 Şubat’ta “Benim Bakışım” ve 5 Şubat’ta gerçekleşen “Birleşen Nesneler” atölyeleri dışında programa beş yeni atölye daha eklenmiştir. 25 Ocak, 8 Şubat 2021 tarihlerinde gerçekleşen “Birleşen Figürler” atölyesinde “Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” sergisinde yer alan “Orman II” ve “Ağaç Kadın” adlı eserlerin yorumlanmasından sonra insanlığın ürettiği imgeler incelenmiş; çağdaş sanatta imgelerin stilizasyonu üzerinde durulmuş ve formların sadeleştirme yöntemlerini araştırılmıştır. 26 Ocak, 9 Şubat 2021 tarihlerinde yapılan “Kakmalı Maskeler” atölyesi “Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” sergisinde yer alan “Birbirimize İyi Bakalım” ve “Günlerden Bir Gün” adlı eserlerin incelenmesi ile başlamış; gelenekselden yola çıkarak üretilen modern ve çağdaş sanat eserlerine yoğunlaşılmış ve çocuklar Selma Gürbüz’den ilhamla kâğıttan kakmalı maskeler tasarlamışlardır. “El Yapımı Kâğıda Silüetler” atölyesi 27 Ocak, 10 Şubat 2021 tarihlerinde gerçekleşmiştir ve “Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” sergisinde yer alan “Karıncalar” ve “Optik Kadın 4” adlı eserlerin incelenmesiyle başlamıştır. Çocuklar kendi kağıtlarını yapmış ve Selma Gürbüz’ün imgelerinden yola çıkarak yaptıkları kağıtların üzerine kendi imgelerini aktarmışlardır. “Şakir Eczacıbaşı: Seçilmiş Anlar” fotoğraf sergisinde yer alan “Kasımpaşa, İstanbul” ve “İstanbul” adlı çalışmalara odaklanan “Fotoğraftan Resme” atölyesi 28 Ocak, 11 Şubat 2021 tarihlerinde

gerçekleşmiştir. Atölyede Şakir Eczacıbaşı'nın eseleri incelenmiş ve çocuklar fotografik görüntüleri boyayarak baskı resim çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. 29 Ocak, 12 Şubat 2021 tarihlerinde gerçekleşen “Duvarların Resmi” atölyesinde “Şimdinin Peşinde” koleksiyon sergisinden Burhan Doğançay'ın “Dikenli Afişler” ve Sarah Morris'in “WTC” adlı sanat çalışmaları incelenmiş; sanatçıların yaşadığı, gezdiği ya da gördüğü yerleri nasıl resmettikleri üzerine konuşulmuş ve kolaj tekniğinden esinlenerek kağıtların farklı kullanımı ile şehir duvarlarını anlatan resimler yapılmıştır.

26 Ocak 2021 tarihinde “Genç Salı” programı kapsamında Alper Derinboğaz ile söyleşi düzenlenmiştir. Sanatçının mimari tasarım ve sanat eksenindeki üretimleri, müze projeleri, yapıt örnekleri incelenmiş; üretimlerindeki deneysel yaklaşım ve bakış açısı paylaşılmıştır. 11 Şubat 2021’de “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyesinde Seçkin Pirim konuk edilmiştir. Sanatçının heykellerinden yola çıkarak sıklıkla kullandığı kâğıt ile üç boyutlu çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

“Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer Sergi Etkinliği” kapsamında 17 Şubat 2021 tarihinde Nilüfer Erdem ile “Selma Gürbüz’ün Yapıtlarındaki Hayvan Figürleri ve Hatırlamak Üzerine” adlı söyleşi düzenlenmiştir.

20 Şubat 2021 tarihinde 4-7 yaş, 21 Şubat 2021 tarihinde ise 8-12 yaş grubu çocuklar için “Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat” programı kapsamında “Figürün Öyküsü” atölyesi düzenlenmiştir. Atölyede çocuklar figür kavramı üzerine düşünerek Mehmet Gülerüz’ün “Denizci” ve Neşet Günal’ın “Toprak Adam” adlı sanat çalışmalarının incelemiş; etkinlik kartlarına sanat çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir.

23 Şubat 2021 tarihinde “Genç Salı” programı kapsamında tasarımcı, mühendis ve akademisyen Avşar Gürpınar ile söyleşi düzenlenmiştir. Tasarım konusuna odaklanan programda Gürpınar’ın gerçekleştirdiği proje ve sergilerden örnekler sunulmuş; tasarım, üretim katılımcılar ile paylaşımlarda bulunulmuştur.

İstanbul Modern’in Kraliyet Sanat Koleji, Viktorya ve Albert Müzesi ve Londra Tasarım Müzesi ile birlikte yürüttüğü “Tekstilde Zanaat ve Teknoloji” başlıklı proje kapsamında gerçekleştirilen “Üretim Yoluyla Düşünmek” etkinlik dizisinde tekstil alanındaki yeni yöntem ve sistemler ile teknoloji-zanaat bağlantısını ortaya konarak, farklı alanlarda uzman, sanatçı, tasarımcı, akademisyen ve yaratıcı bireyleri bir araya getirilmiştir. 25 Şubat 2021 tarihinde ilk olarak “Akıllı Yumuşak Sistemler” etkinliği düzenlenmiştir. Yumuşak malzemelere ile dijital yapılarla birlikte kullanımının yanında malzeme üretimi ve tasarımcıların yaratım süreçleri incelenmiştir.

2021 Mart ayından itibaren “Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” sergisine paralel olarak her Perşembe ve Cuma günleri “Çocuklara Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmeye başlanmıştır. 6 Mart 2021 tarihinde 4-7 yaş, 7 Mart 2021 tarihinde ise 8-12 yaş çocuklar için “Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat” programı kapsamında “Manzaranın Dönüşümü” adlı atölye gerçekleştirilmiştir. Atölyede insanın çevresi ve doğa ile kurduğu ilişki Ahmet Elhan’ın “İkililer IV, 012” ve Alper Aydın’ın “Taş Kütüphanesi” adlı eserleri üzerinden incelenerek çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

“Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer Sergi Etkinliği” programı kapsamında 10 Mart 2021 tarihinde sergi küratörü Öykü Özsoy ve Prof. Dr. Esra Aliçavuşoğlu ile YouTube kanalından canlı olarak “Selma Gürbüz’ün Yapıtlarında Kadın İmgeleri” adlı çevrim içi söyleşi gerçekleştirilmiştir. 11 Mart 2021’de “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyeleri programı İsmet Degirmenci Atölyesi ile devam etmiştir. Atölyede sanatçının üretimlerinden yola çıkılarak suluboya tekniği incelenmiş, doğadan yola çıkan katılımcılar çalışmalar üretmişlerdir.

“Üretim Yoluyla Düşünmek” proje etkinliği kapsamında 12 Mart 2021 tarihinde “Uygulamada Çeşitlilikler” adlı ikinci etkinlik düzenlenmiştir. Geleneksel üretim teknikleri, kolektif üretim yöntemleri, giyilebilir teknolojiler, tekstilin bir ifade aracı olarak kullanılması ve sürdürülebilirlik gibi konularla tekstilin olanakları ve tarihi konuları üzerinde durulmuştur.

“Genç Salı” çevrim içi eğitim programı 16 Mart 2021 tarihinde tiyatro yönetmeni, oyuncu, oyun yazarı ve eğitmen Yeşim Özsoy ile söyleşi gerçekleştirmiştir. Söyleşi Türkiye’de çağdaş tiyatro ve Özsoy’un sanata bakışı ile üretimleri üzerine odaklanmıştır.

Yetişkinlere yönelik “Atölye Modern Çevrimiçi” seminer programı 17 Mart 2021 itibarıyla yeniden başlamıştır. Program “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi”, “Sanat Tarihi Seminerleri” ve yeni eklenen “Sanat Yapıtlarının Gizleri” etkinliklerinden oluşmuştur. “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” 17, 24, 31 Mart; 7, 14, 21, 28 Nisan ve 5 Mayıs 2021 tarihlerinde yazar Mario Levi ile birlikte sürdürülmüştür. “Sanat Tarihi Seminerleri” dizisi 30 Mart ve 6, 13 Nisan 2021 tarihlerinde “Modern Sanatın Arkeolojisi”; 1, 8, 15 Nisan 2021 tarihlerinde “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi”; 20, 27 Nisan ve 4 Mayıs 2021 tarihlerinde “Çağdaş Sanat ve Siyaset”; 22, 29 Nisan ve 6 Mayıs 2021 tarihlerinde ise “Modern ve Çağdaş Sanatta Gündelik ve Sıradan Olanın Hikayesi” seminerlerinden oluşmuştur. Programa yeni eklenen “Sanat Yapıtlarının Gizleri” seminerleri ise 7, 14, 21, 28 Nisan 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Seminerde Dr.

Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu ile 4 ders kapsamında sanat tarihinin farklı dönemlerine ait 8 sanat eseri çözümlenme ve yorumlanma yöntemleri sunularak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

20 Mart 2021 tarihinde 4-7 yaş, 21 Mart 2021 tarihinde ise 8-12 yaş grubu çocuklar için “Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat” programı kapsamında “İlham Veren Kübizm” atölyesi düzenlenmiştir. Kübizm akımına odaklanılarak farklı açılardan çekilmiş nesne fotoğraflarını incelemiş ve tahmin oyunu oynamış; farklı bakış açılarından görüntüleri birleştirerek yeni görüntüler elde edilmiştir. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Han Kahvesi” adlı eseri incelendikten sonra etkinlik kartları ile sanatsal çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

25 Mart 2021 tarihinde “Üyelere Özel Sergi Turu” düzenlenmiş ve uzman rehberler eşliğinde “Şakir Eczacıbaşı: Seçilmiş Anlar” fotoğraf sergisi çevrim içi olarak gezilmiştir.

3 Nisan 2021 tarihinde 4-7 yaş, 4 Nisan 2021 tarihinde ise 8-12 yaş grubu çocuklar için teknoloji ve sanat tarihi paralelliğinden yola çıkarak kurgulanan “Kodlarla Sanat” atölyesi düzenlenmiştir. Jennifer Steinkamp’ın “Dikkat Çekici I, V, VI” ve Haluk Akakçe’nin “Göllü Manzara” adlı eserleri incelenerek kodlarla kolektif bir sanat çalışması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca “Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” adlı süreli sergi için 8 Nisan 2021 tarihinde “Üyelere Özel Sergi Turu” düzenlenmiştir.

“Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat” programı kapsamında hafta sonları 10 Nisan 2021’de 4-7 ve 11 Nisan 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Nedir Bu Çağdaş Sanat?”, 22 Mayıs ve 19 Haziran 2021’de 4-7 ve 23 Mayıs ve 20 Haziran 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Hazır Nesnelerle Sanat”, 24 Nisan 2021’de 4-7 ve 25 Nisan 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Kendini Bir Sanatçı Gibi Anlat”, 12 Haziran 2021’de 4-7 ve 2 Mayıs ve 13 Haziran 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Manzaranın Dönüşümü”, 29 Mayıs 2021’de 4-7 ve 30 Mayıs 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Kodlarla Sanat”, 15 Mayıs 2021’de 4-7 ve 16 Mayıs 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “İlham Veren Kübizm”, 17 Nisan, 5 Haziran 2021’de 4-7 ve 18 Nisan, 6 Haziran 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Figürün Öyküsü”, 8 Mayıs 2021’de 4-7 ve 9 Mayıs 2021’de 8-12 yaş çocuklar için “Lirik mi Geometrik mi?” atölyeleri düzenlenmiştir.

15 Nisan 2021’de “Sizin Perşembeniz” sanatçı atölyesi İrfan Önürmen’i ağırlamıştır. Atölye çalışmasında sanatçının tuval, gazete, tül ve kağıt malzemeler kullanarak gerçekleştirdiği üretimlerden yola çıkarak günlük hayata dair bir olay ya da imge kolaj tekniği ile çalışılmıştır. 20 Nisan 2021 tarihinde “Genç Salı” kapsamında

medya sanatçısı Bengü Karaduman ile söyleşi düzenlenmiş ve sanatçı genç katılımcılara video sanatı konusunda bilgiler vermiş; kendi sanatsal bakış açısı ve deneyimlerini paylaşmıştır.

21 Nisan 2021 tarihinde İstanbul Modern'in "Genç Modern" üyelerine özel olarak tasarlanan "Çağdaş Sanat ile Bugüne Bakmak" başlıklı seminer dizisinin ilkinde teknolojiye dayalı sanat üretimi gerçekleştiren sanatçı ve eğitmen Bager Akbay konuk olmuştur. "Yeni medya sanatı mı günümüz sanatı mı?" başlıklı seminerde yeni medya, günümüz teknolojisinin sanatsal üretime etkileri, sanatçının değişen rolü, NFT ve sanat arasındaki ilişki gibi konular üzerine odaklanılmıştır.

"Üretim Yoluyla Düşünmek" proje etkinliği kapsamında 22 Nisan 2021 tarihinde düzenlenen "Evde Doğal Boya Yapımı" etkinliğinde katılımcılar doğal boya tarihini öğrenerek, doğal boya malzemeleri ile farklı boyama teknikleri ile ilgili bilgiler edinmişlerdir. Evde doğal boya yapımını deneyimlemişlerdir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı nedeniyle 15-25 Nisan 2021 tarihleri arasında "Sanatla Büyüyen Ağacım" projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında Zafer Baran, Bedri Baykam, Ergin Çavuşoğlu, Kamil Fırat, Fatma Tülin, :mentalKLINIK çocuklar için resim, heykel, yerleştirme, fotoğraf gibi branşlarda ilham veren ağaçlar tasarlamışlardır. Projenin amacı çocukların doğayı düşünmesini sağlamak ve sanat yoluyla kendi hayallerini tasarıma aktarmalarıdır. Bu düşünceden hareketle çocuklar sanatçıların eserlerinden ilham alarak kendi ağaçlarını tasarlamışlar ve tasarımlar müzenin web sitesinde sergilenmiştir.

27 Nisan 2021 tarihinde Bülent Erkmen, fotoğrafçı ve öğretim görevlisi Orhan Cem Çetin ile İstanbul Modern Şef Küratörü Öykü Özsoy tarafından "Şakir Eczacıbaşı: Seçilmiş Anlar" sergine yönelik bir söyleşi düzenlenmiş ve Şakir Eczacıbaşı'nın üretimlerini hakkında konuşulmuştur.

29 Nisan 2021 tarihinde "Üretim Yoluyla Düşünmek" proje etkinliği kapsamında Giulia Tomasello tarafından "Kodlanan Bedenler" atölyesi düzenlenmiştir. Katılımcılar biyolojik tekstil ve giyilebilir teknolojiler, kodlama, elektronik sensör üretme ve programlama, konsept geliştirme ve fiziksel yumuşak nesne prototipleri hazırlama gibi konular hakkında bilgi ve beceri sağlamıştır.

30 Nisan-2 Mayıs 2021 tarihleri arasında İstanbul Modern'in Altın, Gümüş, Kadın Sanatçılar Fonu ve Genç Modern üyeleri 17. Gallery Weekend Berlin'i canlı turla gezme imkânı bulmuştur. 5 Mayıs 2021 tarihinde "Genç Modern" üyeleri uluslararası

sanat etkinliklerinden biri olan Frieze New York’u, Sanat Direktörü Eva Langret’in anlatımı ile ön izleme ayrıcalığıyla çevrim içi canlı turla gezmiştir.

“Üretim Yoluyla Düşünmek” proje etkinliği olarak 6 Mayıs 2021’de Nergiz Yeşil tarafından “Bunu Sen de Yaparsın?!” adlı atölye düzenlenmiştir. Atölyede çeşitli organik malzemeler ile kâğıt yapımı işlenmiş; sanat yapıtında biyolojik malzeme kullanımı, eser üretimi için malzeme üretme, tüketimi aza indirme gibi konular üzerinde durulmuştur.

9 Mayıs 2021 tarihinde Anneler Gününe özel tüm kadınlar ile müze uzmanı eşliğinde çevrim içi “Sanatçı ve Zamanı” koleksiyon sergisi turu yapılmıştır. “Üyelere Özel Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer Sergi Turu” 11 Mayıs 2021 tarihinde uzman rehber eşliğinde üyelere özel olarak düzenlenmiştir.

20 Mayıs 2021 tarihinde “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyeleri programında Necla Rüzgar Atölyesi düzenlenmiştir. Sanatçının yapıtlarından yola çıkılarak katılımcılar kendi mitolojik canlılarını lavi tekniği ile çalışmışlardır. 25 Mayıs 2021 tarihinde düzenlenen “Genç Salı” programında ise Mehtap Baydu ile söyleşi gerçekleştirilmiştir. Sanatçının son dönem çalışmaları incelenerek; bakış açısı, malzeme kullanımı, sanatındaki disiplinler arası yaklaşım ile performans ve heykel sanatı arasında kurduğu ilişki üzerinde durulmuştur. 25 Mayıs 2021 tarihinde düzenlenen bir diğer etkinlik de uzman rehber eşliğinde “Üyelere Özel Koleksiyon Sergisi Turu” olmuştur.

26 Mayıs ve 2, 9, 16 Haziran 2021’de sekiz farklı sanat çalışması üzerinden, yapıtların nasıl çözümlenip yorumlanabileceğine odaklanan “Sanat Yapıtlarının Gizleri” adlı seminer yeniden düzenlenmiştir.

26 Mayıs 2021 tarihinde “Genç Modern” üyelerine özel “Çağdaş Sanat ile Bugüne Bakmak” başlıklı seminer dizisi kapsamında İstanbul Modern Film Küratörü Müge Turan ile birlikte “Yeni Türkiye Sineması” semineri gençlerle buluşmuştur.

“Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer Sergi Etkinliği” çerçevesinde 27 Mayıs 2021 tarihinde Fisun Yalçinkaya ile “Selma Gürbüz’ün Zamanı ve Mekanı” adlı söyleşi düzenlenmiştir. Müzenin YouTube kanalında canlı olarak gerçekleşen söyleşide müzede sergisi devam ederken vefat eden sanatçının eserlerinde yer alan, mitoloji ve yolculuklarından yola çıkarak oluşturduğu zamansal ve mekânsal seyahatleri üzerine konuşulmuştur.

3 Haziran 2021 tarihinde “Üretim Yoluyla Düşünmek” proje etkinliği kapsamında Güneş Terkol tarafından “Zaman-Yama” başlıklı çevrim içi atölye

gerçekleştirilmiştir. Atölyede motifler ile kumaş parçalarından renkli yamalar oluşturulmuştur. Katılımcılar pandemi etkisi altında hafıza, gerçeklik ve hayal algısı durumlarını kendi duygu ve düşünceleri ile yansıttıkları bayraklar tasarlamışlardır. Aynı tarihte gerçekleşen bir diğer etkinlik de “London Gallery Weekend: Gagolian” çevrim içi sergi turudur. İstanbul Modern’in Altın, Gümüş, Kadın Sanatçılar Fonu ve Genç Modern üyelerine özel olarak uluslararası sanat alanında söz sahibi galerilerden biri olan Gagolian’ın güncel iki sergisi, Damien Hirst’ün “Fact Paintings and Fact Sculptures” ve Rachel Whiteread’ın “Internal Objects” sergileri çevrim içi olarak gezilmiştir.

5 Haziran 2021 Dünya Çevre Gününde “Sanatın Doğası” projesi ile birlikte “Çocuklara Çevrimiçi Sanat Atölyesi” düzenlenmiştir. Atölye çocukların doğaya ve çevrelerine karşı olan farkındalıklarını arttırmayı amaçlamıştır. 4-7 ve 8-12 yaş grubu çocuklar müzede sergilenen Abidin Elderoğlu’nun “Uzaydan Görünüm”, İhsan Cemal Karaburçak’ın “Abstre Peysaj”, Orhan Peker’in “Balıkçı Çocuk ve Kediler”, Neşet Günel’in “Toprak Adam”, Alper Aydın’ın “Taş Kütüphanesi” ve Jennifer Steinkamp’ın “Dikkat Çekici 1, 5, 6” adlı eserlerini incelemiş; eğitmenleri izleyerek kolay bulunabilir malzemeler ile doğadan ve çevrelerinden ilham alarak tasarımlar yapmışlardır. Doğayı ve çevreyi çağrıştıran kavramlar belirleyip, resimleyerek bir görsel sözlük oluşturmuşlardır.

10 Haziran 2021’da “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyelerine Burcu Perçin katılmıştır. Katılımcılar seçtikleri fotoğrafların üzerine yağlıboya veya akrilik boya ile müdahale ederek yeni kompozisyonlar yaratmışlardır.

12 Haziran 2021 tarihinde “Üretim Yoluyla Düşünmek” projesine “Elektronik Tekstillere Giriş: Duyusal Nesne Yapımı” etkinliği ile devam edilmiştir. Atölyede Emilie Giles tarafından elektronikler ile tekstilin bir araya getirilmesine yönelik duyu temelli nesne uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

“Üyelere Özel Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer Sergi Turu” 15 Haziran 2021 tarihinde düzenlenmiştir. Sergi çevrim içi ortamda uzman rehber eşliğinde gezilmiştir. 20 Haziran 2021 tarihinde Babalar Gününe özel “Babalar Günü’nde Sanatla İç İç” programı ile tüm babalar uzman rehber eşliğinde müzenin “Sanatçı ve Zamanı” sergisini çevrim içi olarak ziyaret etmiştir.

22 Haziran 2021’de gerçekleştirilen “Genç Salı” çevrim içi eğitim programı kapsamında Alper Aydın ile söyleşi yapılmış ve sanatçı heykel, yerleştirme, performans, mimari, video gibi alanlarda insan ve doğa ilişkisi bağlamında

gerçekleştirdiği üretimlerini katılımcılarla paylaşmıştır. Aynı tarihte uzman rehber eşliğinde “Üyelere Özel Koleksiyon Sergisi Turu” bir kez daha yapılmıştır.

23 Haziran 2021 tarihinde üyelere özel ücretsiz çevrim içi eğitim seminer programı “Çağdaş Sanat ile Bugüne Bakmak” programı kapsamında Doç. Dr. Zeynep Günsür ile “Bir İfade Olarak Bedensel Tasarım” semineri gerçekleştirilmiştir. Seminerde, çağdaş dans tarihi, bedensel yaklaşımların gelişimi ve bu ifade biçiminin altında yatan düşüncelere odaklanılmıştır. Aynı gün “Üretim Yoluyla Düşünmek” proje etkinliği kapsamında Begüm Cânâ Özgür tarafından “Dokuma Atölyesi” yapılmıştır. Atölyede basit tezgâhlar üzerinde temel dokuma tekniklerini öğrenilmiş ve uygulanmıştır.

“Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat Programı” içerisinde yer alan “Nedir Bu Çağdaş Sanat” atölyesi 4-7 yaş için 26 Haziran’da, 8-12 yaş için 27 Haziran’da gerçekleştirilmiştir. Çağdaş sanatı çocuklara tanıtmayı amaçlayan atölyede İnci Eviner’in “Derisiz” ve Canan Tolon’un “İsimsiz” adlı yapıtları incelenmiş ve etkinlik kartlarıyla çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

5 Temmuz-27 Ağustos 2021 tarihleri arasında 4-12 yaş grubu çocuklar için “Çocuklara Çevrimiçi Yaz Sanat Okulu” düzenlenmiştir. 5, 26 Temmuz ve 9, 23 Ağustos 2021 tarihlerinde gerçekleşen “Benim Renklerim” atölyesinde İhsan Cemal Karaburçak’ın “Abstre Peyzaj” ve Neşet Günel’in “Toprak Adam” adlı çalışmalarında sanatçıların renk kullanımları incelenmiş; atölye için tasarlanan etkinlik kartlarına karıştırılarak elde edilen renk tonları uygulanmıştır. 6, 27 Temmuz ve 10, 24 Ağustos 2021 tarihlerinde “Lekeler ve Çizgiler” atölyesi yapılmıştır. Atölyede Devrim Erbil’in “Doğa Yorumu” ve Nuri Kuzucan’ın “Dışarıdan” adlı sanat çalışmaları üzerinden leke ve çizgi kavramları incelenmiş; kâğıt üzerine sulu boya ile lekeler ve çizgilerle tasarımlar oluşturulmuştur. “Doğadan Motifler” atölyesi 7, 28 Temmuz ve 11, 25 Ağustos 2021 tarihlerinde Ekrem Yalçındağ’ın “Kontrastlar” ve İnci Eviner’in “Yeni Vatandaş I-II-III” adlı sanat çalışmalarında motifin kullanımının incelenmesi, kendi motiflerini oluşturan çocukların etkinlik kartlarıyla şekiller tasarlaması ve boyaması ile devam etmiştir. “Tuvalimdeki İzler” atölyesi 8, 29 Temmuz ve 12, 26 Ağustos 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiş ve Tomur Atagök’ün “Binbir Yüzlü Madonna” ve Canan Tolon’un “İsimsiz” adlı eserleri incelenmiş; çocuklar tuval üzerine dergi ve gazetelerden kestikleri şekillerin izlerini kullanarak çalışmalar yapmıştır. 9, 30 Temmuz ve 13, 27 Ağustos 2021 tarihlerinde yapılan “Dokulu Resimler” atölyesinde Sterling Ruby’nin “BC (3030)”, Balkan Naci İslimyeli’nin “KÜL 1”, Jennifer Allora ve

Guillermo Calzadilla'nın "Şekil Değiştirici" adlı eserleri incelenmiş; doku, dokunun kullanımı ve dokulu malzemeyi kullanan sanatçılar hakkında bilgiler edinilmiş; yaprak, tuz, kumaş, kâğıt, kahve gibi malzemeler kullanılarak çalışmalar oluşturulmuştur. "Renk Oyunları" atölyesi 12 Temmuz ve 2, 16 Ağustos 2021'de Fahrelnissa Zeid'in "Triton Ahtapotu" ve Abidin Elderoğlu'nun "Uzaydan Görünüm" adlı eserlerinin incelenmesi ve çocukların sadece renk kullanarak resimler oluşturmasıyla sürdürülmüştür. 13 Temmuz ve 3, 17 Ağustos 2021 tarihlerinde gerçekleşen "Boyanın Öyküsü" atölyesinde çocuklar Ömer Uluç'un "3 Erkek, 4 Kadın, Ziyaretçiler" ve Mehmet Güler'ün "Denizci" adlı çalışmalarını yorumlamış ve yağ, baharat, yumurta kullanarak kendi boyalarını üretip çalışmalar yapmışlardır. "Fotoğraftan Resme" atölyesi 14 Temmuz ve 4, 18 Ağustos 2021 tarihlerinde Murat Germen'in "İstanbul, Zincirlikuyu #01", Nuri Bilge Ceylan'ın "Beyoğlu'nda Tramvaylar, İstanbul" ve Ara Güler'in "Eski Galata Köprüsü'nde Trafik" adlı çalışmaları üzerinden fotoğraf sanatının incelenmesi ve çocukların fotografik görüntüleri boyayarak baskı resimler yapması ile gerçekleştirilmiştir. 5, 19 Ağustos 2021 tarihlerinde "Birleşen Nesneler" atölyesinde Kuzgun Acar'ın "İsimsiz" ve :mentalKLINIK'in "Double Cherry" adlı sanat çalışmaları ile heykel sanatı incelenmiş; kâğıt havlu ruloları ile küçük heykeller oluşturulmuştur. "Benim Bakışım" atölyesi 16 Temmuz ve 6, 20 Ağustos 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiş ve Fatma Tülin'in "Kirazlı Zamanlar" ve Nusret Nurdan Eren'in "İstanbul" adlı eserleri üzerinden natürmort konusu işlenmiş ve çocuklar bir nesneyi kendi bakış açılarıyla resmetmiştir.

"Çocuklara Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat Programı" kapsamında 10 Temmuz 2021'de 4-7, 11 Temmuz 2021'de ise 8-12 yaş grubu çocuklar için çağdaş sanatı konu alan "Nedir Bu Çağdaş Sanat?" atölyesi düzenlenmiştir. 17 Temmuz 2021 tarihinde 4-7, 18 Temmuz 2021 tarihinde 8-12 yaş grubu çocuklar için düzenlenen figür kavramı konu alan "Figürün Öyküsü" gerçekleştirilmiştir. 4-7 yaş grubundaki çocuklar için 24 Temmuz 2021, 8-12 yaş grubundaki çocuklar için 25 Temmuz 2021'de gerçekleştirilen "Kendini Bir Sanatçı Gibi Anlat" atölyesinde çocuklar otoportrelerle sanatçıları ya da nesneleri eşleştirmiş; Necla Rüzgar'ın "İçfauna" ve :mentalKLINIK'in "Double Cherry" adlı eserlerini inceledikten sonra da etkinlik kartlarına çalışmalarını uygulamışlardır. 7 Ağustos 2021 tarihinde 4-7 yaş, 8 Ağustos 2021 tarihinde 8-12 yaş için "Lirik mi Geometrik mi?" adlı atölye programı gerçekleştirilmiştir. Soyut resim üzerine odaklanılan atölyede Nejad Melih Devrim'in "Soyut Kompozisyon" ve İhsan Cemal Karaburçak'ın "Abstre Peyzaj" adlı yapıtları incelenmiş, etkinlik kartları ile

alışmalar gerçekleştirmiştir. “Hazır Nesnelerle Sanat” 21 Ağustos 2021’de 4-7 yaş, 22 Ağustos 2021’de 8-12 yaş için gerçekleştirilmiştir. Çocuklar atölyede hazır nesnelerin ağdaş sanat üretiminde kullanımını keşfetmiş; Kuzgun Acar’ın “İsimsiz” ve mer Uluç’un “Manzara Kuşu, Orman Yangını 1, Orman Yangını 2” adlı eserlerini inceledikten sonra etkinlik karlarına çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. 28 Ağustos 2021’de 4-7 ve 8-12 yaş çocuklar için düzenlenen “Kodlarla Sanat” atölyesinde sanat tarihi ve teknoloji arasındaki paralelliğe odaklanılarak, teknolojiyi çalışmalarında kullanan sanatçılar ve eserleri konu alınmıştır. Jennifer Steinkamp’ın "Dikkat ekici I, V, VI" ve Haluk Akake’nin "Gll Manzara" adlı yapıtlarını incelenmiş; etkinlik kartları ile çalışmalar gerçekleştirilmiştir. “Nedir Bu ağdaş Sanat” atölyesi 11 - 12 Eylül 2021 “Figürün yks” atölyesi ise 18 - 19 Eylül 2021 tarihlerinde yeniden düzenlenmiştir.

22 Eylül 2021’de müze uzmanları eşliğinde “yelere zel Sergi Turu” yapılmıştır. 29 Eylül 2021 tarihinde uluslararası anlamda söz sahibi galerilerden biri olan White Cube Londra’nın Ibrahim Mahama “Lazarus” sergisi galerinin Müze İlişkileri Direktörü Susanna Greeves anlatımıyla ve canlı turla gezilmiştir.

“ocuklara evrimii Modern ve ağdaş Sanat Programı” kapsamında 4-12 yaş grubundaki çocuklar için 2-3 Ekim 2021 tarihlerinde “Manzaranın Dönüşümü” atölyesi düzenlenmiştir. 9-10 Ekim 2021 tarihlerinde “Lirik mi Geometrik mi?”, 23-24 Ekim 2021’de “Hazır Nesnelerle Sanat”, 30-31 Ekim 2021’de “Kodlarla Sanat” atölyeleri çocuklar ile buluşmuştur.

“Atölye Modern evrimii” sonbahar döneminde yetişkinlere yönelik seminerlerle devam etmiştir. 5, 12, 19, 26 Ekim; 2, 9, 16, 23, 30 Kasım ve 7 Aralık 2021 tarihlerinde “Modern ve ağdaş Sanat Tarihi Seminerleri” düzenlenmiştir. Seminerler kapsamında 19. yüzyıldan günümüze Batı sanatının evreleri ile sanat, sanatçı ve sanat izleyicisi ilişkilerinin değişimi ele alınmıştır. 13, 20, 27 Ekim; 3, 10, 17, 24 Kasım ve 1 Aralık 2021 tarihlerinde Mario Levi ile “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” düzenlenmiştir. 1, 8, 15, 22 Aralık 2021’de “Sanat Yapıtlarının Gizleri Semineri”; 8, 15, 22, 29 Aralık ve 5, 12, 19, 26 Ocak 2022’de Mario Levi ile “Hikâye ve Roman Atölyesi” gerçekleştirilmiştir.

Müze “Etkileşimler” sergisine paralel olarak Perşembe günleri “Okullara Yönelik evrimii Sergi Turu” yapmaya başlamıştır. 26 Ekim 2021 tarihinde üyelere zel “Lisson Gallery Anish Kapoor Sergi Turu” düzenlenmiştir. 9 Kasım 2021’de

“Üyelere Özel Sergi Turu” gerçekleştirilmiş ve “Etkileşimler” sergisini uzman rehber eşliğinde çevrim içi gezilmiştir.

15-19 Kasım 2021 tarihleri arasında 4-12 yaş grubu çocuklar için “Ara Tatilde Çocuklara Çevrimiçi Sanat Okulu” düzenlenmiştir. 15 Kasım 2021’de “Benim Renklerim”, 16 Kasım 2021’de “Birleşen Nesneler”, 17 Kasım 2021’de “Benim Bakışım”, 18 Kasım 2021’de “El Yapımı Kağıda Silüetler”, 19 Kasım 2021’de ise “Kelimeler ve İmgeler” adlı atölye gerçekleştirilmiştir.

25 Kasım 2021 “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyelerine Güneş Terkol konuk edilmiştir. Sanatçı ile söyleşi düzenlenmiş, sanatçının eserleri incelenmiş ve hafıza, gerçeklik ve hayal kavramlarından yola çıkılarak kumaşlarla kolajlar oluşturulmuştur. 30 Kasım 2021’de “Genç Salı” çevrim içi eğitim programına Tunca katılmış; gençlerle desen, heykel, video ve performans çalışmaları ile “Bedbahtlıklar ve Yeni Hazlar” isimli sergisinin oluşum sürecini paylaşmıştır.

3 Aralık 2021 tarihinde Dünya Engelliler Günü kapsamında BASF’nin desteği ile özel öğrenme gereksinimli çocuklara ve gençlere sanat eğitimi sunan çevrim içi “Buluşma” projesi atölye etkinliği gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Modern Sinema’nın çevrim içi programı kapsamında 13-25 Aralık 2021 tarihlerinde müzenin web sitesinden ücretsiz izlenen “Gurbet Artık Bir Ev” belgeselinin yönetmeni Pınar Öğrenci ile YouTube kanalı üzerinden söyleşi gerçekleştirilmiştir. 16 Aralık 2021’de “Sizin Perşembeniz” çevrim içi sanatçı atölyeleri programına Hayal İncedoğan katılmıştır. Sembolik anlatım ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Huzur” romanından bir alıntının ele alındığı atölyede katılımcılar sanatçıdan ilhamla evlerinde oluşturdukları bir natürmort çekimi yapmışlardır.

18-19 Aralık 2021’de 4-12 yaş gurubundaki çocuklar için “Hazır Nesnelerle Sanat” atölyesi düzenlenmiştir. 21 Aralık 2021 tarihinde “Genç Salı” programına yapımcı, senarist ve yönetmen Pelin Esmer katılmıştır. Yine 19 Ocak 2022 tarihinde “Üyelere Özel Sergi Turu” düzenlenmiş ve 2015-2018 yılları arasında ziyaretçiyle buluşan koleksiyon sergisi "Sanatçı ve Zamanı" uzman rehber eşliğinde gezilmiştir.

24 Ocak-4 Şubat 2022 tarihleri arasında “Çocuklara Çevrimiçi Yarıyıl Sanat Okulu” adı altında tatil programı hazırlanmıştır. Atölyeler belirtilen günlerde 4-7 yaş grubu çocuklar için 10.00-11.00, 8-12 yaş grubu çocuklar için ise 11.30-12.30 saatlerinde düzenlenmiştir. 24, 31 Ocak 2022’de “Birleşen Figürler”, 25 Ocak, 1 Şubat 2022’de “Kakmalı Maskeler”, 27 Ocak, 3 Şubat 2022’de “Lekeler ve Çizgiler”, 26

Ocak, 2 Şubat 2022’de “Fotoğraftan Resme” ve 28 Ocak, 4 Şubat 2022 tarihlerinde de “Birleşen Nesneler” adlı atölyeler düzenlenmiştir.

15 Mart 2022 tarihinde “Atölye Modern Çevrimiçi” yeniden başlamıştır. Programda “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” ve “Sanat Tarihi Seminerleri” devam ederken, “Türkiye’de Modern ve Çağdaş Sanatın Tarihi” ile “Günümüz Sanatı ve NFT” adlı iki yeni seminer başlamıştır. Mario Levi ile “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” 6, 13, 20, 27 Nisan; 11, 18, 25 Mayıs ve 1 Haziran 2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir. “Sanat Tarihi Seminerleri” dizisinde yer alan “Modern Sanatın Arkeolojisi” 13, 20, 27 Nisan 2022; “Modern ve Çağdaş Sanatta Sanatçının Portresi” 11, 18, 25 Mayıs 2022; “Modern ve Çağdaş Sanatta Gündelik ve Sıradan Olanın Hikâyesi” 1, 8, 15 Haziran 2022; “Çağdaş Sanat ve Siyaset” 31 Mayıs ve 7, 14 Haziran 2022 tarihlerinde düzenlenmiştir. Yeni başlayan “Türkiye’de Modern ve Çağdaş Sanatın Tarihi” seminerleri 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun batılılaşma döneminden 20. yüzyıla Türkiye’de sanatın gelişimini konu alarak 15, 22, 29 Mart; 5, 12, 19, 26 Nisan; 10, 17, 24 Mayıs 2022 tarihlerinde 10 ders şeklinde yapılmıştır. Bir diğer yeni seminer ise “Günümüz Sanatı ve NFT” başlığında 24, 31 Mart; 7, 14, 21, 28 Nisan 2022 tarihlerinde 6 haftalık bir program çerçevesinde Bager Akbay tarafından yürütülmüştür. Seminerlerde teknoloji ve sanat ilişkisine odaklanılarak; dijital sanat, yeni medya, NFT gibi kavramlar incelenmiştir.

19 Mart 2022 tarihinde 4-7 yaş, 20 Mart 2022 tarihinde 8-12 yaş için düzenlenen “Kendini Bir Sanatçı Gibi Anlat” atölyesi ile çocukların hazır nesnelerle üretilmiş çağdaş sanat yapıtlarını tanımaları amaçlanmıştır. 11-15 Nisan 2022 tarihleri arasında her gün farklı bir atölyenin çalışmasının yapıldığı “Ara Tatilde Çocuklara Çevrimiçi Sanat Okulu” düzenlenmiştir. Program kapsamında “Değişen Resimler”, “Duvarların Resmi”, “Benim Renklerim”, “Birleşen Nesneler”, “Lekeler ve Çizgiler” adlı atölyeler gerçekleştirilmiştir.

15-24 Nisan 2022 tarihleri arasında, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla çocukların doğa üzerine düşündüğü ve kendi hayallerini sanatçılardan ilhamla çalışmalarına aktardığı “Sevimli Dostlar” adlı bir proje gerçekleştirilmiştir. Çocukların çalışmaları müzenin web sitesinde 16 Mayıs 2022 tarihine dek sergilenmiştir. Müze ayrıca “Sanal Dedektifler” çevrim içi eğitim programı ile çocukları “Şimdinin Peşinde” adlı sergi ile buluşturmuş; 8 sanatçıya ve onların eserlerine odaklanarak 4-7 yaş grubu çocuklu aileler ve 8-12 yaş grubu çocuklar için sanal tur ve etkinlikler düzenlemiştir.

4 Temmuz-26 Ağustos 2022 tarihleri arasında “Çocuklara Çevrimiçi Yaz Sanat Okulu” düzenlenmiş ve hafta içi her gün 4-7 yaş grubu çocuklu aileler için 11.00-12.00, 8-12 yaş grubu çocuklar için 13.00-14.00 saatlerinde atölyeler gerçekleştirilmiştir. Programda 4, 25 Temmuz ve 8, 22 Ağustos 2022 tarihlerinde “Lekeler ve Çizgiler”, 5, 26 Temmuz ve 9, 23 Ağustos 2022 tarihlerinde “Renk Oyunları”, 6, 27 Temmuz ve 10, 24 Ağustos 2022 tarihlerinde “Benim Bakışım”, 7, 28 Temmuz ve 11, 25 Ağustos 2022 tarihlerinde “Geo Resimler”, 29 Temmuz ve 12, 26 Ağustos 2022 tarihlerinde “Kübit Portreler”, 18 Temmuz ve 1, 15 Ağustos 2022 tarihlerinde “Değişen Figürler”, 19 Temmuz ve 2, 16 Ağustos 2022 tarihlerinde “Tuvalimdeki İzler”, 20 Temmuz ve 3, 17 Ağustos 2022 tarihlerinde “Kakmalı Maskeler”, 21 Temmuz ve 4, 18 Ağustos 2022 tarihlerinde “Baskı Resim”, 22 Temmuz ve 5, 19 Ağustos 2022 tarihlerinde “Birleşen Nesneler” başlıklı atölyeler yer almıştır.

2 Ağustos 2022 tarihinde “Atölye Modern Çevrimiçi” programı kapsamında 4 derslik “Sanat Yapıtlarının Gizleri” semineri düzenlenmiştir. 25 Ekim 2022 tarihi itibarıyla “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi”, “Hikâye ve Roman Atölyesi”, “Günümüz Sanatı ve NFT” ve yeni seminer dizi olan “Çağdaş Sanatı Anlamak” seminerleri düzenlenmiştir. Mario Levi ile “Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” 2, 9, 16, 23, 30 Kasım ve 7, 14, 21 Aralık 2022 tarihlerinde; “Hikaye ve Roman Atölyesi” ise 4, 11, 18, 25 Ocak ve 1, 8, 15, 22 Şubat 2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. “Günümüz Sanatı ve NFT” semineri ise 8, 15, 22, 29 Aralık 2022 ve 5, 12 Ocak 2023 tarihlerinde Bager Akbay tarafından yürütülmüştür. Yeni seminer dizisi “Çağdaş Sanatı Anlamak” ise 25 Ekim, 1, 8, 15, 22, 29 Kasım ve 6, 13, 20, 27 Aralık 2022 tarihlerinde 10 haftalık bir program olarak düzenlenmiştir. Seminerde çağdaş sanatı anlamaya ve yorumlamaya odaklanılarak; çağdaş sanatın kavramsal yapısı, malzeme kullanımı, biçim çeşitliliği, aktörleri ve ortamı ele alınmıştır.

14-18 Kasım 2022 tarihleri arasında “Ara Tatilde Çocuklara Çevrimiçi Sanat Okulu” programını düzenlenmiştir. Programda 4-7 ve 8-12 yaş grubundaki çocuklar için 14 Kasım 2022’de “Benim Renklerim”, 15 Kasım 2022’de “Birleşen Nesneler”, 16 Kasım 2022’de “Kakmalı Maskeler”, 17 Kasım 2022’de “Duvarların Resmi” ve 18 Kasım 2022’de “Sanatın İzleri” adlı atölyeler yer almıştır.

İstanbul Modern Sanat Müzesi pandemi sonrası başladığı dijital eğitim etkinliklerini pandeminin sona ermesi ile sonlandırmış. Yapılan incelemeler neticesinde 2022 yılının Şubat ayından sonra dijital eğitim etkinliği yapmadığı görülmektedir.

Pera Müzesi

Müze pandemi ile müzelerin kapandığı tarihten sonra ilk paylaşımı 16 Mart 2020 tarihinde yapmış; sergileri ve koleksiyonlarını sosyal medya kanalları ve Google Arts & Culture üzerinden paylaşacaklarını ilan etmişlerdir. Ardından Instagram üzerinde müze içinde bulunan eserlerle ilgili bilgilendirmeler ve tanıtımlar yapmaya başlamışlardır. Çocuklar için etkinlik videoları paylaşmışlardır. 27 Mart 2020 tarihinde çocuklar için “Yaz Yaz Yaz” sergisini Google Arts & Culture’den izleyebileceklerini paylaşmışlardır. Yine müzenin paylaşımları arasında çevrim içi sergiler, ücretsiz okunabilecek yayınlar, eski sergileriyle ilgili kısa filmler ve koleksiyon sorumlularının evlerinden çektikleri videolar ile koleksiyondan seçtikleri eser anlatımları bulunmaktadır. Youtube kanalı üzerinden de geçmiş sergilerinden bir sanatçıya odaklanarak videolar yayınlamaya başlamışlardır.

Dijital eğitim etkinliği anlamında ilk olarak 23 Nisan 2020’de Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında “Kahve Molası”, “Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar”, “Duvarların Dili” adlı dijital sergilerden esinlenerek 4-6, 7-9, 10-12 gibi farklı yaş gruplarına uygun, evde ebeveyn ve çocukların birlikte zaman geçirebilecekleri etkinlikler tasarlamışlardır. Çocukların çalışmalarını #PeraÖğrenme etiketini kullanarak paylaşmalarını istemiş ve sosyal medya üzerinden yayınlamışlardır. Anneler Günü için sanatçı Gökçe İrten’in, hazırladığı ve müzenin YouTube kanalında yayınlanan bir video ile 4-12 yaş arasındaki çocuklara “Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar” sergisinde yer alan “Türk Hareminden Bir Sahne” isimli eserdeki maymundan yola çıkarak bir etkinlik hazırlanmıştır. Etkinlik sonunda çocuklar anneleri için armağan olarak bir resim hazırlamışlardır. Aynı şekilde Babalar gününde de ailece oynanacak “Renkler, Sorular, Aksiyon” isimli bir kutu oyunu tasarımı verilmiştir.

“Pera Müzesi Öğrenme Programları” kapsamında yer alan “Dijital Öğrenme Programları” ile 7-12 yaş grubuna yönelik 12, 19, 26 Haziran 2020 tarihlerinde “Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar” sergisi ve “Osman Hamdi Bey Bölümü” dijital ortamda gezildikten sonra “Kaplumbağa Terbiyecisi” resminden ve “Kahve Molası” sergisinden yola çıkılarak kaplumbağa resmi ve kahve fincanı tasarımı yapılmıştır. 11, 18, 25 Temmuz 2020 tarihlerinde “Çevrimiçi Yetişkin Atölyeleri” kapsamında “Müzik, Hareket ve Felsefede Kesişen Dünyalar” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Koleksiyon sergilerinden “Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar” sergisi kapsamında müzik ve dans terapisi ve felsefe konuları üzerine

odaklanan etkinlikte “Resimlerle Dans ve Hareket Terapisi”, “Şarkını Yaz: Müzik Terapisi”, “Felsefe Atölyesi: Sanat, Tarihin Kaydını Tutabilir mi?” atölyeleri düzenlenmiştir.

10, 17, 24 Temmuz 2020 tarihlerinde “Unutulmaz Sanatçılar Serisi Çevrimiçi Çocuk Atölyeleri” adıyla Pera Müzesinin geçmiş sergilerinden Fernando Botero, Joan Miro ve Andy Warhol’un Pera Müzesi Youtube kanalında yer alan eserlerinden yola çıkılarak 7-12 yaş grubuna uygun atölyeler düzenlenmiştir. “Hacimli Figür Çizimleri”, “Suluboya ile Miro!” ve “Sünger Baskı” atölyeleri çevrim içi sergi turunu ve sanatçılar ile eserleri hakkında bilgi ve uygulamaları içermektedir.

“Bir Rüyanın İnşası: Arnavutluk Sanatında Toplumcu Gerçekçilik” sergisi kapsamında 13, 20, 27 Ağustos ve 10, 17, 24 Eylül 2020 tarihlerinde çevrim içi eğitimler düzenlenmiştir. 7-12 yaş arasındaki çocuklar için düzenlenen atölye çocuk hakları ve özgürlük konularına odaklanmıştır. Atölye kapsamında “Poster Tasarımı” etkinliği gerçekleştirilmiş ve sergide bulunan “Uluslararası Çocuk Günü, 1 Haziran 1982” eserinden ilhamla posterler tasarlanmıştır.

5. İstanbul Tasarım Bienali’ne paralel olarak 7-12 yaş çocuklar ve okul grupları için atölyeler düzenlenmiştir. Atölyelerde canlılar ve yaşam, yemek kültürü, ekoloji, iklim değişikliği gibi konu başlıkları üzerinden empati kavramı üzerinde durulmuş ve eserler incelenmiştir. 24, 31 Ekim ve 7, 14 Kasım 2020’de 7-9 yaş aralığı için “Bal Peteği Tasarımı”, 10-12 yaş aralığı için “Hayalimdeki Park” atölyeleri gerçekleştirilmiştir.

“Ara Tatil Atölyeleri” kapsamında 17, 18 Kasım 2020 tarihlerinde “Minyatür 2.0: Güncel Sanatta Minyatür” adlı sergiye yönelik olarak 4-6 ve 7-12 yaş arasındaki çocuklar için çevrim içi sergi turu ve atölyeler düzenlenmiştir. 4-6 yaş grubu için “Çizgilerden Tasarımlar” atölyesiyle sanatçı Hamra Abbas’ın mermer üzerine çalıştığı “Şelale Çizimleri” adlı eserleri incelenerek resimler yapılmıştır. “Rengarenk Motifli Baskılar” atölyesinde ise çini desenleri tasarlanmıştır. 7-12 yaş arasındaki çocuklar için Shahpour Pouyan’ın figürsüz, mekân minyatürlerinin ve perspektif detaylarının incelendiği “Perspektif Çizimi ile Manzara Resmi” atölyesi gerçekleştirilmiş ve manzara resimleri çizilmiştir. “Kağıt Dokumayla Tasarımlar” atölyesinde ise kağıttan örgü dokumalar yapılmıştır.

24 Kasım 2020 tarihinde “Öğretmenler Gününe Özel Çevrimiçi Sergi Turları” adı altında öğretmenler için hem koleksiyon sergilerini hem de Minyatür 2.0: Güncel Sanatta Minyatür sergisini kapsayan çevrim içi sergi turları düzenlenmiştir. Bu turlar ile

öğretmenler sergileri gezip eserler hakkında bilgi edinirken bir yandan da özel olarak müfredata uygun hazırlanan öğretmen rehber kitapçıklarının kullanımını ve müzeyi dersleri için farklı yaş gruplarında nasıl kullanacaklarını öğrenmişlerdir.

“Pera Çocuk” “Minyatür 2.0: Güncel Sanatta Minyatür” adlı sergiye paralel olarak video kiti, evde atölye kiti gibi farklı programlar hazırlamıştır. Satın alınan eğitimden sonra malzemelerin Pera Müzesi tarafından katılımcılara ulaştırılmıştır. 4-6 yaş grubu için “Desen Desen Baskı Atölyesi-Videoyla Evde Atölye” etkinliği hazırlanmış ve çevrim içi sergi turu sonrası minyatürlerden yola çıkılarak geri dönüşüm malzemelerinden hazırlanan geometrik desen kalıpları ile baskı çalışması yapılmıştır. 7-12 yaş grubu için “Doğadan Sanat: Tempera Boya Atölyesi-Evde Atölye Kiti” hazırlanmıştır. Bu kit ile çocuklar önce çevrim içi sergi turuna katılmış ardından da kendi boyalarını ve el yapımı kâğıtlarını hazırlayarak ürettikleri desenleri ve şekilleri çalışmışlardır. “Renklerle Deney: Suluboya-Videoyla Evde Atölye” etkinliğinde suluboya, tuz gibi malzemeleri karıştırarak deneysel, soyut desenler oluşturmuşlardır.

“Pera Yetişkin” 16 Eylül 2020 tarihinde Mete Kutlu tarafından “Çevrimiçi Konuşma Osmanlı Minyatür Sanatında Parçalı Mimari Mekân Anlayışı: Kültürler Arası Etkileşimler ve Zaman Ötesi İlişkiler” etkinliğini düzenlemiştir. Bu etkinlikte minyatürlerdeki mekân kavramı klasik yöntemler yerine 3 boyutlu modelleme, animasyon ve origami gibi deneysel ve dijital araçlar ile incelenmiştir. Konuşma sonunda katılımcılara, kendi maket minyatürlerini yapabilecekleri bir origami çizimi ve kılavuzu gönderilmiştir. 9, 30 Eylül 2020 tarihlerinde “Sulu Boya ile Minyatür Çizimler Sanatçı Atölyesi: Gabrielle Reeves” adlı etkinlik düzenlenmiş ve sanatçının manzara resimleri incelenmiştir. Katılımcılara minyatürlerden yola çıkarak suluboya tekniği ile resim yapma deneyimi sunulmuştur.

Öğretmenler için 25 Eylül 2020 tarihinde “Serbest Çizim ile Minyatürleri Keşif” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Oyunlarla desteklenen eğitimde minyatür sanatı ve güncel uygulamalar incelenerek, farklı malzeme ve tekniklerle katılımcıların hislerini, gözlemlerini içeren ve eserlerin küçük detaylarından yola çıkılarak kompozisyonlar oluşturulmuştur. 9 Ekim 2020 tarihinde düzenlenen “Yaratıcı Drama ile Minyatürlere Yeniden Bakış” etkinliğinde ise öğretmenler dijital ortamda drama ve minyatür sanatını deneyimlemiştir. “Minyatür 2.0: Güncel Sanatta Minyatür Çevrimiçi Sergi Turu” uygulamasında ise öğretmenler sergi ve eserler hakkında bilgi edinirken, aynı zamanda müfredata uygun hazırlanan öğretmen rehber kitapçıklarını nasıl kullanacaklarını öğrenmişlerdir. Aynı sergi kapsamında okul gruplarından anaokulları için nesnelerin

gölgelerinin keşfedildiği “Kağıttan Gölge Tasarımı” atölyesi yapılmıştır. İlkokullar için “Kolaj: Doğadan Motifler” atölyesi düzenlenmiş ve bu atölyede minyatürlerde kullanılan doğa motiflerinden yola çıkılarak çizilen doğa motifleriyle kolajlar çalışılmıştır. Ortaokullar için yapılan “Minyatürle Geleceğin Hayali” atölyesinde gelecekte iletişim ve ulaşım araçlarının, teknolojik aletlerin nasıl olabileceğine dair hayaller resmedilmiştir. Liselere yönelik ise “Minyatür 2.0 Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve sergi kapsamında gelenekle geleceği buluşturan minyatür sanatı incelenmiştir.

“Kristal Berraklığı” sergisi kapsamında “Yarıyıl Tatili Atölyeleri” düzenlenmiştir. Atölyelerde çevrim içi sergi turundan sonra karbon ayak izi, ekoloji, sürdürülebilirlik, geri dönüşüm ve şifa kavramları incelenmiştir. 4-6 yaş çocuklar için 26, 30 Ocak ve 4, 6, 11, 13 Şubat 2021 tarihinde “Geri Dönüşüm ile Tasarım”, 7-12 yaş çocuklar için 28 Ocak ve 2, 9, 13 Şubat 2021 tarihinde “Renkli Kumaşlarla dokuma”, 7-9 yaş çocuklar için 2, 5 Şubat 2021 tarihinde “Doğaçlama Hareket: Kristali Bul ve Hisset!”, 10-12 yaş çocuklar için 30 Ocak, 5 Şubat 2021 tarihlerinde “Çocuklar için Felsefe: Filozoflar Keşifte”, 7-9 yaş çocuklar için 26 Ocak ve 6, 11 Şubat 2021 tarihlerinde “Çılgın Moleküller” ve 7-9 yaş çocuklar için 28 Ocak ve 4, 9 Şubat 2021 tarihlerinde “Manyetizmanın Gizemi” isimli atölye etkinlikleri yapılmıştır.

“Kristal Berraklığı Sanatçılarla Atölyeler” etkinliği kapsamında genç ve yetişkinlere yönelik çevrim içi sanatçı atölyeleri düzenlemiştir. “Pera Genç” Kıymet Daştan ile 15 Ocak, 19 Şubat 2021’de “Unutma Taşları: Değişen Formlar” atölyesini düzenlemiştir. Atölyede gündelik nesneler ve hafıza ilişkisi üzerine durulmuştur. “Pera Yetişkin” ise sanatçı Güneş Terkol ile mesafe kavramının yorumlandığı 21 Ocak, 25 Şubat 2021’de “Mesafe Sözlüğü: Dikiş Sanatçı Atölyesi” etkinliğini düzenlemiştir.

“Kristal Berraklığı” sergisi paralelinde öğretmenler için çevrim içi rehberli tur ve 7 Ocak 2021’de “Yaratıcı Drama: Gerçeklik Labirentine Yolculuk”, 23 Şubat 2021’de “Desen Kompozisyonları”, 13 Ocak ve 17 Şubat 2021’de “Yaratıcı Yazma Atölyesi” etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. 5 Ocak-5 Mart 2021 tarihleri arasından hafta içi okul grupları için anaokullarına yönelik “Renklerin Keşfi” atölyesi ile suluboya ve alüminyum folyo ile desenler oluşturulmuştur. İlkokullar için “Baskıyla Parlak Desenler” atölyesinde Kıymet Daştan’ın CD’leri eriterek yaptığı, 15 yapay taştan oluşan eserinin incelenmesinden sonra sulu boya ve streç film kullanılarak taşların ve kristallerin soyut desenleri üzerine çalışılmıştır. “Tuzdan Rengarenk Figürler” atölyesinde Bianca Bondi’nin tuz birikintileriyle oluşturduğu çalışması incelenmiş ve

yapıştırıcı, tuz ve boyalarla çalışmalar oluşturulmuştur. Ortaokullar için “Gezegenlerin Renklerini Keşfet” atölyesinde Hale Tenger’in küre biçimli nesnelerle uzay boşluğunu hatırlatan enstelasyonundan yola çıkarak karton, alüminyum folyo ve boyalarla gök cisimleri tasarlanmıştır. Liseler için ise “Kristal Berraklığı Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve sergi süreci ile eserler incelenmiştir.

13 Mart 2021’de “Yeni Şehrin Mühendisleri” atölyesi ile Bilim ve Teknoloji Haftası kapsamında “Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri Koleksiyonu” sergisinden seçilmiş eserlerin çevrim içi turundan sonra 6-8 yaş çocuklar için “Erişilebilir Yapılar” atölyesinde mühendislik örneklerini incelenmiş ve çeşitli malzemelerle kuleler inşa edilmiştir. 9-10 yaş çocuklar için “Çevre Dostu Yapılar” atölyesinde çeşitli malzemeler kullanılarak kuleler yapılmıştır.

24, 25 Nisan 2021 tarihlerinde Pera Müzesi Öğrenme Programları ve Çağdaş Drama Derneği iş birliğiyle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için “Yaratıcı Drama ile Piksel Piksel Eğlence” etkinliği düzenlenmiştir. Pera Müzesinin “Zevk Meselesi” ve “Etel Adnan, İmkansız Eve Dönüş” adlı süreli sergilerinden yola çıkılarak atölyeler hazırlanmıştır. 7-8 yaş grubu için “Renkli Adımlar” atölyesinde renkler ve şekillerle çocukların hayallerindeki doğa canlandırılmıştır. 9-10 yaş grubu için “Zevklerin Rengi” atölyesinde güzellik ve çirkinlik kavramları üzerine canlandırmalar yapılmıştır.

“Zevkler ve Renkler” isimli sergiye yönelik olarak “Pera Çocuk” tarafından 7-10 yaş grubundaki çocuklar için 20 Mart 2021’de “Tuvale Yansıyan Hayaller: Evde Atölye Kiti” hazırlanmıştır ve bu kitle çevrim içi sergi turundan sonra beğeni kavramı üzerine konuşularak; boya, kumaş, boncuk, payet gibi malzemelerle çocukların zevkini yansıtan çalışmalar yapılmıştır. “Pera Genç” kapsamında 13-17 yaş gurubu için 15 Nisan 2021’de “Mutluluk Formülleri Hayırlı Evlat ile Yazı Atölyesi” düzenlenmiştir. Atölyede mutluluk kavramı üzerine tartışılmış; bireysel ve kolektif hikâyeler üretilmiştir. “Pera Yetişkin” özellikle Demans ve Alzheimer hastalarına özel “Huzurevleri İçin Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlemiştir. Yetişkinler için 25 Mart, 29 Nisan ve 27 Mayıs 2021’de “Zevk Meselesi Çevrimiçi Sergi Turu” hazırlanmıştır.

Öğretmenler için düzenlenen “Zevk Meselesi Sergisi Çevrimiçi Sergi Turu” etkinliği beğeni ve kitsch kavramı üzerinde dururken, öğretmenlere özel olarak müfredata uygun hazırlanan öğretmen rehber kitapçıkları keşfedilmiştir. Öğretmenlere yönelik 13 Nisan 2021’de “Asamblaj ve Kolaj Atölyesi” düzenlenmiştir. Bu atölyede beğeniler, değişen güzellik anlayışı gibi kavramlara değinilerek atık malzemeler ve pul,

boncuk, sim gibi malzemeler ile asamblaj çalışması yapılmıştır. Okul Grupları için 9 Mart-4 Haziran 2021 tarihleri arasında hafta içi hazırlanan programda ilkokul öğrencilerine yönelik “Kumaş Üzerine Desenler” atölyesinde Gülsün Karamustafa’nın “Kaplaniye ve Karpuz” eserinden yola çıkarak pastel boya ile çizimler yapılmış, ardından da kumaş, boncuk gibi malzemelerle kolaj çalışması gerçekleştirilmiştir. Ortaokul öğrencileri için düzenlenen “Üç Boyutlu Hayvan Figürleri” atölyesi ile Bruno Miguel’in “Yemek Odasındaki Bu İnsanlar” eserinden ilham alarak, parçadan bütüne gitme yöntemi ile mukavvadan 3 boyutlu hayvan figürleri oluşturulmuştur. Lise öğrencileri için ise “Zevk Meselesi Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve bu turla kitsch, beğeni gibi kavramlar üzerine konuşulmuştur.

“Etel Adnan: İmkânsız Eve Dönüş” adlı sergiye yönelik olarak “Pastoral Hayaller” isimli bir program düzenlenmiştir. 9 Mayıs 2021 tarihinde 7-12 yaş çocuklara yönelik “Anneler Gününe Özel Akordiyon Kitapçık Tasarımı” atölyesi ile sayfalarına çizimler ve notlar yazılan akordeon şeklindeki defterler tasarlanmıştır. 20 Haziran 2021’de “Babalar Gününe Özel Çevrimiçi Sergi Turu ve Atölye Pastel Renkler Galaksisi” etkinliğinde ise Etel Adnan’ın eserlerinden yola çıkarak ebeveynler ve çocuklar birlikte güneş sistemi modellerini yapmıştır.

“Pera Yetişkin” programlarında 26 Mayıs, 30 Haziran ve 28 Temmuz 2021 tarihlerinde “Etel Adnan: İmkansız Eve Dönüş Çevrimiçi Sergi Turu” ve “Huzurevleri İçin Çevrimiçi Sergi Turu” etkinliği düzenlenmiştir. 5 Mayıs 2021’de “Sanatçı Eda Gecikmez ile Kolaj Tekniğiyle Manzara Atölyesi” ile Etel Adnan’ın soyutlamalarından yola çıkarak kolaj tekniği ile manzara oluşturulmuştur. Öğretmenler için “Etel Adnan: İmkansız eve Dönüş Çevrimiçi Sergi Turu” ve 27 Nisan 2021 tarihinde “Yaratıcılığın Yolu: Sembol Kartlarıyla Keşif” atölyesi düzenlenmiştir. Bu atölyede öğretmenler sergiden ilhamla sözel anlatım yerine kendilerine yönelik sembol kartları tasarlamışlardır. 13 Nisan-30 Temmuz 2021 tarihleri arasında okul gruplarına yönelik olarak anaokulları için “İç İç Geçen Şekiller” atölyesinde sergideki eserlerden yola çıkarak geometrik şekillerin nasıl çizildiği öğrenilmiş ve günlük hayatta görülen formların geometrik şekillerle ifade etmesi sağlanmıştır. İlkokullar için “Uçucu Manzaralar” atölyesinde sergiden esinlenerek sulu boya tekniğiyle manzara resimleri yapılmıştır. Ortaokul öğrencileri için “İpten Desenler” atölyesinde sergideki eserlerden ilhamla iplerle özgün şekiller oluşturulmuş, bu şekiller suluboya ile boyanmış ve çocukların hayal gücü ile bu şekillerin neye benzediği üzerine konuşulmuştur. Liseler için ise “Etel Adnan: İmkansız eve Dönüş Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir.

“Pera Müzesi Öğrenme Programları” kapsamında “Zevk Meselesi” ve “Etel Adnan: İmkânsız Eve Dönüş” sergilerinden yola çıkarak “Çevrimiçi Yaz Atölyeleri” düzenlenmiştir. 4, 12 Ağustos 2021 tarihlerinde 10-12 yaş arası çocuklarla beğeni kavramı üzerine düşünülen “Beğeni Kavramı Üzerine Felsefe” atölyesi düzenlenmiştir. 20 Ağustos 2021 tarihinde 7-12 yaş arası çocuklar için düzenlenen “Mürekkepten Orman” atölyesinde mürekkep ve pipetle üfleme yöntemi kullanarak ağaçlar oluşturulmuş; ışık-gölge, derinlik gibi kavramlar üzerine konuşulmuştur. 19 Ağustos 2021’de “Tuvalimdeki Dağ Manzarası” adlı atölyede malzemeler öncesinde kit ile gönderilmiş; Etel Adnan’ın evi gibi benimsediği Tamalpaïs Dağı’nın hikâyesinden yola çıkılarak dağın bölümleri tuvallere yansıtılmıştır, Ardından tuvaler birleştirilerek tek bir dağ resmi ortaya konmuştur. 6, 13 Ağustos 2021 tarihlerinde “Gezegenler ve Uydular” atölyesinde yine malzemeler kit ile katılımcılara gönderilmiş, Güneş sistemini ve tutulmaları keşfetmeye yönelik bir çalışma düzenlenmiştir. 11, 18 Ağustos 2021 tarihlerinde kit ile düzenlenen “Güneş ve Yıldızlar” atölyesinde yıldız haritası incelenmiş, yıldızların doğuşu-yok oluşu, karadelik gibi kavramlar üzerinde durulmuş ve interaktif uygulamalar ile yıldızların uzaklıkları üzerine çalışılmıştır. 5 Ağustos 2021 tarihindeki “Melez Formlar” atölyesinde “Zevk Meselesi” sergisinden hareketle beğeni ve zevk kavramları üzerine konuşulmuş, Bruno Miguel’in porselenleri çeşitli malzemelerle dönüştürerek yarattığı “Yemek Odasındaki Bu İnsanlar” eserinden ilhamla farklı malzemeler kullanarak üçboyutlu tasarımlar yapılmıştır.

14 Eylül-23 Ekim 2021 tarihleri arasında “Yüzleşme” sergisinden hareketle “Yaratıcılıkla Karşılaşma” isimli program düzenlenmiştir. “Pera Yetişkin” kapsamında “Huzurevleri için Yüzleşme Çevrimiçi Sergi Turu” ve 24 Eylül 2021 tarihinde “Sanatçı Işıl Eraslan ile Dokuma Tasarımı” atölyesi yapılmıştır. 1 Ekim 2021 tarihinde düzenlenen “Sanatçı Gizem Candan ile Yaratıcı Düşünme” atölyesinde katılımcılar düşünceler, kavramlar ve günlük yaşam objeleri ile bağlantılar kurmuştur. 15 Ekim 2021’de “Sanatçı Saliha Yılmaz ile Melez Bitkilerden Heykeller” atölyesinde katılımcılar etraflarındaki ya da zihinlerindeki bitki formlarından yola çıkarak kil ile yarı insan yarı bitki büstlerini çalışmışlardır. 22 Ekim 2021 tarihinde “Sanatçı Merve DüNDAR ile Taş Formunda Heykeller” atölyesinde ise sabunla form çalışmaları yapılmıştır.

“Öğretmenler için Yüzleşme Çevrimiçi Sergi Turu” ile öğretmenler eserleri incelemiş ve sergiye yönelik Öğretmen Rehber Kitapçığı’nın kullanımına yönelik bilgiler edinmiştir. 7 Ekim 2021’de “Deneysel Farkındalık Resmi” atölyesinde

öğretmenler doğayla, yaşamla ve kendileriyle yüzleşerek bunu resimle ve kolaj çalışması ile yorumlamışlardır. Program süresince okul grupları için anaokulu öğrencilerine yönelik “Duyguların Renkleri, Hayallerin Şekilleri” atölyesinde renkli oyun hamurları ile yiyeceklerden yola çıkarak tasarımlar yapılmıştır. İlkokul “Çizgilerle Kostüm Tasarımı” atölyesinde çocuklar sergide yer alan Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümünün çalışmalarından yola çıkarak kostümler tasarlamışlardır. Ortaokul öğrencileri “Yaratıcılık Günlüğü” atölyesi ile çizim ve yazılardan oluşan ve kendi duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri defterler tasarlamışlardır. Lise öğrencileri için ise “Yüzleşme Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve eserler hakkında bilgiler edinilmiştir.

Koleksiyon sergilerinden hareketle düzenlenen “Ara Tatil Atölyeleri” programında 7-12 yaş arası çocuklar için 16, 19 Kasım 2021’de “Gelecekteki İstanbul Manzarası” atölyesinde Clara Barthold Mayer’in saltanat kayıklarını içeren eserleri incelenmiş, gelecekteki ulaşım araçların neler olacağı hakkında konuşulmuş ve sulu boya tekniği ile geleceğe ait manzalar resmedilmiştir. 17, 20 Kasım 2021’de “Hamurdan Fincan” atölyesinde sergideki seramikler incelendikten sonra kil hamuru ile fincan tasarımları yapılmıştır. 18, 21 Kasım 2021’de “Havayı Terazi Tasarımı” atölyesinde geçmişte mimar ve mühendislerin kullandığı aletleri incelenmiş, havayı terazi adlı alet tanınmış ve çeşitli malzemelerle öğrenciler kendi terazilerini tasarlamıştır.

24 Kasım 2021 “Öğretmenler Gününe Özel Çevrimiçi Sergi Turu” etkinliğinde tüm alanlardan öğretmenler koleksiyon sergilerini rehberler eşliğinde incelemiş ve eserlere yönelik bilgiler edinmiştir. Öğretmenler için müfredata uygun hazırlanmış rehber kitapçık incelenmiştir.

“İstanbul’da Bu Ne Bizantinizm!”: Popüler Kültürde Bizans” ve “İstanbul’dan Bizans’a: Yeniden Keşfin Yolları, 1800–1955” sergileri kapsamında hazırlanan “Yarıyıl Tatili Atölyeleri” programında 7-12 yaş arası çocuklar için 26 Ocak, 4 Şubat 2022 tarihlerinde “Kağıttan Pop-up Kent Tasarımı” atölyesi düzenlenmiştir. Atölyede 3boyutlu pop-up tekniği ile İstanbul’un dönüşümü renk ve şekillerle anlatılmaya çalışılmıştır. 28 Ocak, 2 Şubat 2022 tarihlerinde düzenlenen “Bizansın Fantastik Sakinleri” adlı atölyede çocuklar kendi fantastik karakterlerini tasarlamışlardır. 25, 29 Ocak ve 3 Şubat 2022 tarihlerinde “Bizans’ta Mozaikle Semboller” atölyesi düzenlenmiş, İstanbul hakkındaki efsaneler ile günümüze ulaşan mozaikler incelenmiş ve mozaik tasarımı yapılmıştır. 27, 29 Ocak ve 2, 4 Şubat 2022’de düzenlenen “Tangram ile Bizans Motifleri” atölyesinde sergideki motifler incelenmiş, manyetik

tangram ile güncel motifler oluşturulmuş ve kompozisyonlar tasarlanıp boyanmıştır. 9-12 yaş çocuklar için 25 Ocak, 1 Şubat 2022’de “Yazar Fisun Çetinel ile Ayasofya’nın Öyküleri” atölyesinde Ayasofya Konuştu kitabından ilhamla mozaik, mitler, Bizans döneminde kültür sanat edebiyat gibi konular hakkında sohbet edilmiş ve kelime mozaığı çalışması yapılmıştır. 26, 28 Ocak ve 3, 5 Şubat 2022’de “Üç boyutlu Mimari Tasarım” atölyesinde mimari değişim üzerinden Ayasofya ve İstanbul’un mimari öğeleri incelenmiş; hazırlanan mimari tasarımlar çubuklarla üç boyutlu hale getirilmiştir.

“Bir Zamanlar Bizans” programında Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi iş birliğiyle 9-12 yaş grubu için 13 Şubat 2022 tarihinde “Kelimelerin ve Resimlerin kesişimi: Çizgi Roman” atölyesi düzenlenmiştir. 5 Mart 2022 tarihinde gerçekleşen “Resimlerdeki Kelimeler: Çizgi Roman” atölyesinde karakter tasarımı yapılmış ve bu karakter kullanılarak bir hikâye kurgulanmıştır. 15 Ocak, 19 Şubat 2022 tarihlerinde 7-10 yaş için “Karikatür Çizimi” atölyesi düzenlenmiştir.

“Pera Yetişkin” kapsamında “Huzurevleri için İstanbul’da Bu Ne Bizantinizm! Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir. 14 Aralık 2021’de düzenlenen “Bizans ve Popüler Kültürün Kesişiminde İllüstrasyon” atölyesinde illüstrasyon sanatı üzerine konuşulmuş ve popüler kültür sembolleri kullanılarak Bizans desenleri yaratılmıştır. 11 Ocak 2022’de “Tıbbi Bitkiler: Aromaterapi” atölyesinde eski toplumlardaki tıbbi bitkiler ve modern aromaterapi hakkında bilgiler edinilmiş, nefes açıcı bir yağ karışımı hazırlanmıştır. 23 Şubat 2022’de “Tarihi Fantastik Kurgu Yazımı” atölyesinde bu coğrafyada geçen tarihi korku ve fantastik türünde öyküler yazılmıştır. “Pera Engelsiz” kapsamında “Fantastik İkonalar” atölyesi ile sergi turundan ve incelemelerden sonra ikonalarla yola çıkarak mozaik tekniği ile hayali kahramanlar tasarlanmıştır. “Rengarenk Yapılar” atölyesinde sergi turundan sonra Bizans motifleri ve Ayasofya’nın kubbelerinden yola çıkarak boyama ve kolajla tasarımlar yapılmıştır. Öğretmenler için 13 Ocak 2022 tarihinde gerçekleşen “Kağıttan Mozaikler” atölyesinde sergideki eserlerden yola çıkarak mozaik üzerine konuşulup mozaik tekniği uygulanmıştır. 15 Ocak 2022 tarihinde “Çizgi Hikayeler: Yaratıcı Yazma” atölyesi düzenlenmiş ve öğretmenlerle çizgi romanlardan hareketle yaratıcı yazma çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yine öğretmenlere yönelik “İstanbul’da Bu Ne Bizantinizm! Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve eserler incelenmiştir. Aynı zamanda sergi için hazırlanan Öğretmen Rehber Kitapçığı hakkında bilgi edinilmiştir. Okul gruplarına yönelik bu süreçte ilkokullar için “Kazıma Tekniğiyle Figürler” atölyesinde sergideki

popüler figürler incelenmiş ardından da pastel boya ile kazıma tekniği uygulanarak popüler figürler yaratılmıştır. Ortaokullar için düzenlenen “Tiyatro Poster Tasarımı” atölyesinde antik dönemde sergilenmiş olabilecek bir tiyatro oyunu için poster tasarlanmıştır. Lise öğrencileri için “İstanbul’da Bu Ne Bizantinizm! Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir.

13 Mart 2022 tarihinde “Bilim Kahramanları ile STEAM Atölyeleri” düzenlenmiştir. Bilim ve Teknoloji Haftası kapsamında, Bilim Kahramanları Derneği iş birliğiyle 6-9 yaş grubu için “Roket Arabam” atölyesinde Newton ve Etki Tepki Yasası incelenmiş, roketlerin çalışma prensibi öğrenilmiş ve bir roket araba tasarımı yapılmıştır. 9-11 yaş grubu için “Dans Eden Robotlar” atölyesinde ise robotlardan bir orkestra kuran sanatçı Yuri Suziki ile tanışılmış ve basit motor ile güç kaynağı arasındaki ilişki öğrenilmiş, ardından da dans eden bir robot tasarlanmıştır.

“Ara Tatil Atölyeleri” kapsamında “Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri Koleksiyonu” üzerinden 11, 15 Nisan 2022’de 7-12 yaş arasındaki çocuklar için “Takvimli Saatim” atölyesi düzenlenmiştir. Atölyede çocuklar koleksiyonu çevrim içi olarak gezdikten sonra günün bölümlerini kendi aktivitelerine göre isimlendirerek kendi saatlerini tasarlamışlardır. 13, 16 Nisan 2022’de düzenlenen “Ağırlığımı Tasarla” atölyesinde eski ağırlık birimleri incelenmiş ve seramik kil hamurundan kendi ağırlıklarını tasarlamışlardır. 14 Nisan 2022’deki “Usturlap Yapımı” atölyesinde eskiden astronomide kullanılan, vakit ve yön belirlemeye yarayan rubu tahtası, usturlap, kıblenüma gibi araçlar tanıtılmış ve ardından da usturlap tasarımı yapılmıştır.

24 Nisan 2022’de 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı kutlamak amacıyla “Yaratıcı Drama ile Kat Kat Haberler” atölyesi düzenlenmiştir. Çağdaş Drama Derneği iş birliğiyle “Ve Şimdi İyi Haberler” isimli süreli sergiden hareketle 7-8 yaş grubu için “Pera’dan Uzaktaki Yakınlara” atölyesi ile sergideki resimler ve görsellerle iletişim araçları arasında ilişki kurmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. 9-10 yaş grubuna özel “Bir Dünya Bir Fotoğraf” atölyesinde fotoğraf ve yazılı basın tarihi üzerine odaklandıktan sonra bir gazete sayfası tasarlanmıştır. 11-12 yaş için “Değişime Giden Yolda Dönüşmek” adlı atölyede değişen ve dönüşen sanat, medya ve teknoloji yaratıcı drama çalışmalarıyla incelenmiştir. 19 Mayıs 2022 “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Doğaçlama Hareket: Funflows” atölyesinde “Ve Şimdi İyi Haberler” sergisi çevrim içi rehberli turla gezildikten sonra Dada akımından ilham alan doğaçlama hareket ve dans çalışmaları yapılmıştır.

“Ve Şimdi İyi Haberler” sergisine paralel “Rastlantısal İfadeler” programında 7-12 yaş arasındaki çocuklar için 8 Mayıs 2022’de “Anneler Gününe Özel Çevrimiçi Sergi Turu ve Atölye: Dergi Sayfalarıyla Dokuma” etkinliği yapılmıştır. Sergi turunun ardından geri dönüşüm malzemelerinden heykeller üreten Cesar Baldaccini’nin eserleri incelenmiş ve kâğıt dokuma ile altlıklar tasarlanmıştır. 19 Haziran 2022’de ise “Babalar Gününe Özel Çevrimiçi Sergi Turu ve Atölye: Kolaj Üzerine Kesintisiz Çizgiler” etkinliği düzenlenmiştir. Bu atölyede dergi ve gazetelerin yazılı kısımlarından yırtmayapıştırma yapılarak renkli kalemle soyut ya da somut figür çizimleriyle kompozisyonlar yaratılmıştır.

“Pera Yetişkin” kapsamında 30 Haziran ve 28 Temmuz 2022’de “Ve Şimdi İyi Haberler Çevrimiçi Sergi Turu” ve “Huzurevleri İçin Ve Şimdi İyi Haberler Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir. 10 Mayıs ve 7 Haziran 2022 tarihinde düzenlenen “Sanatçı Bager Akbay: Kod ile Dadaist Eser” atölyesinde kodlarla sergideki Dadaist eserlere benzer çalışmalar üretilmiştir. 17 Mayıs 2022’de “Sanatçı Aslı Uludağ ile Posttan Kupüre Medyanın Sosyal Mekanı” adlı atölyede aynı güne ait gazete kupürleri incelenerek hayali bir gün tasarlanıp bu günün anlatıldığı bir mektup yazılmış, bu hayali günün sosyal mekânı haritalandırılarak sosyal medyaya bir bakış sağlanmıştır. “Pera Engelsiz” kapsamında “Parça Parça Fotoğraf” atölyesi ile çevrim içi ortamda sergiyi gezen katılımcılar değişen iletişim araçları ve fotoğraf üzerine odaklanılmıştır. Kesilen siyah-beyaz şehir fotoğrafları dekolaj yöntemiyle yeniden kurgulanıp renklendirilmiştir.

Öğretmenler için “Ve Şimdi İyi Haberler Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiş ve yine sergi ve eserler incelendikten sonra rehber kitapçıkların nasıl kullanılacağı üzerine durulmuştur. Öğretmenler için 24 Mayıs 2022’de düzenlenen “Dekolaj Atölyesi” ile Dada Hareketi ve sanatın propaganda aracı olması durumu incelenmiş, günümüze ait yazılı medya ve görselleri ile dekolaj çalışması yapılmıştır. Okul gruplarına yönelik olarak anaokulları için “Sıradışı Karakterler” atölyesinde boyaları dökülüp pipetle üflenip hareket ettirilerek şekiller meydana getirilmiştir. İlkokullar için “Beklenmedik Parçalar Bir Arada” atölyesinde kolaj tekniği, resim ve çizimler ile beklenmedik nesneleri bir araya getirerek ilginç tasarımlar yapılmıştır. Ortaokullar için “Rastgele Kelime Türetme” atölyesi ile katılımcılar çantalarında bulunan bir nesneyi seçerek ilk harfinden kelime türetmeye dayalı, Dadaistlerin sözcük oyunlarına benzer oyunlar oynamışlardır. Liseler için “Ve şimdi İyi Haberler Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir.

20 Eylül-20 Kasım 2022 tarihleri arasında “Yerkürenin Renkleri 17. İstanbul Bienali Öğrenme Programları” düzenlenmiştir. “Pera Çocuk” ile “Pera Genç” eğitimleri yüz yüze yapılmıştır. Çevrim içi atölyelere baktığımızda “Pera Engelsiz” kapsamında bulutların şekillerinin resimlere yansıtılmasıyla çalışmaların yapıldığı “Bembeyaz Bulutlar” atölyesi düzenlenmiştir. Okul grupları için anaokullarına yönelik “Ellerimde Orman” atölyesinde çocuklar el çizimlerinden ağaçlar tasarlamışlardır. İlkokullar için “Denizden Gökyüzüne Bakmak” atölyesinde denizler üzerine sohbet edilerek deniz altı resimlenmiştir. Ortaokullara yönelik “Ekolojik Ayak İzim” atölyesinde bienal temasıyla birlikte ekolojik ayak izi konusu hakkında paylaşımda bulunulmuş ve resim kağıtları katlama tekniğiyle hareketlendirilerek ekolojik ayak izi kavramı görselleştirilmiştir. Liseler için ise “17. İstanbul Bienali Çevrimiçi Sergi Turu” gerçekleştirilmiştir.

Yarıyıl tatiline denk gelen süreçte “Öğretmenlere Özel Atölyeler ve Turlar” düzenlenmiştir. Çevrim içi turlar 31 Ocak 2023 tarihinde “Öğretmenlere Özel Kahve Molası Çevrimiçi Sergi Turu”, 1 Şubat 2023 tarihinde “Öğretmenlere Özel Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar Çevrimiçi Sergi Turu” ve 2 Şubat 2023 tarihinde “Öğretmenlere Özel Ağırlık ve Ölçü Sanatı Çevrimiçi Sergi Turu” olarak düzenlenmiştir.

“Düşler Karnavalı” programında çevrim içi ve yüz yüze atölyeler düzenlenmiştir. 28 Ocak 2023’de 4-6 yaş arası çocuklar için “Diaroma Atölyesi” ile sanatçı Paulo Rego’nun eserlerinden ilhamla diorama tasarımı yapılmıştır. 28 Ocak ve 25 Şubat 2023’de 7-12 yaş grubu için “Zamane Masalları” Paula Rego’nun geleneksel masalları yorumladığı eserlerinden yola çıkarak masalları yorumlamış ve kendi masal kitaplarını tasarlamışlardır.

“Pera Yetişkin” kapsamında 27 Ocak-19 Nisan 2023 tarihleri arasında “Kaçış Oyunu: Geleceğin Mirası” programı düzenlenmiştir. InnoMaDE (Dijital Bir Avrupa için Yenilikçi Müzeler) projesi kapsamında dokuz kez düzenlenen bu oyunda katılımcılar, takımlar halinde koleksiyonu bulmacalarla keşfederek, şifreleri tamamlayarak oyunu tamamlamaya çalışmışlardır.

“Yaratıcılığın Doğası: Yetişkinler İçin Atölyeler” programı hem çevrim içi hem de yüz yüze olarak hazırlanmıştır. “Zamane İstanbulları” ve “Paula Rego: Hikâyelerin Hikâyesi” sergileri kapsamında “Pera Yetişkin” atölyelerinde 16 Mart 2023 tarihinde düzenlenen “Öğretmenlere Özel: Kağıt Üzerine Karışık Teknik” atölyesinde sanatçının eserlerindeki hikâyelerden hareketle verilen anahtar kelimelerden yola çıkılarak hikâyeler kurgulanmış ve resmedilmiştir. 26 Nisan 2023’de “Öğretmenlere Özel:

Belleğimde İstanbul” atölyesinde ise İstanbul’un değişimine yönelik hikâyeler üzerinden şehrin geçmişine, bugününe ve geleceğine yönelik imgelerle resimler yapılmıştır.

3 Ocak-28 Nisan 2023 tarihleri arasında “Zamane Hikayeleri” isimli programla “Paula Rego: Hikâyelerin Hikâyesi” ve “Zamane İstanbulları” sergilerinden yola çıkarak hem çevrim içi hem yüz yüze atölyeler düzenlenmiştir. “Pera Yetişkin” kapsamında 19 Ocak, 16 Şubat, 23 Mart ve 20 Nisan 2023 tarihlerinde “Paula Rego: Hikayelerin Hikayesi Çevrimiçi Sergi Turu” ile 26 Ocak, 23 Şubat, 30 Mart ve 27 Nisan 2023 tarihlerinde “Zamane İstanbulları Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir. “Pera Engelsiz” kapsamında yapılan “Maske Tasarımı” atölyesinde çeşitli boya ve malzemelerle hayvan maskeleri tasarlanmıştır. “Hayal Evim” atölyesinde ise ev şablonları üzerine sergiden esinlenilerek kahramanlar resmedilmiştir. Öğretmenler için “Paula Rego: Hikayelerin Hikayesi Çevrimiçi Sergi Turu” ve “Zamane İstanbulları Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir. Okul gruplarına yönelik olarak anaokulları için “Masal Kahramanları” atölyesinde çocuklar çevrim içi sergi turundan sonra kendi masalsı dünyalarını resmetmişlerdir. İlkokullar için “Üç Boyutlu Kartlar” atölyesinde Paula Rego’nun yarattığı hayali canlılar ve hayvan figürlerinden esinlenilerek hayali canlılar çizilmiş ve hareketli kartlar tasarlanmıştır. Ortaokullar için “Perspektif Çalışması” atölyesinde Paula Rego’nun “Crivelli’nin Bahçesi için Çalışma (Ziyaret)” ve “Geniş Sargasso Denizi” adlı tablolarından yola çıkılarak perspektif tekniği ve çeşitleri hakkında bilgi edinilmiş, basit perspektif çizimleri yapılmıştır. Liseler için ise “Paulo Rego: Hikayelerin Hikayesi Çevrimiçi Sergi Turu” ve “Zamane İstanbulları Çevrimiçi Sergi Turu” düzenlenmiştir.

18 Mart-30 Nisan 2023 tarihleri arasında “Renklerle Dans” programında çevrim içi ve yüz yüze atölyeler düzenlenmiştir. 7-12 yaş arası çocuklar için 26 Mart, 30 Nisan 2023 tarihinde düzenlenen “Hikayemi Resimliyorum” adlı çevrim içi atölyede Paula Rego’nun eserleri incelendikten sonra katılımcılar kurguladıkları hikâyeleri resim ve kolaj yoluyla aktarmışlardır.

14 Nisan-4 Mayıs 2023 tarihleri arasında düzenlenen “İlmek İlmek Hikayeler Sanatçı Atölyeleri” programında “Paula Rego: Hikâyelerin Hikâyesi” sergisi kapsamında yetişkinlere yönelik biri çevrim içi, diğeri ise yüz yüze iki atölye düzenlenmiştir. Çevrim içi olarak 4 Mayıs 2023’de düzenlenen “Hikaye Anlatımı ve Dikiş” atölyesinde Sanatçı Güneş Terkol denetiminde hikâye anlatımı ile oluşturulan karakterler kumaşa aktararak kompozisyonlar oluşturulmuştur.

“Yaz Tatili Atölyeleri” 19 Temmuz-12 Ağustos 2023 tarihleri arasında düzenlenmiştir. “Isabel Muñoz: Yeni Bir Hikâye” sergisine yönelik olarak düzenlenen programda yüz yüze ve çevrim içi etkinliklere yer verilmiştir. “Pera Çocuk” kapsamında 7-12 yaş grubu için 1 Ağustos 2023’te düzenlenen “İllüstrasyon ile Yapboz Tasarımı” atölyesinde illüstratif resimler yapboza dönüştürülmüştür. 10 Ağustos 2023’te “Saklı Figürler: Bak, Buradayım!” atölyesi gerçekleştirilmiş ve çocuklar Isabel Muñoz’un fotoğrafları üzerinden ışık-gölgeyi incelemiş, en çok ilgilerini çeken figürün çıkarılmadan önce toprak altında nasıl durduğunu resmetmişlerdir. 8, 12 Ağustos 2023 tarihlerinde düzenlenen “Gölgenin Ardı: Arkeolojik Alan Tasarımım” adlı atölyede ise sergide yer alan arkeolojik fotoğrafları incelenerek hayali arkeolojik alanlar tasarlanmış ve bu alanların aydınlatıldığı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Dijital eğitim etkinliklerine pandemi ile başlayan İstanbul Modern Sanat Müzesi uzun süre sürdüğü dijital eğitimleri bir müddet sonra bir kısmı yüz yüze bir kısmı ise çevrim içi olacak şekilde gerçekleştirmeye devam etmiştir. Dijital eğitim etkinlikleri azalmış olsa bile 2023 yılının Ağustos ayına kadar mevcut olduğu görülmüştür.

Ankara Rahmi M. Koç Müzesi

Ankara’da bulunan Rahmi M. Koç Müzesi incelendiğinde yine pandemi öncesi dijital eğitim etkinlikleri olmadığı görülmektedir. Pandeminin başlaması ve müzelerin kapanması ile birlikte müze sosyal medya aracılığıyla ziyaretçilerine ulaşmaya çalışmıştır. Videolar ile çocukların evde yapabileceği etkinlikler paylaşmışlar ve tamamlanan etkinlik görsellerini sosyal medya platformları üzerinden takipçilerine sunmuşlardır.

Müze ilk çevrim içi eğitim etkinliğini 20 Mayıs 2020 tarihinde müzeler gününde Müzeciler Derneği iş birliği ile 8-14 yaş grubundaki çocuklar için “Hayatımda Müzeler Anı Defteri Atölye” adı altında “Online Çocuk Atölyesi” olarak gerçekleştirmiştir. “Eğlenceli Cumartesi Çocuklar için Müze Oyunu” atölyesi ise 12, 19, 26 Eylül 2020 tarihlerinde düzenlenmiştir.

“Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları” etkinliği kapsamında ilk konuşma 5 Kasım 2020’de “Ankara Sanayi Mektebi” başlığıyla sanat tarihçi Kübra Çeber tarafından gerçekleştirilmiştir. “Ankara Demiryolları” konuşması ise sanat tarihçi ve müzeci Servet Sarıarslan tarafından 3 Aralık 2020’de yapılmıştır.

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile birlikte öğretmenler için “Çevrimiçi Kültürel Miras Eğitimi Programı” hazırlanmış ve program kapsamında; Aralık 2020 ve Ocak 2021 tarihleri süresince Hayat Bilgisi, Görsel Sanatlar, Sosyal Bilgiler ve Halk Kültürü derslerinde ait kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik olarak “Kültürel Miras”, “Kültürel Miras Eğitimi ve Eğitimde Dijital Araçların Kullanımı” konularında eğitimler verilmiştir.

“Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları” etkinliği 7 Ocak 2021’de “Ankara’da İlk Sanayi Yerleşimi ve Mirası” konulu konuşması ile Öğretim Üyesi Mehmet Saner’i ağırlamıştır. 14 Ocak 2021 tarihinde gerçekleştirilen “Müze Elçileri Uzmanla Buluşuyor” etkinliği ile “Müze Elçileri Projesi” kapsamında farklı illerdeki öğrenciler ile buluşulmuş ve öğrenciler müzeyi çevrim içi ortamda gezip, etkinlikler ile tanıma fırsatı bulmuşlardır. 2021 eğitim-öğretim yılı için “Yarıyıl Tatilinde Müzeden Bilim Atölyeleri” düzenlenmiş ve çocuklar hazırlanan bilim atölyelerinde eğlenerek dijital deneyler yapmışlardır.

“Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları” 4 Şubat 2021 tarihinde Prof. Dr. Selahattin Fehmi Akçiçek’in yaptığı “Demir Ağlardan Sağlığa: Sıhhiye Vagonu” konuşması ile devam etmiştir. Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Okul Destek Derneği İşbirliği ile “Çocuklara Bilim Atölyeleri” programı kapsamında okullarla iş birliği yapılarak çevrim içi atölyeler hazırlanmıştır. 3 Şubat 2021 tarihinde 5. sınıf öğrencileri için “Dünyayı Değiştiren İcatlar”, 5 Şubat 2021 ‘de 6. sınıf öğrencileri için “Geçmişten Günümüze Teknoloji” 10 Şubat 2021’de 7. sınıf öğrencileri için “İlham Veren Bilim İnsanları” 12 Şubat 2021’de de 8. sınıf öğrencileri için “Sanayi Devriminden Sonra Üretim” atölyeleri düzenlenmiştir.

“Quo Vadis?” başlığı altında 13 Şubat 2021 tarihi itibarıyla çevrim içi konuşmalar dizisi düzenlenmiştir. İlk konuşma Prof. Dr. Aysel Köksal Akyol ve Doç. Dr. Ali Akın Akyol tarafından gerçekleştirilmiş ve “Müzeler: Kültür, İletişim, Eğitim” başlığı altında kültürel miras oluşumunda ve aktarımında önemli rolü olan müzelerin değişen rolleri üzerine konuşulmuştur. Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları ise 4 Mart 2021 tarihinde Prof. Dr. Zafer Savaş Şahin’in “Nafia-İmar Sarkacında Şehirciliğimiz” adlı konuşması ile devam etmiştir.

20 Mart 2021 tarihinde “Quo Vadis?” konuşmaları dizisi “Müze Eğitimi: Yerinde, Uzaktan, Harmanlanmış” konuşması ile devam etmiştir. Cin Ali Müzesi iş birliğinde Nevin Apaydın, Selma Dölek ve Ayşe Bağırıcıoğlu ile müze eğitimi, uzaktan müze eğitiminin en verimli şekilde nasıl organize edilebileceği ve bu yöntemin kalıcı

hale gelip gelmeyeceği üzerine konuşulmuştur. 1 Nisan 2021 tarihinde “Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları” Dr. Ferhan Egemen Okutur “Gündelik Yaşamda Tarihsel Öğeleri Okumak: Endüstriyel Tasarım Örnekleri” konulu konuşma ile sürmüştür.

“Quo Vadis?” konuşlarının bir diğeri 17 Nisan 2021 tarihinde Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliğinde “Müze ve Okul: Projeler, eTwinning, Erasmus+” başlığı altında gerçekleştirilmiştir. 6 Mayıs 2021 tarihinde Prof. Dr. Ebru Boyar tarafından “Çevrimiçi Endüstri Tarihi Konuşmaları” kapsamında “Erken Cumhuriyet Dönemi Sağlık Propagandasında Teknolojinin Kullanımı” adlı konuşma gerçekleştirilmiştir.

2021 yılı Müzeler Günü etkinliği olarak 18 Mayıs tarihinde Türkiye Müzeciler Derneği ile birlikte “Müzelerin Geleceğini Çocuklar Hayal Ediyor” atölyesi düzenlenmiştir. Hasanoğlu Dr. Ahmet Kazım Mıhçıoğlu İlkokulu ile birlikte düzenlenen etkinlikte pandemi süreci ile birlikte müzelerin geleceği üzerine odaklanılmıştır.

24 Mayıs 2021 tarihinde yine Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Cin Ali Müzesi iş birliğiyle “Gençler Müzelere Soruyor” etkinliği düzenlenmiştir. Müze, “Genç Müze” adı altında, gençlerin müzelerin geleceği ile ilgili fikirlerini duyabilmek ve duyurabilmek amacıyla bir çalışma planlamıştır. Bunun ardından farklı üniversitelerden ve disiplinlerden gençlerle “Genç Müze Topluluğu” kurulmuştur. Gençler bu etkinlik kapsamında Mithra İstanbul, Pera Müzesi, Troya Müzesi, Yaşayan Köy, Yeşilova Höyüğü gibi kurumlardan müze profesyonelleri ile bir araya gelmiş, sorular yöneterek sürecin bir parçası olmaya çalışmıştır. 28 Haziran 2021 tarihinde “Gençler Müzelere Soruyor” etkinliği Cin Ali Müzesi Youtube kanalı üzerinden gerçekleştirilmiştir. İstanbul Oyuncak Müzesi Kurumsal İletişim Yöneticisi Aslı Nuhoğlu, Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği Genel Sekreteri Zeynep Toy ve Odunpazarı Müzesi Eğitim Koordinatörü Deniz Bayrakçı Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümü öğrencileriyle bir araya gelmiş ve öğrencilerin sorularına yanıtlar vermiştir.

7-12 yaş grubu çocuklar için 2021 yılı temmuz ve ağustos aylarında “Müzedeyaz Okulu” kapsamında “Benim Dijital Müzem: Dijital Tasarım Eğitimi” etkinliği düzenlenmiştir. Müzedeyaz ve çevrim içi olarak düzenlenen eğitim atölyesi 27, 30 Temmuz ve 3, 6, 10, 13, 17, 20, 24, 27 Ağustos 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çocuklar bu atölye ile müzelerin ve dijital müzelerin nasıl tasarlandığını öğrenmişler ve kendi dijital müze projelerini gerçekleştirmişlerdir. Son olarak 14 Ağustos 2021 tarihinde “Geçmişten Günümüze Meslekler” adlı, 7-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik “Eğlenceli Yaz Atölyesi” düzenlenmiştir. Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Koç

Üniversitesi Suna& İnan Kıraç Kaleiçi Müzesinin ortaklaşa olarak düzenlediği atölyede eğitici ve öğretici oyunlara yer verilmiştir.

Pandemi ile birlikte dijital eğitim etkinliklerine başlayan Ankara Rahmi M. Koç Müzesinin çok fazla çevrim içi eğitim etkinliği yapmadığı söylenebilir. Ağustos 2021 tarihinden sonra müzede çevrim içi eğitim etkinliği yapılmadığı görülmektedir.

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi incelendiğinde pandemi öncesi dijital eğitim etkinliği gerçekleştirmediği görülmektedir. Müze 23 Nisan 2020 tarihinde Instagram üzerinden daha önceden takipçilerine duyurduğu ve müzede çocukların çekilmiş fotoğraflarının çekiminden oluşan bir video ile 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanmıştır. Bu süreçte geçmiş sergileri ve eserleri ile ilgili bilgiler veren postlar paylaşılmıştır.

7-9 yaş arasındaki çocukları kapsayan ilk “Çevrimiçi Çocuk Atölyesi” etkinliği olan “Zaman Kapsülü” 28 Temmuz 2020 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu atölye ile çocuklar kendi dönemlerine ait bilgileri geleceğe taşımışlardır. 14 Ağustos 2020 tarihinde 8-12 yaş arasındaki çocuklar için “Mitoslardan Çömleklere” atölyesi düzenlenmiştir. Atölye kapsamında Yunan dönemine ait büyük çömlek kaplara ve onların hikâyelerine odaklanılmıştır. Ardından çocuklar çömlek şablonları üzerine kendi tasarımlarını oluşturmuşlardır.

15 Ekim 2020 tarihinde Instagram üzerinden canlı yayınla çevrim içi müze turu Müze Direktörü Nazan Gezer tarafından gerçekleştirilmiştir. 19 Kasım 2020 tarihinde Koleksiyon Sorumlusu Selma Ünal Çakmak tarafından müze turu gerçekleştirilmiştir.

31 Ekim 2020 tarihinde 8-12 yaş grubundaki çocuklar için yine Yunan dönemine ait iki büyük çömleği konu alan ve çocukların çömlek tasarımı yaptığı “Mitoslardan Çömleklere” atölyesi düzenlenmiştir. 21 Kasım 2020 tarihinde 7-9 yaş grubu çocuklar için müzedeki Urartu Dönemi kemerine odaklanan, takılar hakkında bilgiler verildiği ve çocukların kemer üzerindeki sembolleri kullanarak kendi kemer tasarımlarını yaptıkları “Urartu Kemer Atölyesi” düzenlenmiştir. Bunların dışında 26 Kasım 2020’de Prof. Dr. Zeynep Çizmeli Ögün’ün anlatımıyla IGTV’de “Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi Sikke Koleksiyonu” canlı yayınla gezilmiştir.

18 Aralık 2020-14 Mart 2021 tarihleri arasında düzenlenen Raffaello Sergisi’ne paralel olarak 26 Aralık 2020 tarihinde 8-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik “Raffaello

Portreleri” çevrim içi çocuk atölyesi düzenlenmiştir. Atölyede çocuklar ressamın portrelerini incelemiş, ardından da kendi portrelerini çizmişlerdir. Aynı atölye 9 Ocak ve 23 Ocak 2021 tarihlerinde de gerçekleştirilmiştir. 16 Ocak 2021 tarihinde Dr. Dilek Karaaziz Şener tarafından “Raffaello ve Rönesans” adlı söyleşi gerçekleştirilmiştir.

Müzedede farklı ülkelerdeki müzelere yönelik çevrim içi turlar düzenlenmiştir. 24 Ocak 2021’de Vatikan Müzeleri Sistine Şapeli, 14 Şubat 2021’de ise Uffizi Galerisi turu çevrim içi olarak sunulmuştur. 20 Şubat 2021 tarihinde “Eserden Müzeye: Yüksel Erimtan Koleksiyonu’nun Hikayesi” adlı çevrim içi söyleşi Koleksiyon Sorumlusu Selma Ünal Çakmak’ın moderatörlüğünde ve müze küratörlerinden Arkeolog Dr. Gül Pulhan’ın anlatımıyla gerçekleştirilmiştir.

27 Şubat 2021 tarihinde 8-10 yaş arasındaki çocuklar için düzenlenen “Yırt Yapıştır Raffaello” atölyesinde sergideki eserler incelenmiş ardından kolaj tekniği ile portreler yeniden tasarlanmıştır. Aynı atölye 6 Mart tarihinde tekrar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 7 Mart 2021 tarihinde Salvador Dali Müzesine çevrim içi tur düzenlenmiştir.

9-12 yaş arasındaki çocukları kapsayan “Roma’da Tiyatro” adlı atölye 10 Nisan 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu atölyede çocuklar tiyatro tarihi hakkında bilgi edinmiş, günümüz ve antik dönem tiyatro yapılarını karşılaştırmış, serideki tiyatro biletini inceleyerek kendi tiyatro biletlerini tasarlamışlardır. Aynı atölye 8-10 yaş grubu için 8 Mayıs 2021 tarihinde de gerçekleştirilmiştir.

17 Nisan 2021’de yapılan “Çevrimiçi Aile Atölyesi” ile 7-9 yaş arasındaki çocuklar için “Roma’da Moda” etkinliği düzenlenmiş ve Roma dönemi günlük yaşamını incelenerek, giysiler ve giyim kuralları hakkında bilgi edinilmiştir. Ardından çocuklar kendi Roma giysilerini tasarlamışlar ve kâğıt bebeklerine giydirmişlerdir. Bu atölyeye çocuklar bir ebeveynleri ile birlikte katılım sağlamıştır.

“Duvarla Müze İnşa Etmek” adlı çevrim içi söyleşi 30 Nisan 2021’de gerçekleştirilmiştir. Söyleşi kendisi de müze mimarlarından biri olan Prof. Dr. Ayşen Savaş tarafından gerçekleştirilmiştir. 9 Mayıs 2021 tarihinde Pergamon Müzesinde Tülay Zeybek’in anlatımıyla, 30 Mayıs 2021 tarihinde British Müzesinde Atilla Tuna’nın anlatımıyla çevrim içi tur düzenlenmiştir.

22 Mayıs 2021’de 9-12 yaş grubu çocuklar için Roma Dönemi sikkelerinin incelendiği ve sikke tasarımlarının yapıldığı “Antik Sikkeler” atölyesi gerçekleştirilmiştir. 6 Temmuz 2021’de ise Doç. Dr. Çiğdem Gençler Güray Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi koleksiyonunda yer alan cam eserleri anlattığı bir seminer düzenlemiştir.

Müze dijital eğitim etkinliklerine tıpkı diğer müzeler gibi pandemi sonrası başlamıştır. Diğer müzelere göre çok daha az dijital eğitim etkinliği yaptığı ve etkinlikleri 2021 yılı Temmuz ayı itibarıyla sona erdiği görülmektedir.

Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde müzelerin dijital eğitim etkinliklerinin hitap ettikleri gruplar ve eğitim içerikleri ortaya konmuştur. Tablolastırılan dijital eğitim etkinlikleri hitap ettikleri grupların başlıkları altında verilip yorumlanmıştır. Verilerin incelenmesi sonucu çocuk, genç, yetişkin, aile, öğretmen, okul grupları ve özel gereksinimli bireyler başlıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 7

Müzelerin Dijital Eğitim Etkinliklerinin Hitap Ettiği Gruplar ve Sayıları

Müze	Çocuklar	Gençler	Yetişkinler	Aileler	Öğretmenler	Okul Grupları	Özel Gereksinimli Bireyler
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	8	-	-	-	-	43	-
Sakıp Sabancı Müzesi	75	2	35	-	-	-	-
İstanbul Modern Sanat Müzesi	380	19	93	-	-	1	3
Pera Müzesi	113	4	46	-	38	47	7
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	6	2	10	-	1	6	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	13	-	8	1	-	-	-

Tablo 7’de incelenen altı müzeye ait dijital eğitim etkinliklerinin hitap ettiği gruplar ve bu gruplar için gerçekleştirilmiş eğitim etkinliklerinin sayısına yer verilmektedir. Araştırma kapsamındaki müzelerin tespit edilebilen toplam 961 dijital eğitim etkinliği bulunmaktadır. Tablodan da anlaşıldığı gibi en çok dijital eğitim

etkinliği İstanbul Modern Sanat Müzesinde gerçekleştirilmiştir. Tabloda yer alan müzeler ve dijital eğitim etkinliklerinin hitap ettikleri gruplar başlıklar altında detaylı olarak incelenmiştir.

Çocuklara Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 8’de incelenen müzelerinin çocuklara yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 8

Müzelerin Çocuklara Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	Sanat Atölyesi	2
	Bilim Atölyesi	3
	Yaz Sanat Atölyesi	3
Sakıp Sabancı Müzesi	Sanat Atölyesi	59
	Oyun	1
	Bilim Atölyesi	6
	Hikâye Atölyesi	2
	Felsefe Atölyesi	1
	Yaz Okulu Sanat Atölyesi	1
	Kış Okulu Sanat Atölyesi	5
	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	4
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Dünya Çevre Günü	2
	Çevrim İçi Yaz Sanat Okulu	156
	Çevrim İçi Modern ve Çağdaş Sanat Programı	92
	Ara Tatilde Çocuklara Çevrim İçi Sanat Okulu	40
	Çocuklara Çevrim İçi Yarıyıl Sanat Okulu	50
	BASF Kids’ Lab Çocuklara Çevrim İçi Sanatın Kimyası Atölyesi	36
	Çevrim İçi Sergi Turu	3
	Sanat Atölyesi	37
	Bilim Atölyesi	4
	Doğaçlama-Drama Atölyesi	4
	Ara Tatil Sanat Atölyesi	10
	Ara Tatil Bilim Atölyesi	5
	Yarıyıl Tatili Sanat Atölyesi	27
	Yarıyıl Tatili Doğaçlama-Drama Atölyesi	2
	Yarıyıl Tatili Felsefe Atölyesi	2
	Yarıyıl Tatili Bilim Atölyesi	6
	Yaz Okulu Sanat Atölyesi	11
	Yaz Okulu Felsefe Atölyesi	2
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	Sanat Atölyesi	1
	Oyun	3
	Yaz Atölyesi	1
	Yarıyıl Tatili Bilim Atölyesi	1
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	Sanat Atölyesi	13

İncelenen müzelere genel olarak bakıldığında en çok çocuklara yönelik dijital eğitim etkinlikleri yaptıkları görülmektedir. Çocuklar için yapılan çevrim içi eğitim programları tüm müzelerde pandemi süreci ile başlamış ve bu süreç boyunca devam etmiştir. Çocuklar için düzenlenen dijital eğitim etkinliklerine müzeler özelinde bakacak olursak İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi 6-8 ve 7-10 yaş grubuna yönelik olarak iki adet sanat atölyesi ve iki adet 9-14 yaş grubu için bir adet de 8-11 yaş gurubu için bilim atölyesi düzenlemiştir. Bunun yanında 8-11, 5-7 ve 7-10 yaş grubundaki çocuklar için yaz sanat atölyesi düzenlediği görülmektedir. Fiziki ortamında çocuklar için pek çok eğitim etkinliği düzenleyen İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin dijital ortamda bunu çok tercih etmediği ve daha çok okul guruplarına yöneldiği söylenebilir. Dijital eğitim etkinlikleri açısından 5-14 yaş grubundaki çocukları tercih etmiştir.

Sakıp Sabancı Müzesi çocuklara yönelik pek çok dijital eğitim uygulaması gerçekleştirmiştir. Özellikle çok farklı yaş gruplarına (7-12, 5-12, 6-12, 7-10, 11-14, 9-12, 6-9, 6-10, 6-8, 5-8, 8-12, 5-7, 7-9, 8-10) yaptığı çevrim içi sanat atölyesi eğitimleri dikkat çekicidir. 59 adet sanat atölyesi dışında bir adet oyun etkinliği, altı adet bilim atölyesi, iki adet hikâye etkinliği, bir adet felsefe atölyesi ve bir adet yaz okulu sanat atölyesi ile beş adet kış okulu sanat atölyesi düzenlenmiştir. Genel olarak bakıldığında 5-14 yaş grubundaki çocuklar için, daha çok sanat atölyesi odaklı dijital eğitim etkinlikleri düzenlenmiştir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi çevrim içi olarak yaptığı çocuklara yönelik eğitim programlarını 4-7 ve 8-12 yaş gurubu olmak üzere iki grupta gerçekleştirmiştir. Müze 23 Nisan Ulusal egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı dijital ortamda çocuklarla birlikte gerçekleştirdiği etkinliklerle kutlamıştır. Bunun yanına Dünya Çevre Günü için de etkinlikler gerçekleştirmiştir. “Sanal Dedektifler” isimli etkinlikler de içeren, “Sanatçı ve Zamanı” ile “Şimdinin Peşinde” sergilerine ait sanal müze turlarının yanında Selma Gürbüz: Dünya Diye Bir Yer” sergisine paralel olarak da her Perşembe ve Cuma günleri çevrim içi sergi turları düzenlenmiştir. Müzenin sanat müzesi olması dolayısıyla sadece sanat eğitimine yönelik dijital odaklı atölye çalışmaları düzenlediği görülmektedir. Söz konusu sanat atölyeleri üç yaz boyunca yapılan “Çevrimiçi Yaz Sanat Okulu” içerisinde toplam 156, “Çevrimiçi Modern ve Çağdaş Sanat Programı” içerisinde 92, dört farklı ara tatilde “Ara Tatilde Çocuklara Çevrimiçi Sanat Okulu” içerisinde toplam 40, iki ayrı yarıyıl tatilinde ise “Çevrimiçi Yarıyıl Sanat Okulu” ile 50 adet sanat atölyesi etkinliği ile gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında 36 adet BASF Kids’ Lab Çocuklara Çevrimiçi Sanatın Kimyası atölyesi düzenlenmiştir. Diğer atölyelerden

farklı olarak bu atölye 5-7, 8-12 yaş grubu için yapılmıştır. Görüldüğü gibi İstanbul Modern Sanat Müzesi düzenlediği tespit edilen 380 dijital eğitim etkinliği ile çocuklar için en çok eğitim yapan müze olmuştur.

Pera Müzesinin çocuklara yönelik dijital eğitim etkinlikleri incelendiğinde 4-12 yaş grubundaki çocuklara hitap ettikleri görülmektedir. Pera Müzesi dijital odaklı üç adet çevrim içi sergi turu, farklı yaş gruplarına (4-6, 7-12, 7-9, 10-12, 7-10, 9-12) yönelik 37 adet sanat atölyesi, 6-11 yaş grubunu kapsayan dört adet bilim atölyesi ve yine farklı yaş grupları için dört adet doğaçlama-drama atölyesi düzenlemiştir. Bunların dışında müzenin çocuklar için dijital olarak ara tatil, yarıyıl tatili ve yaz okulu atölyeleri düzenlediği görülmektedir. Ara tatilde iki adet 4-6 yaş grubu için, altı adet de 7-12 yaş grubu için sanat atölyesi yapılmıştır. Yine aynı program dâhilinde 7-12 yaş için beş adet bilim atölyesi düzenlenmiştir. Yarıyıl tatilinde ise 4-12 yaş grubunu kapsayan 27 adet sanat atölyesi, iki adet doğaçlama-drama atölyesi, iki adet felsefe atölyesi, altı adet de bilim atölyesi düzenlendiği görülmektedir. Yaz okulunda ise 7-12 yaş grubundaki çocuklara 11 adet sanat atölyesi ve 10-12 yaş grubundaki çocuklar için 1 adet felsefe atölyesi gerçekleştirilmiştir. Müzenin dijital eğitim etkinliklerini daha çok sanat atölyeleri şeklinde gerçekleştirmiş ve bu etkinlikleri müze koleksiyonlarından ya da süreli sergilerden yola çıkarak oluşturmuştur. Pera Müzesi çocuklar için düzenlediği tespit edilen 255 adet dijital eğitimi etkinliği ile İstanbul Modern Sanat Müzesinden sonra en çok etkinlik yapan müzedir.

Ankara Rahmi M. Koç Müzesinde çocuklara yönelik olarak dijital eğitim etkinliklerine bakıldığında diğer müzelere oranla çok az etkinlik gerçekleştiği görülmektedir. Müzede gerçekleşmiş bir adet sanat atölyesi, üç adet oyun etkinliği, bir adet yaz atölyesi ve bir adet de yarıyıl tatili bilim atölyesi tespit edilmiştir. Müze yaptığı dijital eğitim etkinliklerinde 7-14 yaş grubundaki çocuklara hitap etmiştir. Yüz yüze eğitimlerde daha küçük yaş gruplarına yer verilmesine rağmen çevrim içi eğitimde buna yer verilmemiştir.

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesine bakıldığında çevrim içi ortamda farklı yaş gruplarına (7-9, 8-12, 7-9, 8-10, 9-12) yönelik olarak 13 adet sanat atölyesi etkinliği düzenlediği görülmektedir. Müze fiziki ortamda yaptığı eğitim etkinliklerinde daha küçük yaşta çocuklara hitap ediyor olmasına rağmen dijital eğitim etkinliklerini 7-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik sürdürmüştür.

Gençlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 9’da incelenen müzelerinin gençlere yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 9

Müzelerin Gençlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	Sanat Atölyesi	2
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Çevrim İçi Canlı Tur	2
	Çevrim İçi Sergi Turu	2
	Çevrim İçi Sanat Tarihi Dersleri	1
	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	11
	Seminer	3
Pera Müzesi	Sanat Atölyesi	2
	Yaratıcı Yazma Atölyesi	1
	Doğaçlama-Drama Atölyesi	1
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	2
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-	-

Müzelerin gençlere yönelik dijital eğitim etkinlikleri incelendiğinde İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinin herhangi bir etkinlik yapmadığı görülmektedir. Bunun dışında Sakıp Sabancı Müzesi 14-17 yaş arasındaki gençler için iki adet sanat atölyesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi de iki adet konuşma-söyleşi-sohbet-konferans türünde çevrim içi etkinlik düzenlemiştir. Pera Müzesine bakıldığında bir kez yaratıcı yazma atölyesi ve doğaçlama-drama atölyesi düzenlediği görülmektedir. Bunun yanında iki defa da sanat atölyesi düzenlenmiştir. Pera Müzesinin fiziki ortamda “Pera Genç” programı adı altında 13-17 yaş arasındaki gençlere yönelik müze eğitimleri ve etkinlikler düzenlediği düşünüldüğünde dijital anlamda yaptığı etkinliklerin biraz kısıtlı olduğunu söylemek mümkündür. Gençlere yönelik olarak ortaya konan dijital eğitim etkinlikleri anlamında 19 adet etkinlikle, en zengin içeriği İstanbul Modern Sanat Müzesinin sunduğu söylenebilir. Müze gençlere yönelik çevrim içi sergi turları ve yurtdışından farklı sergilere yönelik canlı sergi turları düzenlemiştir. Müze fiziki ortamında da 18-25 yaş aralığındaki gençlerin ilgisine sunduğu “Genç Salı” programına dijital ortamda devam etmiş ve 11 adet sanatçı söyleşisi düzenlemiştir. Bunun dışında bir kez çevrimiçi sanat tarihi dersi ve “Çağdaş Sanat ile Bugüne Bakmak” adlı 3 farklı çevrim içi seminerden oluşan dizi ile gençlerle buluşmuştur.

Yetişkinlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 10'da incelenen müzelerinin yetişkinlere yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 10

Müzelerin Yetişkinlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	34
	Sanat Atölyesi	1
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Üyelere Özel Çevrim İçi Sergi Turu	11
	Çevrim İçi Canlı Tur	3
	Anneler Gününe Özel Çevrim İçi Sergi Turu	1
	Babalar Gününe Özel Çevrim İçi Sergi Turu	1
	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	14
	Sanatçı Atölyesi	11
	Proje Etkinlik Atölyesi	8
	Seminer	44
Pera Müzesi	Sanat Atölyesi	14
	Felsefe Atölyesi	1
	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	1
	Doğaçlama-Drama Atölyesi	1
	Çevrim İçi Sergi Turu	10
	Yaratıcı Yazma Atölyesi	1
	Yaratıcı Düşünme Atölyesi	1
	Aromaterapi Atölyesi	1
	Oyun	9
	Huzurevleri İçin Çevrim İçi Sergi Turu	7
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	10
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	Konuşma-Söyleşi-Sohbet-Konferans	3
	Çevrim İçi Müze Turu	5

Müzelerin dijital eğitim etkinlikleri yetişkinler özelinde incelendiğinde İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin bu süreçte yetişkinlere yönelik çevrim içi eğitim etkinliği düzenlemediği görülmektedir. Müzelere genel olarak baktığımızda en çok konuşma-söyleşi-sohbet-konferans başlığı altında toplayabileceğimiz türden etkinlikler düzenlendiği anlaşılmaktadır. Sakıp Sabancı Müzesi 34 adet konuşma-söyleşi-sohbet-konferans türünde çevrim içi etkinlik ve bir adet sanat atölyesi düzenlemiştir.

Yetişkinlere yönelik olarak en çok etkinlik İstanbul Modern Sanat Müzesinde ve ardından da Pera Müzesinde düzenlenmiştir. İstanbul Modern Sanat Müzesi üyelerine özel çevrim içi sergi turlarının dışında yurt dışından çevrim içi sergi turu imkânlarını da izleyicilerine sunmuştur. Anneler ve Babalar Gününe özel çevrim içi sergi turu da düzenlenen etkinlikler arasındadır. 14 adet konuşma-söyleşi-sohbet-konferans türünde

etkinlik ve 11 adet sanatçı atölyesi ile izleyicilerine dijital ortamda ulaşmıştır. Diğer müzelerden farklı olarak 8 atölyeden oluşan proje etkinliği dizisini çevrim içi ortama taşımıştır. İstanbul Modern Sanat Müzesi özellikle yetişkinlere yönelik farklı konularda düzenlediği seminer dizileriyle yetişkinleri dijital ortamda bir araya getirmiştir. Toplam 44 seminerden oluşan bu etkinlikler ile ziyaretçiler farklı uzmanlardan sanat, sanat tarihi, yaratıcı yazarlık gibi alanlarda dersler almış ve özellikle pandemi sürecinde evde kaldıkları zamanları kişisel gelişimleri adına verimli kullanmışlardır.

Pera Müzesine bakıldığında ise özellikle sanat atölyelerine yoğunlaştığı görülmektedir. 14 adet sanat atölyesinin dışında çevrim içi sergi turları ve özellikle de huzurevleri için özel olarak hazırlanan çevrim içi sergi turları ile dikkat çekici etkinlikler düzenlediği görülmektedir. Drama, yaratıcı yazma gibi diğer çevrim içi eğitim etkinlikleri de yapılmıştır.

Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi konuşma-söyleşi-sohbet-konferans türünde dijital eğitim etkinlikleri düzenlemişlerdir. Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi ayrıca 5 adet çevrim içi müze turu düzenlemiştir. Bu turlar sadece Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi koleksiyonu yönünde değil ayrıca farklı müzelere ait çevrim içi sergi turları şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Ailelere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 11’de incelenen müzelerinin ailelere yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 11

Müzelerin Ailelere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	-	-
İstanbul Modern Sanat Müzesi	-	-
Pera Müzesi	-	-
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	-	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	Sanat Atölyesi	1

Müzelerin geneline bakıldığında ailelere yönelik çevrim içi eğitim uygulamasının neredeyse olmadığı görülmektedir. Sadece Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi 7-9 yaş grubundaki çocuklar ve aileleri için 1 kez sanat atölyesi düzenlemiştir.

Ancak İstanbul Modern Sanat Müzesi örneğinde olduğu gibi küçük yaş grubundaki çocukların çevrim içi eğitim etkinlikleri genellikle ebeveyn katılımlı olması gerektiği belirtilmiştir. Bu durum aynı zamanda bir nevi aile katılımlı atölye çalışmaları şeklinde yürütülmüştür. Özellikle küçük yaş gurubundaki çocukların dijital teknolojilerin kullanımı konusunda yetersiz olacağı düşünüldüğünden küçük yaş grubundaki çevrim içi atölye çalışmaları ebeveyn katılımı ile yürütülmüştür. Ancak Sakıp Sabancı Müzesi ya da İstanbul Modern Sanat Müzesi gibi fiziki ortamda ailelere yönelik eğitim etkinlikleri tasarlayan müzeler çevrim içi ortamda dijital odaklı çevrim içi eğitim uygulaması düzenlememişlerdir.

Öğretmenlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 12’de incelenen müzelerinin öğretmenlere yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 12

Müzelerin Öğretmenlere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	-	-
İstanbul Modern Sanat Müzesi	-	-
Pera Müzesi	Çevrim İçi Sergi Turu	24
	Sanat Atölyesi	9
	Doğaçlama-Drama Atölyesi	2
	Yaratıcı Yazma Atölyesi	3
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	Eğitim	1
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-	-

Öğretmenlere yönelik dijital eğitim etkinlikleri açısından müzeler incelendiğinde İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinde bu anlamda bir eğitim etkinliği olmadığı görülmektedir. Pera Müzesine baktığımızda öğretmenlere yönelik olarak çevrim içi sergi turları, sanat atölyeleri, doğaçlama-drama atölyesi ve yaratıcı yazma atölyesi düzenlendiği görülmektedir. Müzenin düzenlediği sergi turları sadece eserlerin görülüp bilgiler edinilmesi şeklinde değil, aynı zamanda özel olarak müfredata uygun hazırlanan öğretmen rehber kitapçıklarının kullanımı ve müzenin farklı yaş grupları için derslerde kullanımını içermiştir. Yine öğretmenler için farklı süreli sergiler kapsamında

çevrim içi sanat atölyeleri düzenlenmiştir. Öğretmenler gününe özel olarak da çevrim içi sergi turları düzenlendiği görülmektedir. Bunun dışında drama atölyesi ve yaratıcı yazma atölyesi düzenlenmiştir. Pera Müzesi dışında Ankara Rahmi M. Koç Müzesi de bu süreçte bir kez olmak üzere öğretmenlere yönelik “Çevrimiçi Kültürel Miras Eğitimi Programı” düzenlenmiş ve “kültürel miras”, “kültürel miras eğitimi ve eğitimde dijital araçların kullanımı” konularında eğitimler vermiştir.

Genel olarak bakıldığında müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımına yönelik olarak fiziki ortamda da öğretmen eğitimlerinin çok fazla yapılmadığı söylemek mümkündür. Aynı şekilde bahsi geçen müzeler dışında öğretmenlere yönelik olarak dijital eğitim etkinlikleri düzenlenmemiştir.

Okul Gruplarına Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri

Tablo 13’te incelenen müzelerinin okul gruplarına yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 13

Müzelerin Okul Gruplarına Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları

Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	Bilim Atölyesi	43
Sakıp Sabancı Müzesi	-	-
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Okullara Yönelik Çevrim İçi Sergi Turu	1
Pera Müzesi	Anaokulu Sanat Atölyesi	9
	İlkokul Sanat Atölyesi	13
	Ortaokul Sanat Atölyesi	12
	Liseler için Çevrim İçi Sergi Turu	13
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	Çevrim İçi Müze Turu	1
	Atölye	1
	Bilim Atölyesi	4
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-	-

Araştırma kapsamındaki müzelerin okul gruplarına yönelik yaptıkları dijital eğitim etkinlikleri incelendiğinde İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin 2020-2021 eğitim-öğretim yılının Ekim ayında başlattığı “Müzede Çevrimiçi Eğitimler” programıyla okullar için bilim atölyeleri düzenlediği görülmektedir. Dersler, konular ve kazanımlar bağlamında kurgulanan bu dijital eğitim etkinlikleri ile 43 okula ulaşılmıştır. Ancak bu dijital eğitim etkinliği sadece bir eğitim-öğretim yılı sürmüş ve sonrasında devam etmemiştir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi okul grupları için sadece çevrimiçi sergi turları düzenlemiştir. Pera Müzesinin okul grupları için yaptığı dijital eğitim etkinliklerine bakıldığında ise anaokul, ilkokul ve ortaokullar için sanat atölyeleri düzenlediği görülmektedir. Ayrıca lise öğrencileri için de çevrim içi sergi turları düzenlenmiştir. Pera Müzesi okul grupları için düzenlediği 47 dijital eğitim etkinliği ile en çok etkinlik yapan müze olmuştur.

Ankara Rahmi M. Koç Müzesi incelendiğinde okul gruplarına yönelik olarak bir kez çevrim içi sergi turu, bir kez çevrim içi atölye etkinliği ve dört kez de çevrim içi bilim atölyesi düzenlediği görülmektedir. Sakıp Sabancı Müzesinin ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesinin okul gruplarına yönelik dijital eğitim uygulaması olmadığı görülmektedir. Okul grupları açısından bakıldığında dijital eğitim etkinliklerinin incelenen müzeler anlamında özellikle pandemi sürecinde ortaya çıktığı görülmektedir. Müzeye ulaşma olasılığı olmayan okullar için okul gruplarına yönelik dijital eğitim etkinliklerinin sürmesi büyük bir avantaj olacakken dijital eğitim etkinlikleri pandemi sonrası sona ermiştir. Pandemi sürecini okul gruplarına dijital eğitim etkinliği sunma anlamında en iyi Pera Müzesinin ve İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinin yönettiği söylenebilir. Diğer müzelerin okul grupları için dijital eğitim etkinlikleri gerçekleştirmemesinin ya da çok az gerçekleştirmesinin sebebi pandemi sürecinde ülke genelinde her kademede eğitimin çevrim içi ortamda yürütülüyor olması gerekçe olarak gösterilebilir.

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Eğitim Etkinlikleri

Tablo 14'te incelenen müzelerinin özel gereksinimli bireylere yönelik dijital eğitim etkinliklerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 14

<i>Müzelerin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Dijital Eğitim Etkinlikleri ve Sayıları</i>		
Müze	Eğitim Etkinliği Türü	Sayı
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	-	-
Sakıp Sabancı Müzesi	-	-
İstanbul Modern Sanat Müzesi	Sanat Atölyesi	3
Pera Müzesi	Sanat Atölyesi	7
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	-	-
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	-	-

Müzelerin geneline bakıldığında özel gereksinimli bireylere yönelik çok fazla etkinlik yapılmadığı görülmektedir. İncelemeler sonucu sadece Pera ve İstanbul Modern Sanat Müzesinde dijital eğitim etkinliklerine rastlanmıştır. Pera Müzesi özel gereksinimli bireyler için yedi adet sanat atölye çalışması gerçekleştirmiştir. İstanbul Modern Sanat Müzesi ise üç adet atölye çalışması gerçekleştirmiştir. Müzelerin dijital eğitim etkinliklerinde özel gereksinimli bireyler konusunda çekimser olmasının ya da Pera Müzesi gibi fiziki ortamda özel gereksinimli bireylere yönelik pek çok eğitim ya da etkinlik gerçekleştirmesine rağmen dijital ortamda bunu çok fazla tercih etmemesinin farklı sebeplerinin olduğu düşünülmektedir. Özel gereksinimli bireylere yönelik özel bir eğitim programı gerekmesi ve bu konuda uzman olan kişilerin bu eğitimi gerçekleştirmesi gereği; özel gereksinimli bireylerin dijital teknolojilerin kullanımında normal gelişimini sürdüren akranlarına oranla daha kısıtlı durumda olması; eğitimin bir yetişkin gözetiminde gerçekleştirilmesi gerekliliği gibi konular dolayısıyla müzelerin özel gereksinimli bireylere yönelik dijital eğitim etkinliklerine mesafeli olduğu söylenebilir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve araştırma sonuçlarından yola çıkarak ortaya konan önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar her bir alt amaç doğrultusunda oluşturulan başlıklar altında maddeler halinde verilmiştir.

Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

- Araştırma dâhilinde ele alınan müzelerin, özel müze statüsünde olması kendi yönetimleri altında web siteleri ve sosyal medya platformlarına yönelik hesapları olmasını normal kılmaktadır. Söz konusu müzelerin web siteleri üzerinden ve günümüzde popüler olarak kullanılan Instagram, YouTube, Facebook ve Twitter gibi birçok sosyal medya uygulamasından ziyaretçilerine ulaşmaya çalıştıkları ve iletişim ağını büyütme çabasında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Müzelerin özellikle daha güncel olan Instagram ve Twitter gibi platformlardan takip edildiğini ve sosyal medya platformlarını daha aktif kullanan müzelerin daha çok takip sayısına ulaştığını söylemek mümkündür. Web siteleri ve sosyal medya platformları müzelerin vitrini konumundadır.

- Müzelerin dijital koleksiyonları eğitim, araştırma, inceleme gibi konularda kullanılabileceği gibi, müzeyi daha erişilebilir kılmaktadır. Google Arts&Culture gibi uygulamalarla müzeler ve koleksiyonları uluslararası arenada daha tanınabilir hale gelmektedir. Bu uygulamalar özellikle müzelere gelme imkânı olmayan insanlar için çok kullanışlı olması ya da potansiyel ziyaretçiyi müzeye çekecek olmasına rağmen tüm müzeler tarafından tercih edilmemektedir.

- Müzelerin sanal tur hizmetleri için özellikle Google Street View uygulamasını tercih ettikleri görülmüştür ancak Pera ya da İstanbul Modern Sanat Müzesi gibi müzelerde olduğu gibi salonların modellendiği ve farklı uygulamalar ile

bilgilendirmelerin olduğu versiyonların sanal tur uygulamalarını daha rahat ve verimli kullanmayı sağlamaktadır. Sanal tur uygulamalarının müzeleri erişilebilir kılarak müzeye ulaşma imkânı bulamayan insanların sanal ziyaretini sağladığı ve öğretmenler ile öğrenciler için de eğitim amaçlı kullanabilme imkanı tanıdığı söylenebilir.

- Müzelerin dijital ortamdaki yayınları anlamında çok fazla açık erişimli yayınları olmadığı görülmüştür. Elbette burada müzelerin özellikle sergi kataloglarını ya da yayınlarını ekonomik getiri anlamında yayını ve satışını yapıyor olması bunun nedeni olarak gösterilebilir.

- Müzelerin bir kısmı web siteleri üzerinden müze mağazalarında bulunan ürünleri e-ticaret yöntemi ile takipçileriyle buluşturmaktadır. Müzelerin web siteleri üzerinden alışverişe imkân sunmasının yanında müze mağazaları için sosyal medya hesapları oluşturduğu da görülmüştür. Bu durumun sosyal medya üzerinden insanlara daha kolay ulaşabilmeyi ve satışı sağlamak amacıyla tercih edildiği söylenebilir. Sanal müze mağazası uygulamasını pandemi öncesi başlatan olduğu gibi sonrasında başlatan müzeler de olmuştur. Sanal müze mağazaları ekonomik girdi sağlamak amacıyla müzelerin kapalı olduğu dönemde ya da müzeye gelmeyi gerektirmeden hediyelik eşya, müzeye ait bir anı, yayın ya da müze eğitim etkinliği satışı gerçekleştirilmektedir. Müze ziyaretçilerinin özellikle müze mağazalarından ya da sanal müze mağazalarından alışveriş yapmasının nedeni olarak müzeden bir hatıra sahibi olmanın dışında; alınan o nesneyle birlikte kişinin müzeyle bir ilişki kurması, müzeye ait bir parçanın kendisinde bulunması ve bu nesneyi kişisel anlamda kültürel ve sanatsal bir sembol olarak görmesi düşünülebilir.

İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

- Araştırma kapsamındaki müzelerin internet teknolojisine bağlı olarak yürüttükleri dijital eğitim etkinliklerine pandemi süreci ile birlikte başladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Müzelerin çoğu bu süreçte dijital eğitim anlamında iyi örnekler vermiş olmalarına rağmen dijital eğitim uygulamalarını pandeminin hafiflemeye başlamasıyla azaltmış, bitmesiyle birlikte de sona erdirmiştir.

- Özel müzeler devlet müzelerine göre bulunduğu konum, yönetsel özerklikleri, finansal düzenlemeleri ve müze eğitimcisi istihdam edebilmeleri

dolayısıyla daha avantajlı konumdadırlar. Dolayısıyla pandemi sürecinde dijital eğitimler düzenleyip sürdürebilmişlerdir.

- Özel müzeler düzenledikleri dijital eğitim faaliyetleri ile kapalı oldukları dönemde elde edemedikleri finansal girdileri sağlamaya çalışmıştır. Yapılan dijital eğitim etkinliklerinin bir kısmının ücretsiz olduğu görülürken büyük bir kısmının da ücretli olarak gerçekleştirildiği görülmüştür.

- Özel müzelerin özellikle pandemi sürecini iyi yönettiği ve halkla ilişkiler anlamında sosyal medyayı ustaca kullandığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Müzelerin çoğu, takipçileri ile sürekli iletişimde kalmış; özellikle dijital eğitim etkinliklerine yönelik paylaşımları sıklıkla yaparak hem iletişimi koparmamış hem de bu etkinliklere katılımcıların dikkatini çekmiş, dolayısıyla da katılımını sağlamıştır.

- Dijital eğitim etkinlikleri anlamında farklı yaş gruplarındaki çocuklara, gençlere, yetişkinlere, öğretmenlere, ailelere, okul gruplarına, özel gereksinimli bireylere çevrim içi eğitimler kurgulandığı görülmüştür. Dijital eğitim etkinlikleri düzenleme konusunda daha yetkin olan özel müzelerin bahsi geçen grupları gözeterek daha çok ve çeşitlilikte etkinlik düzenlediği söylenebilir.

- Sanat atölyeleri, bilim atölyeleri, sanatçı atölyeleri, seminerler, konferanslar, evlere gönderilen kitler, proje etkinlikleri, önemli günlere yönelik yapılan etkinlik atölyeleri, sanat ve sanat tarihine yönelik yapılan dersler gibi pek çok dijital eğitim etkinliği ile müzelerin eğitim işlevinin pandemi sürecinde de sürdürülmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen dijital eğitim etkinliklerinin özel müzeler açısından sürdürülebilirliği olmamıştır. Dijital eğitim müzeler tarafından sadece pandemi sürecinde eğitim anlamında ziyaretçiler ile buluşmayı sağlayan bir yöntem olarak görülmüştür.

Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar

- Özel müzelerin dijital eğitim etkinlikleri için en çok çocukları tercih ettiği görülmüştür. Bu durum müzelerin özellikle çocuklar için eğitim ortamı olma durumunu önemsediklerini ve pandemi sürecinde çocukların müzelerden uzak kalmasını istemedikleri sonucunu göstermektedir. Bu süreçte ebeveynlerin de çocukların evde geçen zamanlarını verimli geçirmelerini sağlamak için bu etkinlikleri tercih ettiği, bunu

fark eden ya da öngören müzelerin de bu gruba yönelik etkinlikleri diğerlerine nazaran daha çok gerçekleştirdiği söylenebilir.

- Müzelerin gençlere yönelik olarak müzelerin çok fazla dijital eğitim etkinliği yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Pera Müzesinin “Pera Genç” programı ya da İstanbul Modern Sanat Müzesinin “Genç Salı” programında olduğu gibi müze eğitim birimlerinde hitap ettikleri grupları belli başlıklar altında belirleyen bazı müzelerin bu programlarını dijital ortama aktardığı görülmüştür.

- Yetişkinlere yönelik olarak müzelerin çoğu dijital eğitim etkinleri düzenlemiştir. Özellikle konuşma-söyleşi-sohbet-konferans türünde pek çok etkinliğin düzenlendiği görülmüştür. Katılımcılara dersler sonunda sertifikaların verildiği pek çok seminer dizinin düzenlendiği de sonuçlar arasında yer almaktadır. Çağdaş müzelerin insanların boş zamanlarını verimli şekilde geçirebilecekleri ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayan mekanlar olduğu düşünüldüğünde özellikle evlere kapanılan pandemi sürecinde yetişkinler için bu tür dijital eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu programlara katılım sağlanması sonucunu ortaya koymaktadır.

- Aileler yönelik olarak müzelerde yok denecek kadar az dijital eğitim etkinliği düzenlendiği görülmüştür. Yüz yüze sürdürülen eğitimlerde bu gruba yönelik bazı özel müzelerde eğitimler söz konusuysa, küçük yaşta çocuklara yönelik yapılan dijital eğitim etkinliklerinde aile katılımının mevcut olmasının dışında ailelere yönelik dijital etkinliklerinin tercih edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmenlere yönelik dijital eğitim etkinliklerinin Pera Müzesi dışında çok yapılmadığı görülmektedir. Ancak Pera Müzesinin öğretmenlere yönelik yaptıkları çevrim içi sergi turları ve eğitimleri dikkat çekicidir. Müzeleri sınıf dışı öğrenme ortamı olarak kullanması beklenen öğretmenlere yönelik dijital eğitimleri pandemi sürecinde ihmal edildiği söylenebilir.

- Okul grupları için yapılan dijital eğitim uygulamaları özellikle pandemi sürecinde müzelere ulaşamayan sınıflar ve öğrenciler için son derece önemlidir. Bu etkinliklere yönelik olarak yine Pera Müzesinde ve İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesinde iyi örneklerle rastlanmıştır. Ancak dijital eğitim etkinliklerinin pandemi süreci ile sınırlı kalması müzelere ulaşım konusunda dezavantajlı olan okulların eğitim anlamında müzelere erişebilirliğini kısıtladığı sonucunu doğurmaktadır.

- Dijital eğitimler incelendiğinde yüz yüze müze eğitimlerinde de ihmal edilen özel gereksinimli bireylere dijital eğitim sürecinde de çok fazla yer verilmemiştir. Yüz

yüze müze eğitimi etkinlikleri içerisinde farklı dezavantajlı gruplara eğitimler veren, atölye çalışmaları düzenleyen müzelerin de dijital eğitim etkinlikleri içerisinde bu gruplara istenen düzeyde yer vermediği sonucuna ulaşılmıştır. Müze eğitimcilerinin özel gereksinimli bireylere eğitim verme konusunda yetkin olmayışı, dijital teknolojilerin kullanımı konusunda özel gereksinimli bireylerin beceri düzeyinin düşük olabileceği gibi sebeplerin bu sonucu ortaya çıkardığı söylenebilir.

- Müzelerin geneline bakıldığında dijital eğitim içerikleri bağlamında özellikle sanatsal çalışmaları tercih ettikleri görülmüştür. Özel müzelerin çoğunun sanat müzesi olması bu durumu olağan kılmaktadır. Bunun dışında yine müzelerin türüne bağlı olarak bilim içerikli dijital eğitim etkinlikleri de yapıldığı görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler araştırmacılara ve müzelere yönelik olarak iki ayrı başlık altında ele alınmıştır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Teknolojik gelişmeler, dijitalleşme ile müzeler ve müzelerin eğitim işlevlerine yönelik olarak farklı konular çerçevesinde yeni akademik çalışmalar yapılabilir.

Müzelere Yönelik Öneriler

- “Dijitalleşme” Covid-19 pandemisi sonrası müzeciliğin özellikle üzerinde durduğu; ICOM’un 2022 yılında hazırladığı 2022-2028 yılları stratejik planında da bir başlık olarak ele alınan önemli bir konu olmuştur. ICOM (2022b) 2022-2028 stratejik planında toplulukları ile yeni yollarla bağlantılar kurabilen, koleksiyonlarını daha iyi yöneten, hizmet verdiği kitlelere benzersiz bir erişim sağlamak için dijitali kullanabilen, ileri görüşlü bir müze sektörüne ulaşmak istendiğini ifade etmiştir. Ancak özel müzelerin düzenledikleri dijital eğitim etkinliklerinin pandemi süreci ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Dijital eğitimler pandemi sürecinde kısıtlı kalan erişebilirlik için kısa süreli bir kurtarıcı olarak benimsenmiş; pandemi sürecinin sona ermesiyle birlikte terk edilmiştir. Oysaki bu durum ICOM’un 2022 yılında yaptığı son tanımında üzerinde durduğu “sürdürülebilirlik” kavramıyla da ters düşmektedir. Dolayısıyla geleceğe

yönelik yapılan müzecilik sektörü planlamaları ve özellikle üzerinde durulan “sürdürülebilirlik”, “erişilebilirlik” gibi kavramlar açısından dijital eğitimlerin sürdürülmesi önerilmektedir.

- Bunun yanında müzeler dijital eğitim etkinliklerini tasarlarken “kapsayıcılık” “çeşitlilik” ilkelerini gözeterek farklı özellikteki ve dezavantajlı grupları da düşünmelidir. Böylelikle topluluklara eşit ve kapsayıcı bir dijital eğitim hizmeti sağlanmalıdır.

- Özel müzelerde dijital eğitimleri tasarlamak, yürütmek; topluluklara yeni dijital teknolojiler ile erişim sağlamak; dijital etkinlikler ile benzersiz deneyimle oluşturmak adına müze eğitimcileriyle birlikte çalışacak dijitalleşme konusunda uzman grafik tasarımcı, program yazılımcısı vb. personel istihdam edilebilir. Yeni dijital teknolojilere ayak uydurabilmek için müze eğitimcilerinin hizmet içi eğitimler alması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö. (2006). Okul Dışında Farklı Bir İletişim ve Öğrenme Ortamı Olarak Çocuk Müzeleri. *Eğitim Bilim ve Toplum Dergisi*, 4(14), 32-41.
- Adıgüzel, Ö. (2000). Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları, *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme* (ss. 130-143). İstanbul: Numune Matbaacılık.
- Ağkurt, N. (2020). Zeugma Mozaik Müzesinde İnteraktif Tasarım Uygulamaları. M. E. Kahraman (Ed.), *Müze ve Sanat* (ss. 187-196). İstanbul: Efe Akademi.
- Akyazı, A. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde Sanal Müzelerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri: Özel Müzelerin Facebook ve Twitter Hesapları Üzerine Bir Araştırma. A. E. İralı (Ed.), *Yeni İletişim Teknolojileri Bağlamında Müze ve Sergi Çalışmaları* (ss. 85-114). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alparslan, C. ve Alparslan, Ö. (2019). *Bir Mirasın Yönetim Merkezi Olarak Müze*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Artan, E. Ç. (2012). Etkileşim Düzlemi ve Tüketim Mekânı Olarak Postmodern Müzeler İstanbul'daki Özel Müzeler Üzerine Bir İnceleme. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, Özel Sayı 2* (Aynalı Labirent: Küreselleşen Kentte Tüketim) , 105-132. Erişim adresi: <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/tr/download/article-file/82905>
- Artun, A. (2019a). Halil Edhem'in Modern İstanbul Müzesi. A. Artun (Der.), *Modern Sanat Müzesinin Tasarımı: Müzecilik Yazıları* (ss. 15-37). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2019b). *Mümkün Olmayan Müze*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2014). *Müze ve Modernlik: Tarih Sahneleri-Sanat Müzeleri 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2007). Müzecilikte Kamusallığın Kaynakları ve Özel Müzeler. Z. Önen, G. Tunç ve M. Türkyılmaz (Editörler), *26. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I Sempozyumu* (ss. 97-101). Ankara: VEKAM Yayınları.
- Atagök, T. (2012). Müzelerin Anlaşılır Kılınması: Müze Mimarisi, İç Mekan ve Sergi Tasarımları. N. Ertürk ve H. Uralman (Eds.), *Müzebilimin ABC'si* (ss. 277-281). İstanbul: Ege Yayınları.

- Avcı Tuğal, S. (2022). Kültürel ve Teknolojik Dönüşümün Yeni Paradigması: Dijital Müzecilik. R. Yağcı, E. Keser Kayaalp, B. Teoman ve Ö. Öztopçu (Editörler), *Müzecilikte Yeninin Peşinde Uluslararası Sempozyumu* (ss. 72-90). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/369960200_The_future_of_Museology_is_social_in_Chasing_the_new_in_Museum_Studies_Muzecilikte_Yeni'nin_Pesinde
- Azizağaoğlu, A. ve Altunışık, R. (2012). Postmodernizm, Sembolik Tüketim ve Marka. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 33-50. Erişim adresi: <https://betadergi.com/ttad/yonetim/icerik/makaleler/33-published.pdf>
- Barlas Bozkuş, Ş. (2014). Kültür ve Sanat İletişimi Çerçevesinde Türkiye’de Sanal Müzelerin Gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (26), 329-344. doi: 10.9761/JASSS2408.
- Başgelen, N. (2018). *Müze-i Hümayun’dan Günümüze İstanbul Arkeoloji Müzesi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bingmann, M. ve Johnson, A. (2021). Müze Eğitimi ve Müze Eğitimcileri (C. Karadeniz, Çev.) B. Onur (Ed.), *Müze Eğitimcisinin El Kitabı* (ss. 25-40). Ankara: İmge Kitapevi.
- Birol, Ö. (2012). Nitelik ve İtibar Eksenli Müze Pazarlaması. N. Ertürk ve H. Uralman (Editörler), *Müzebilimin ABC’si* (ss. 241-246). İstanbul: Ege Yayınları.
- Boyras, B. (2012). İletişim Bağlamında Müze Teknolojileri ve Müzelerde Enformasyon. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 23-33. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/416720>
- Buyurgan, S. (2019a). Giriş. S. Buyurgan (Ed.), *Müzede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (ss. 1-5). Ankara: Pegem Akademi.
- Buyurgan, S. (2019b). Müzede Eğitim, Verimli Bir Müze Ziyareti Süreci Nasıl Organize Edilir? S. Buyurgan (Ed.), *Müzede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (ss. 283-316). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cutler, N. (2021). Topluluklara Ulaşmak (G. Sivrikaya, Çev.) B. Onur (Ed.), *Müze Eğitimcisinin El Kitabı* (ss.333-348). Ankara: İmge Kitapevi.
- Çakır İlhan, A. (2013). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı. F. Çok ve C. Karadeniz (Ed.), *Prof. Dr. Bekir Onur’a Armağan Çocuklar, Gençler ve Müze Eğitimi* (ss.295-320). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Çolak, C. (2012). Bir İletişim Aracı Olarak Müze Web Sitelerinin Yönetimi. N. Ertürk ve H. Uralman (Ed.), *Müzebilimin ABC'si* (ss. 263-275). İstanbul: Ege Yayınları.
- Demirbaş, M. (2014). Bilimsel Araştırma ve Özellikleri. M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss.3-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Dıvrak, M. (2019). *Müzecilikte İletişim ve Atmosfer*. İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- Duncan, C. & Wallach, A. (2012). Evrensel Müze (R. Akman, E. Soğancılar, T. Bora, E. Gen, U. Kılıç ve K. Atakay, Çev.) A. Artun (Ed.), *Müze ve Eleştirel Düşünce: Tarih Sahneleri-Sanat Müzeleri 2* (ss. 49-77). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erbay, F. (2020). Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Kuramsal Düzeyde Gelişim Süreci. M. E. Kahraman (Ed.), *Müze ve Sanat* (ss. 73-87). İstanbul: Efe Akademi.
- Erbay, F. (2017). Müzelerin Eğitim ve Tasarım Atölyelerinde İnfomal Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(218), 239-253. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/441170>
- Ertürk, N. (2020). Müzeler Karantinada!. *Turkish Studies*, 15(4), 389-402. doi: 10.7827/TurkishStudies.44342
- Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Grove, T. (2021). Teknoloji Dünyasında Müze Eğitimi (C. Karadeniz, Çev.). B. Onur (Ed.), *Müze Eğitimcisinin El Kitabı* (ss. 193-212). Ankara: İmge Kitapevi.
- Gürel, H. N. (2007). Eczacıbaşı Sanal Müzesi. Z. Önen, G. Tunç ve M. Türkyılmaz (Editörler), 26. *Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyumu* (ss. 221-227). Ankara: VEKAM Yayınları.
- Hein, G. E. (2006). Museum education. In S. Macdonald (Ed.), *A companion to museum studies* (pp.340-352). USA: Wiley-Blackwell.
- Hein, G. E. (1998). *Learning in the museum*. London: Routledge.
- Hein, H. S. (2000). *The museum in transition*. USA: Smithsonian Institution.
- Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. New York: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1999a). Education, communication and interpretation: Towards a critical pedagogy in museums. In E. H. Greenhill (Ed.), *The educational role of the museum* (pp. 3-28). New York: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1999b). *Müze ve Galeri Eğitimi* (M. Ö. Evren ve E. G. Kapçı, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- ICOM (2022a). *Museum definition*. Retrieved from <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- ICOM (2022b). *Strategic plan 2022-2028*. Retrieved from: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/10/ICOM-SP-Booklet-EN.pdf>
- Ilıcak Aydınalp, Ş. G. (2019). *Müze İletişimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- İralı, A. E. (2023). *Sanal Müze*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kahraman, M. E. (2020). Müzeler ve Sanat. M. E. Kahraman (Ed.), *Müze ve Sanat* (ss. 1-18). İstanbul: Efe Akademi.
- Kahraman, Z. (2021). Sanal Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 3(2), 145-160. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/2032220>
- Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 17-47. doi: 10.20488/austd.01850
- Karadeniz, C. (2018). *Müze Kültür Toplum*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Karagöl, A. (2020). Özel Müzelerde Sosyal Medya Kullanımları. M. E. Kahraman (Ed.), *Müze ve Sanat* (ss. 152-161). İstanbul: Efe Akademi.
- Karakaya, İ. (2009). Bilimsel araştırma Yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss. 55-84).
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıçoğlu, B. (2020). Teknolojik Gelişmeler Temelinde Yeni Müzecilik Uygulamaları. M. E. Kahraman (Ed.), *Müze ve Sanat* (ss. 96-108). İstanbul: Efe Akademi.
- Köksal, A. H. (2021). *Resim Heykel Müzesi Bir Varoluş Öyküsü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023a). *Genel Müdürlüğümüze Bağlı Müzeler ve Ören Yerleri*. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43253/genel-mudurlugumuze-bagli-muzeler-ve-orenyerleri.html>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023b). *Özel Müzeler*. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-135633/ozel-muzeler.html>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023c). *Sanal Müzeler*. Erişim adresi: <https://sanalmuze.gov.tr/>
- Madran, B. ve Önal, Ş. (2000). Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çokpaylaşımlı Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları, *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme* (ss. 170-186). İstanbul: Numune Matbaacılık.

- Madran, B. (2012). Müze Sergiler Tasarlamak. N. Ertürk ve H. Uralman (Ed.), *Müzebilimin ABC'si* (ss. 283-305). İstanbul: Ege Yayınları.
- Mey, W. (2008). "Sessizce dinle!" Evresinden "Gör v Kendin Yap!" Evresine. İ. San (Ed.), *Eğitim ve Müze Semineri* (ss. 95-107). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Moffat, H. & Woollard, V. (2004). Preface. In H. Moffat and & V. Wollard (Ed.), *Museum and gallery education: A manual of good practice* (pp. 9-10). USA: Alta Mira.
- Oğuz, İ. (2019). *Dijital İletişim Sürecinde Türkiye'deki Müzelerin Yeri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Okan, B. (2015). Günümüzde Müzecilik Anlayışı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2) , 187-198 . doi: 10.20488/austd.24699
- Okumuş, M. (2021). Kültürel Diplomasi Bağlamında Sanal Müzeler. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(4), 1972-2002. doi:10.18094/josc.933919
- Onur, B. (2014). *Yeni Müzebilim: Demokratik Toplum Yaratmak*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Onur, B. (2013). *Müze ve Oyun Kültürü*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş Müze, Eğitim ve Gelişim, Müze Psikolojisine Giriş*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Özdemir, E. (2014). Tarama Yöntemi. M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (ss. 77-97). Ankara: Pegem Akademi.
- Özkasım, H. ve Ögel, S. (2005). Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi. *İTÜ Dergisi*, 2(1), 96-102. Erişim adresi: http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_b/article/view/1077/1067
- Özkoçak, V., Koç, F. ve Gültekin T. (2020). Pandemilere Antropolojik Bakış: Koronavirüs (Covid-19) Örneği, *Turkish Studies*, 15(2), 1183-1195. doi: 10.29228/TurkishStudies.42679
- Patton, M. Q. (2014). Nitel Çalışma Tasarımı (B. Tarman ve M. F. Yiğit, Çev.) Bütün ve S. B. Demir (Ed.), *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (ss. 209-257). Ankara: Pegem Akademi.
- Riedler, M. (2016). Sanat Müzelerinde Öğretme ve Öğrenme Kuramları ve Bu Kuramların Müze Uygulamalarını Oluşturma Şekillendirme ve Dönüştürmeye Yönelik Etkileri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10 (19), 61-78. Erişim adresi: http://mjer.inased.org/makale_indir/305
- Sağlık Bakanlığı (2020). *Covid-19 (SARS - CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi*. Erişim adresi: https://www.tahud.org.tr/file/4f42cbfd-bbd9-4bf4-91b0-29698f53f198/COVID-19_Rehberi.pdf

- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2009). *Müze Yönetimi ve Pazarlaması*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Shabbar, N. (2001). Çocuklar İçin Müze Eğitimi. B. Madran (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (ss. 68-73). İstanbul: Numune Matbaacılık.
- Shaw, W. M. K. (2020). *Osmanlı Müzeciliği. Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*. İstanbul: İletişim Yayınlar.
- Şahan, H. H. (2010). İnternet Tabanlı Öğrenme. Ö. Demirel (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* (ss. 233-244). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, B. (2009). Metodoloji. A. Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss. 131-164). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenkal, Y. (2021). Müze Markalaşması ve Marka İletişiminde Yeni Medya Kullanımı. A. E. İralı (Ed.), *Yeni İletişim Teknolojileri Bağlamında Müze ve Sergi Çalışmaları* (ss. 61-83). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taş, Ş. ve Alkan Korkmaz, S. (2022). Dijital Sanat-Fiziki Mekan İlişkisi Bağlamında Dijital Sanat Müzeleri. *Art-e Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 15(30), 1499-1520. doi: 10.21602/sduarte.1182461
- Tezcan Akmehtmet, K. (2012). Müze Eğitimi: Okul Programları. N. Ertürk ve H. Uralman (Ed.), *Müzebilimin ABC'si* (ss. 195-208). İstanbul: Ege Yayınları.
- Thompson, D. (2012). *12 Milyon Dolarlık Köpekbalığı Çağdaş Sanatın ve Müzayede Evlerinin Tuhaf Ekonomisi Sanat Mezat* (R. Akman, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2022). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Uçar Kartoğlu, N. (2016). Türkiye’de Müzecilik Alanında Yer Alan Kurumsal Mantıklar Üzerine Bir Araştırma. U. Yozgat (Ed.), *Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi VII. Örgüt Kuramı Çalıştayı* (ss. 27-43). Erişim adresi: https://orgutkurami.com/wp-content/uploads/2016/10/7.OKC_.pdf
- Uçar, N. (2008). *İstanbul’da Sanatsal Alanın Yeni İkonları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Altuntaş, E. (2018). Dijital Dönüşüm Uygulamalarının Kurumların Marka Değeri Üzerindeki Etkisi. *Egemia*, (2), 1-18. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/464395>

EK 1. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 17/07/2023
Toplantı Sayısı : 16
Karar Sayısı : 168

168- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Öğr. Üyesi Doç. Dr. Ayşem YANAR'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Hande BOLU SERT**'in "Teknolojik Gelişmeler Işığında Türkiye'deki Müzelerde Dijital Eğitim Uygulamaları" başlıklı teziniz ile ilgili 19/06/2023 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Öğr. Üyesi Doç. Dr. Ayşem YANAR'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Hande BOLU SERT**'in "Teknolojik Gelişmeler Işığında Türkiye'deki Müzelerde Dijital Eğitim Uygulamaları" başlıklı teziniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 2. Doküman İncelemesi Yapılan Müze Web Siteleri ve Sosyal Medya Platformlarına Ait Adresler ile Kullanıcı Adları

Müze	Web Sitesi	Facebook	YouTube	Instagram	Twitter
İstanbul Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi	http://www.rmkmuseum.org.tr/istanbul/ana-sayfa	https://www.facebook.com/rmkmuseum	https://www.youtube.com/channel/UC3FtTH6INZIQtKWWxD5aVA	https://www.instagram.com/rahmi_m_koc_muzesi	https://twitter.com/rahmimkocmuseum
		“Rahmi M. Koç Müzesi”	“@RahmiMKocMuzesi”	“rahmi_m_koc_muzesi”	“@RahmiM.KocMuseum”
Sakıp Sabancı Müzesi	https://www.sakipsabancimuzesi.org/	https://www.facebook.com/SakipSabanciMuzesi/	https://www.youtube.com/user/sakipsabancimuzesi	https://www.instagram.com/sakipsabancimuzesi/	https://twitter.com/SSabanciMuze
		“Sakıp Sabancı Müzesi”	“@sakipsabancimuzesi”	“sakipsabancimuzesi”	“@SSabanciMuzee”
İstanbul Modern Sanat Müzesi	https://www.istanbulmodern.org/tr	https://www.facebook.com/IstanbulModernSanatMuzesi	https://www.youtube.com/channel/UCFjzHp2Qf6QmvY1Zqrix4cg	https://www.instagram.com/IstanbulModern	https://twitter.com/istanbulmodern
		“Istanbul Modern Istanbul Museum of Modern Art”	“@istanbulmodern”	“istanbulmodern”	“@istanbulmodern”
Pera Müzesi	https://www.peramuzesi.org.tr/	https://www.facebook.com/PeraMuzesi.Museum	https://www.youtube.com/user/PeramMuzesi	https://www.instagram.com/peramuzesi/	https://twitter.com/PeramMuzesi
		“Pera Müzesi – Museum”	“@PeramMuzesi”	“peramuzesi”	“@PeramMuzesi”
Ankara Rahmi M. Koç Müzesi	http://www.rmkmuseum.org.tr/ankara/ana-sayfa	https://www.facebook.com/CengelhanRMKM/		https://www.instagram.com/rahmi_m_koc_muzesi_ankara/	
		“Rahmi M. Koç Müzesi – Ankara”		“rahmi_m_koc_muzesi_ankara”	
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	https://erimtanmuseum.org/tr	https://www.facebook.com/erimtanmuseum/	https://www.youtube.com/channel/UCcq93pZOrpnenKmLvXM_M2Q	https://www.instagram.com/erimtanmuseum	https://twitter.com/erimtanmuseum
		“Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi”	“@erimtanarkeolojivesanatmuz7983”	“erimtanmuseum”	“Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi”

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Teknolojinin Türkiye’deki Özel Müzelerin Eğitim Etkinliklerine Yansımaları” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 28.11.2023
Gönderim Numarası	: 2241032613
Sayfa Sayısı	: 119
Sözcük Sayısı	: 32.394
Karakter Sayısı	: 227.048
Benzerlik Oranı	: %9
Savunma Tarihi	: 02.11.2023

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hande BOLU SERT

Tarih: 28.11.2023

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Hande BOLU SERT

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Arş. Gör.	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	2009-2010
Arş. Gör.	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	2010-2011
Arş. Gör.	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	2011-2017
Arş. Gör. Dr.	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	2017-2022
Dr. Öğr. Üyesi	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı	2022-...

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Güzel Sanatlar Eğitimi / Resim-İş Eğitimi	Marmara Üniversitesi	2006
Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar Eğitimi / Resim-İş Öğretmenliği	Marmara Üniversitesi	2010
Doktora	Güzel Sanatlar Eğitimi / Resim-İş Eğitimi	Gazi Üniversitesi	2017

Yayınlar:

- Yıldırım, D., Elmas H. ve Bolu Sert H. (2023). Özel Sanat Müzelerinin Türk Resminin Değişme ve Yenileşme Sürecine Katkıları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 12 (108), ss. 1106-1122.
- Bolu Sert, H. Taşoğlu D. (2023). Öğretim ve Öğrenmede Yeni Teknolojilerden Sanal Müze Örneklerinin Belirlenen Ölçütlere Göre Değerlendirilmesi. 10. *International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Özetleri Kitabı* (ss.1672-1673).
- Bolu Sert, H. (2021). Postmodernizm Bağlamında Dijital Sanat Müzeleri: Mori İnşaat Dijital Sanat Müzesi Teamlab Borderless Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14 (77), ss. 527-537.
- Küpeli, A. E., Bolu Sert, H. ve Topaklı, A. (2021). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının “Uzaktan Eğitim” Ve “Koronavirüs (Covid-19) Salgını” Olgularına Yönelik Metaforik Algıları. M. Kandemir, T. Bayrak ve Ö. Yiğit (Ed.), *ELSANDER Sosyal Bilimler Araştırmaları-I* (ss.227-243). Konya: Palet Yayınları.
- Bolu Sert, H ve Küpeli, A. E. (2020). Vincent Van Gogh’un Patates Yiyenler Adlı Tablosunun Ontolojik Çözümlemesi. *ASOS Journal*, 8 (105), ss. 263-276.
- Bolu Sert, H. ve Küpeli A. E. (2020). 5. Artankara Uluslararası Çağdaş Sanat Fuarı Ziyaretçi Profillerinin ve Motivasyonlarının Belirlenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 6 (56), ss. 458-467.
- Bolu Sert, H. (2019). Müzede görsel sanatlar eğitimi. S. Buyurgan (Ed.), *Müzede Eğitim/Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (ss. 157-177). Ankara: Pegem Akademi.
- Güler, A., Genç, S., Bolu Sert, H. ve Danacı Polat, B. (2019). Müzede Ve Eğitim (Farklı Bölümlere Yönelik Plan Ve Eğitim Etkinlikleri Örnekleri İle) S. Buyurgan (Ed.), *Müzede Eğitim/Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (ss. 179-246). Ankara: Pegem Akademi.
- Bolu Sert, H. (2018). Türkiye’de Eğitim Ortamı Olarak Özel Müzeler Ve Çocuklara Yönelik Sanatsal Eğitim Faaliyetleri. 2. *Uluslararası Sanat, Estetik Sempozyumu Özet Kitapçığı* (ss.51). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çetin, A. G. ve Bolu Sert, H. (2016). Sanat Eğitimsi Olarak Yetişen Öğrencilerin Kültür-Sanat Etkinliklerine İlgileri. *Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss.458-473). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bolu, H. ve Buyurgan, S. (2012). Zihinsel Engelli Çocukların Kavram Eğitiminde Sanat Eğitiminin Yeri Ve Önemi. 11. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiri Özetleri* (ss.185-186). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Bolu, H. (2010). Güzel Sanatlar Eğitiminin Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimine Olan Katkısı. 2. *Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss.115-124). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.